

PELASTUSOPISTO

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän ja sopimushenkilöstön kurssikoulutuksen kehittäminen Etelä-Karjalan pelastuslai- toksella

Kalle Lantta

23.3.2020

TIIVISTELMÄ

<p>Tekijä Kalle Lantta</p>	<p>Tutkinto Pelastusalan päällystö (AMK)</p>
<p>Julkaisun nimi Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän ja sopimushenkilöstön kurssikoulutuksen kehittäminen Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella</p>	<p>Julkisuus Julkinen</p>
<p>Sivumäärä 74 + 55</p>	<p>Päiväys 23.3.2020</p>
<p>Opinnäytetyön ohjaaja Kirmo Savolainen, suunnittelija</p>	<p>Toimeksiantaja ja yhteyshenkilö Etelä-Karjalan pelastuslaitos Toni Jaako, palomestari</p>
<p>Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä kehitettiin Etelä-Karjalan alueen pelastustoiminnan harjoittelua henkilökohtaisen osaamisen osalta sekä sopimushenkilöstön kurssikoulutusjärjestelmää. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää pelastustoiminnan harjoittelun laatua luomalla osaamisen määrittelyt pelastustoiminnan eri tehtäviin, ja tarkentaa Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen tulkintaa siitä, mikä on lakien ja asetusten mukainen riittävä harjoittelu ja osaaminen. Toisena tavoitteena oli uudistaa sopimushenkilöstön kurssikoulutus siten, että se toteutetaan tulevaisuudessa pelastuslaitoksen omana työnä.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tuloksena luotiin pelastustoiminnan osa-alueille osaamisen määrittelyt miehistölle ja alipäällystölle. Samoja määrittelyjä käytetään jatkossa sopimushenkilöstön miehistö- ja ryhmänjohtajatasolla. Osaamisen määrittelyjen avulla selkeytettiin työnantajan näkemystä riittävästä osaamisesta. Osaamisen määrittelyt luotiin oppimiskeskeisen tavoitteenasettelun näkökulmasta. Sopimushenkilöstön kurssikoulutuksen kehittämisellä saavutettiin järjestelmä, jossa kurssit voidaan tuottaa pelastuslaitoksen omana työnä ja kurssikoulutusta voidaan tarjota sopimushenkilöstölle aiempaa joustavammin.</p> <p>Työn tuloksia voidaan hyödyntää osaamisen kehittämisessä valtakunnallisesti alueelliset erityispiirteet huomioiden. Osaamisen määrittelyt tehtiin Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen alueellisiin tarpeisiin. Määrittelyjä täytyy päivittää, kun uusia pelastustekniikoita ja toimintatapoja jalkautuu pelastusosalalle. Myös sopimushenkilöstön kurssikoulutuksen järjestelyä voidaan hyödyntää valtakunnallisesti, mikäli pelastuslaitos haluaa tuottaa koulutuksen omana työnä.</p>	
<p>Avainsanat harjoitusjärjestelmä, kehittäminen, koulutus, miehistö ja alipäällystö, oppimiskeskeinen tavoitteenasettelu, osaamisen määrittely, sopimushenkilöstö</p>	

ABSTRACT

Author Kalle Lantta	Degree Programme Fire Officer's Degree (UAS)
Title The Practice System of Emergency Service and Developing the Course Education of Assistance Crew in South Karelian Rescue Department	Confidentiality Public
Pages 74 + 55	Date 23th March, 2020
Academic supervisor Kirmo Savolainen, Data System Designer	Client Organisation/ Partner South Karelian Rescue Department Toni Jaako, Executive Fire Officer
<p>This thesis was made to develop the professional practice of South Karelian emergency service from the point of view of personal competence and assistance crew education system. The aim of this study was to develop the quality of practice by creating definitions of competence for different tasks of emergency services and to specify the interpretation of South Karelian Rescue Department about what is a sufficient amount of practice and competence from the point of view of laws and regulations. The Secondary objective was to reform the practice system of the assistance crew, so that the education could be carried out as own work of the emergency department.</p> <p>The result of this thesis was the creation of specifications of the crew and sub-officer competence for different areas of emergency service. Same specifications are used in the future for assistance crews and their sub-officers. The specifications of competence clarified the employer's viewpoint of sufficient competence. The specifications of competence were created from the point of view of learning and goal – setting. Developing the assistance crew's education system achieved a system where courses can be produced as own work of the rescue department and education can be provided to the assistance crew more adaptively.</p> <p>The results of the work can be utilised developing competence nationally when regional characteristics are considered. The specifications of competence were made for the regional requirements of the South Karelian Rescue Department. The specifications must be revised when new rescue techniques and work models are implemented in the field of emergency services. The assistance crew's education system can also be utilised nationally if a rescue department wants to provide education as its own work.</p>	
<p>Keywords practice system, developing, education, crew and sub-officers, learning-centered goal – setting, specification of competence, assistance crew</p>	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 PELASTUSTOIMEN HISTORIA	10
2.1 Palokuntien synty ja sopimuspalokuntien merkitys Suomessa	10
2.2 Palokuntien tehtävät ennen ja nyt	12
2.3 Harjoittelun ja koulutuksen historia	14
2.4 Päätoimisen henkilöstön koulutus ja harjoittelu	14
2.5 Sopimushenkilöstön koulutus ja harjoittelu	15
3 HARJOITTELULLE ASETETUT VAATIMUKSET PELASTUSTOIMESSA	17
3.1 Pelastuslaki ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta	17
3.2 Työturvallisuuslaki	20
3.3 Täydentävä lainsäädäntö	21
3.4 Toimintavalmiuden suunnitteluohje	24
3.5 Pelastussukellusohje, korkealla työskentely pelastustoimessa ja Fire-Fit	27
3.6 Ohje palvelutasopäätöksen sisällöstä ja rakenteesta	30
3.7 Sopimushenkilöstön valtakunnallinen koulutusjärjestelmä	31
4 NYKYMUOTOINEN HARJOITUSJÄRJESTELMÄ ETELÄ-KARJALAN PELASTUSLAITOKSELLA	34
4.1 Pelastuslaitoskohtaiset ohjeet	36
4.2 STORE-järjestelmä	39
4.3 Harjoittelun seuranta	40
4.4 Harjoitusjärjestelmän toimivuus	42
5 HARJOITUSJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN	44
5.1 Oppimisen teoria	44
5.2 Muutoksen johtaminen	47
5.3 Osaamisvaatimusten määrittely	50
5.4 Pelastuslaitoksen koulutustyöryhmä	53
5.5 Päätoimisen henkilöstön harjoittelu	53
5.6 Sopimushenkilöstön harjoittelu	56
5.7 AHOT-menettely	57

5.8 Harjoittelun seuranta ja laadun varmistaminen	59
6 SOPIMUSHENKILÖSTÖN KURSSIMUOTOISEN KOULUTUSJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN	61
6.1 Nykymuotoinen kurssijärjestelmä	61
6.2 Pilottihanke vuonna 2020	62
6.3 Kurssikoulutuksen kehittäminen	63
6.4 Vastaavan kouluttajan pätevyys ja kouluttajavastuu	66
6.5 Taloudelliset vaikutukset	67
7 POHDINTA	69
7.1 Opinnäytetyön tavoitteiden saavuttaminen	69
7.2 Opinnäytetyön hyödyntäminen ja käytettävyys	70
7.3 Oma oppiminen	70
LÄHTEET	71
LIITTEET	74

ALKUSANAT

Työskennellessäni palomiehenä Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella idea opinnäytetyön aiheeksi kasvoi pikkuhiljaa. Olen aina pitänyt tärkeänä työssä miehistön ja alipäällystön henkilökohtaista osaamista. Sopimushenkilöstön koulutus on ollut myös osa työtä pelastuslaitoksella sekä toimiessa sopimuspalokunnassa. Sopimushenkilöstön kurssikoulutus on ainut tapa tuottaa muodollista pätevyyttä sopimushenkilöstölle, jos ammattitutkinnon suorittaneita ei huomioida. Koulutustyöryhmän kesken olimme käyneet keskustelua uudeltaisesta järjestelystä sopimushenkilöstön koulutuksesta jo ennen tätä työtä. Ajattelin, että sen liittäminen tähän työhön on järkevää, jotta kaikki pelastustoimintaan liittyvä harjoittelu ja koulutus löytyy jatkossa yksistä kansista. Ilman osaamista emme voi tarjota pelastustoimen palveluja kansalaisille. Tästä syntyi idea osaamisen määrittelyjen tekemiseen Etelä-Karjalan pelastuslaitokselle sekä kehitystyö sopimushenkilöstön kurssikoulutukseen.

Haluan kiittää Etelä-Karjalan pelastuslaitosta mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyö, joka on merkityksellinen ja käytössä myös tulevaisuudessa. Erityisesti haluan kiittää palomestari Toni Jaakoa, joka on antanut työhön tukea sekä ajatuksia harjoitusjärjestelmän kehittämiseen. Kiitos kuuluu myös kollegoilleni, vahvalle vastuukouluttajaverkostolle, joka auttoi osaamisen määrittelyjen tekemisessä omilla vastuukoulutusalueillaan. Lisäksi haluan kiittää opinnäytetyöni ohjaajaa, suunnittelija Kirmo Savolaista kannustavasta ja asiantuntevasta yhteistyöstä, sekä opponentinä toiminutta kurssitoveriani Maarit Salosta kehittävästä ajatuksesta koko opinnäytetyöprojektin aikana.

Lappeenrannassa 23.3.2020

Kalle Lantta

1 JOHDANTO

Pelastustoiminnan harjoittelu on yksi tärkeimmistä toiminnoista pelastustehtävien ja ennaltaehkäisevän työn ohella suomalaisessa palokunnassa. Laadukas pelastustoiminnan eri osa-alueiden harjoittelu ja kehittäminen ovat läsnä nyt ja tulevaisuudessa. Yhteiskunta elää jatkuvaa muutosta, jossa toiminnot, asenteet ja ajatukset sopeutuvat vallitsevaan tilanteeseen. Tässä muutoksessa kaikkien viranomaisten, myös pelastustoimen, on oltava ajan hermolla. Pelastustoimella hälytysluonteisia tehtäviä on työtunteihin nähden melko vähän. Lähes jokainen hälytystehtävä on erilainen, joten rutiininomaisia ja vakioituja suoritustapoja ei ole mahdollista saavuttaa varsinaista työtä tekemällä eli hälytystehtäviä hoitamalla. Pelastustoit-
messa harjoittelun säännöllisyys ja laatu vaikuttavat siihen, millaista palvelua kansalaisille voidaan onnettomuuden sattuessa tuottaa. Pelastustoimen tavoitteena on, että Suomessa on hyvä turvallisuuskulttuuri ja Euroopan tehokkain pelastustoimi vuonna 2025 (Pelastustoimi 2019). Tähän tavoitteeseen linkittyy hyvin vahvasti pelastustoimen harjoittelu sekä pelastustoimen tuottama päivittäinen valmius vastata pelastustoimelle määrättyihin tehtäviin. Tästä päivittäisvalmiuden tuottamisesta vastaavat päätoimiset palokunnat sekä sopimushenkilöstö.

Pelastustoiminnan ammatillista osaamista voidaan tuottaa kolmella erilaisella toiminnolla, jotka ovat ammatillinen peruskoulutus, ammatillinen jatkokoulutus sekä pelastustoiminnan eri osa-alueiden säännöllinen harjoittelu. Yhtä tärkeä on pelastustoimintaan osallistuvan sopimushenkilöstön osaaminen. Sopimushenkilöstön osaamista voidaan ylläpitää henkilöstön peruskoulutuksella, täydennyskoulutuksella sekä eri osa-alueiden säännöllisellä harjoittelulla. Työelämässä olen huomannut, että kyvykkäimmän ja heikoimman palomiehen sekä koulutustasoltaan samantasoisien sopimushenkilön henkilökohtaisen osaamisen välinen ero on hyvin suuri. Henkilöstöllä on olemassa peruskoulutus ja osalla myös erilaisia jatkokoulutuksia. Paljon oletettua osaamista jää jonkin hankitun koulutuksen, tutkinnon tai ammattinimikkeen taakse. Todellisuudessa tutkinto tai koulutus antaa muodollisen pätevyyden, mutta erilaisten taitojen ylläpitäminen vaatii jatkuvaa itsensä haastamista ja harjoittelua. Pohjatyon eli perus- ja jatkokoulutuksen ollessa kunnossa on panostettava erityisesti harjoittelun laatuun. Laadulla tarkoitetaan henkilökohtaisen osaamisen parantamista, tiedollisen ja taidollisen kyvykkyyden syventämistä sekä ryhmän jäsenenä toimimista. Laatu on myös se, että tilannepaikalla perusosaamista vaativista tehtävistä suoriudutaan aina vähintään hyvällä tasolla riippumatta siitä, ketkä juuri silloin ovat tehtävää hoitamassa.

Pelastustoimi, kuten muutkin viranomaiset, ovat kansalaisten tarkastelun alla omissa toiminoissaan. Viranomaisten toiminta kiinnostaa kansalaisia, mutta myös toiminnan epäkohtia nostetaan usein esiin. Vuonna 2018 tehdyssä Poliisiammattikorkeakoulun teettämässä poliisibarometritutkimuksessa pelastustoimeen luotettiin turvallisuusviranomaisten kentässä eniten. Haastattelututkimukseen vastanneista suomalaisista 99 % luottaa pelastustoimeen erityin paljon tai melko paljon. (Poliisibarometri 2018.)

Pelastusopiston toteuttamassa *Suomalaisten pelastusasenteet* -kyselyssä kansalaiset antoivat hyvät arvosanat: pelastustoimea pidetään luotettavana, tehokkaana ja ammattitaitoisena. Mielikuva tehokkuudesta on vahvistunut entisestään. Käytännössä kukaan ei haluaisi karsia pelastustoimen palveluja tai ensihoitopalveluja. (Suomalaisten pelastusasenteetkysely 2017.)

Tässä opinnäytetyössä käsittelen pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän kehittämistä paremman laadun ja henkilökohtaisen osaamisen näkökulmasta sekä sopimushenkilöstön kursosikoulutusjärjestelmän uudelleenjärjestelyä Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella. Työ räätälöidään Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen tarpeisiin, mutta se on hyödynnettävissä kansallisesti kaikkiin pelastuslaitoksiin alueelliset erityispiirteet huomioiden. Harjoitusjärjestelmä palvelee päätoimista miehistöä ja alipäällystää työvuoroharjoittelussa sekä sopimushenkilöstöä viikoittaisessa harjoittelussa.

Opinnäytetyössä ensimmäinen päätavoitteeni on kehittää pelastustoiminnan harjoittelun laatua ja luoda henkilökohtaiselle osaamiselle minimitaso. Tavoitteena on myös yhdenmukaistaa ja tarkentaa lain ja asetuksen tulkintaa siitä, mitä tarkoitetaan riittävällä harjoittelulla ja osaamisella. Tärkeänä asiana pidän sitä, että pelastustoimi kykenee tuottamaan hyvää palvelutasoa ympärivuorokauden. Tämä on mahdollista siten, että tämän työn osana luodaan pelastustoiminnan harjoitteluun osaamisen määrittely -ohjekortit. Ohjekortit luodaan kaikille pelastustoiminnan osa-alueille, joissa määritellään osaamisvaatimukset miehistölle sekä alipäällystölle. Osaamisen määrittely -ohjekortit ovat pelastustoiminnan harjoitussuunnittelun apuväline, joilla ohjataan harjoitteiden sisältöä sekä laatua oppimisen näkökulmasta oikeaan suuntaan. Osaamisen määrittelyissä keskeisintä on osaamisperusteisen oppimistavoitteen asettaminen.

Toinen päätavoitteena on sopimushenkilöstön kurssikoulutuksen kehittäminen. Nykymuotoisena käytössä on kansallinen järjestelmä, jonka mukaisesti pelastuslaitokset toteuttavat sopimushenkilöstön koulutusta. Järjestelmä ei ole tarkoituksenmukainen eikä palvele alueellisia tarpeita Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella. Nykymuotoisessa koulutusjärjestelmässä kurssien järjestämisen byrokratia ja hallinto on melko raskas, koska se kulkee alueellisen pelastusalanliiton kautta. Jatkossa tavoitteena on järjestää sopimushenkilöstön kurssimuotoinen koulutus Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen omana työnä. Vuonna 2020 järjestetään pilottikokeilu, jossa muutama kurssi järjestetään pelastuslaitoksen omana työnä. Uudella järjestelyllä pystytään alueellisesti tarjoamaan tarveperusteista ja yksilöllistä koulutusta juuri silloin, kun koulutukselle on kysyntää. Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen alueella suuren osan maakunnan pelastustehtävistä hoitaa sopimushenkilöstö. On ensiarvoisen tärkeää, että maakuntien ensilähdön palokunnissa on toimintakykyistä henkilöstöä. Uudella järjestelmällä pystytään tarjoamaan räätälöityä ja henkilökohtaista kurssikoulutusta sopimushenkilöstölle. Uusi järjestelmä tuottaa saman muodollisen pätevyyden kuin aiemmin annettu kurssikoulutus. Tavoite on tarjota pätevyyden saamiseksi koulutusta vaikka yhdelle henkilölle, jos sellainen on tarkoituksenmukaista.

2 PELASTUSTOIMEN HISTORIA

Pelastustoimen tai oikeastaan siihen aikaan palotoimen historia alkaa historiatietojen mukaan noin vuodesta 1300. Helsinkiä ja Turkuu voidaan pitää palotoimen tienraivaajina Suomessa. 1800-luvun puolivälissä suurkaupungeissa tarvittiin järjestettyä palontorjuntaa. Suurimmilla kaupungeilla, joita Helsinki ja Turku olivat, oli myös paikallista resurssia sellaista järjestää. Suomi ei ollut kuitenkaan palontorjunnassa aivan kärkipäätä, sillä vasta historian suurpalojen jälkeen palotoimi sai tuulta siipiensä alle. Vanhassa Ruotsi-Suomessa kaupunginhallinnon ehkä jopa tärkein tehtävä oli suurpalojen ehkäiseminen ja kunnallinen palontorjunta. Vanhimpia palosuojeluun liittyviä määräyksiä löytyy jo vuoden 1300 tienoilta. Silloinen lainsäädäntö sisälsi määräyksiä rakentamisesta sekä talon omistajan varaamaan palokalustoa sammutustyöhön lähdeittäessä. (Juuti 1993, 18 – 20.)

Vuonna 1350 annetussa Maunu Eerikinpojan kaupunkilaissa määrättiin osallistumaan sammutustoimintaan tulen ollessa irti. Mauno Eerikinpojan kaupunkilaissa oli mainittuna ennalta suunniteltu organisaatio, jolla paloa ryhdyttiin sammuttamaan. Kaupunki oli jaettuna neljään kortteliin, ja jokaisesta lohkoista valittiin aina vuodeksi kerrallaan kaksi miestä, jotka toimivat sammutustyön johtajina. Samassa laissa oli myös maininta palovartioista, jotka kiersivät kaupunkia yöaikaan etsien tulipaloja. Kaikkien kaupunkilaisten oli vuorollaan osallistuttava palovartioon. (Juuti 1993, 21 – 23.)

2.1 Palokuntien synty ja sopimuspalokuntien merkitys Suomessa

Vuonna 1827 riehuneen Turun suurpalon jälkeen Suomessa alettiin todella pohtia palotoimen kehittämisen tarpeellisuutta. Vuonna 1834 Turkuun tehtiin palojärjestys, joka laajeni pikkuhiljaa koko Suomeen. Palojärjestyksen tavoitteena oli entistä turvallisempi rakennustapa, tehokkaammat sammutusvälineet ja paremmin harjoitettu sammutusmiehistö. Myös palovartioiden ja hälyttämisen tehostaminen oli tavoitteellista, koska vastaavia suurpaloja haluttiin välttää toden teolla. Reilu kymmenen vuotta Turun suurpalon jälkeen, vuonna 1838, turkulainen apteekkari Erik Julin totesi erään ruotsalaisen lehtikirjoituksen kertoneen, että Göteborgista löytyy vapaaehtoinen palokunta. Samana vuonna Julin päätti, että Turkuun perustetaan Suomen ensimmäinen VPK. Näin tapahtuikin, ja Turkuun perustettiin Suomen ensimmäinen vapaaehtoisuuteen pohjautuva palokunta vuonna 1838. Turun VPK oli yhdistysmuotoinen, sen säännöt vahvisti keisari. VPK-yhdistys sai kansalaisilta paljon kiitosta muutamana selkeästi ja määrätietoisesti hoidetun tulipalon jälkeen. Seuraavina vuosikymmeninä

vapaaehtoisia palokuntia perustettiin muun muassa Uuteenkaupunkiin, Porvooseen, Vaasaan ja Tammisaareen. 1900-luvun alkupuolella myös maaseutupalokuntien määrä nousi voimakkaasti ja VPK:ta perustettiin useisiin kuntiin. (Juuti 1993, 48 – 49.)

Nykypäivänä sopimuspalokunnat huolehtivat pelastustehtävistä noin 90 %:n alueella maamme pinta-alasta. Tällä alueella asuu noin 46 % suomalaisista. (Pelastustoimi 2019.) Edellä kuvattu sopimuspalokuntatoiminta on edelleen arvostettua myös ammattipalokunnan näkökulmasta. Tiheään asutuissa taajamissa päätoiminen palokunta hoitaa valtaosan pelastustoimen tehtävistä sopimushenkilöstön ollessa avustavana ryhmänä. Vastaavasti maakunnissa ja harva-alueilla tilanne on päinvastainen. Sopimushenkilöstöstä koostuva ryhmä hoitaa pelastustoimen tehtäviä itsenäisesti. Näiden ryhmien merkitys väestökeskittymien ulkopuolella on korvaamaton.

Turussa oli vuonna 1834 palojärjestyksen mukaan 48 vakinaista palovartijaa, palopäällikkö ja kuusi paloiesimiehen virkaa. Edellä mainittu palovartijakunta muutettiin vuonna 1860-luvulla vakinaiseksi palokunnaksi. Vuonna 1855 useissa kaupungeissa riehuneiden tulipalojen vuoksi valtiovalta käski kaupungeja uudistamaan palojärjestyksiään. Helsinkiin laaditussa uudessa palojärjestyksessä esitettiin 60-miehisen vakinaisen palokunnan perustamista. Aikaa kuitenkin kului, ja vakinainen palokunta perustettiin Helsinkiin vasta vuonna 1861. Helsinkiin perustettu vakinainen palokunta oli ensimmäinen laatuaan Suomessa. (Juuti 1993, 39 – 41.)

Vuonna 1933 voimaan tullut palolaki sai aikaan suuria muutoksia palokuntien toimintamuodoissa. Lain perusteella useisiin pieniin kaupunkiin oli perustettava vakituinen palokunta. Palolain 1933 19§ kuului seuraavasti (Juuti 1993, 72):

”Kauppalassa ja sellaisessa kaupungissa, jossa ei ole enempää kuin 800 asukasta, tulee olla palkattu, toimeensa harjoitettu puolivakinainen taikka vapaaehtoinen palokunta siten järjestettynä, että ensitoimenpiteisiin tarvittava kalusto ohjaajineen ja hoitajineen voi paloilmoituksen saavuttua heti lähteä palopaikalle.

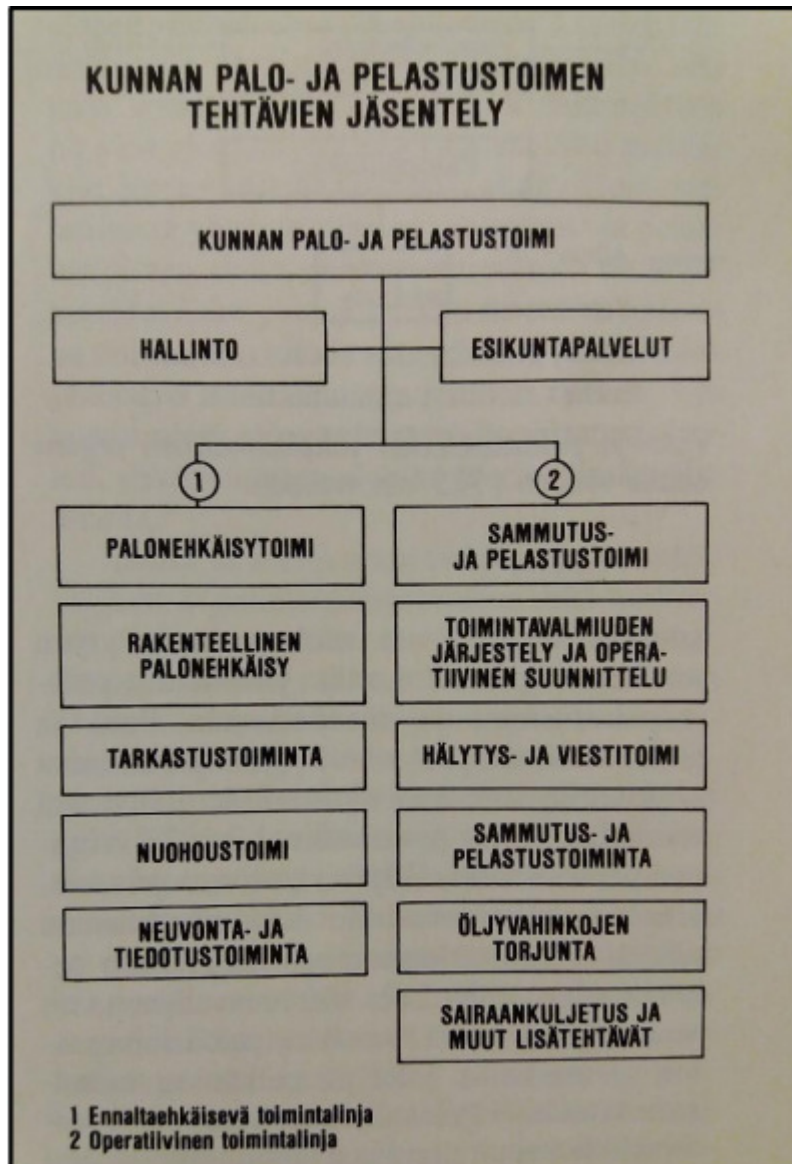
Kaupungissa, jossa on enemmän kuin 8000 asukasta, tulee, jos valtioneuvosto niin määrää, olla palkattu, ammattikoulutuksen saanut, paloasemille sijoitettu

vakinainen palokunta sekä varana puolivakinainen tai vapaaehtoinen palokunta.”

2.2 Palokuntien tehtävät ennen ja nyt

Päätoimisten palokuntien sekä vapaaehtoisten palokuntien tehtävät ja toimenkuva on muuttunut olennaisesti vajaassa parissa sadassa vuodessa. Palokuntien muodostuttua Suomeen hieman ennen 1800-luvun puoliväliä palokuntien päätehtävänä oli tulentorjunta. Tuohon aikaan palokunnat hoitivat tärkeimpänä tehtävänä palovartiointia omassa pitäjässään ja yrittivät omalla toiminnallaan ehkäistä Turun vuoden 1827 kaltaista suurpaloa. Tulentorjuntaan liittyen palokunnat varustautuivat erilaisin sammutusvälinein tulipalojen sammuttamiseen. Voidaankin todeta, että ennen aikaan palokunnat olivat kunnissa juuri tulipalojen sammuttamista varten. Lähes kaikki palokunnan tehtävät olivat tulipaloja. Ei ollut liikenneonnettomuuksia, koska ei ollut autojakaan. Teollisuus oli vähäistä, jos sitä oli ollenkaan. Vaarallisia aineitakaan ei juuri käsitelty. Lisäksi palokunnan tehtäväksi oli palojärjestyksessä määrätty asukkaiden valistaminen sekä rakennusmääräysten ja varomattoman tulenkäytön valvonta (Juuti 1993, 40 – 50.)

Siirryttäessä ajassa eteenpäin 1970-luvulle, allekirjoitettiin Suomessa 4.7.1975 laki palo- ja pelastustoimesta 559/1975, joka astui voimaan 1.1.1976. Suomen muuttuessa teollisemmaksi sekä yhteiskunnan kehittyessä ja motorisoituessa oli myös palolaitosten pysyttävä kehityksen matkassa. Viimeistään tässä vaiheessa voidaan sanoa palotoimen muuttuneen pelastustoimeksi. Palolaitoksen ainut tehtävä ei ollut enää tulentorjunta, vaan pelastustoimen kehittyessä tehtäväkenttä laajeni huomattavasti. Lakiin oli kirjattuna muun muassa kunnan palo- ja pelastustoimen tehtävien järjestely.

Kuva 1. Kunnan palo- ja pelastustoimen tehtävät lain 559/1975 mukaan. (Juuti 1993, 73)

Vuonna 1975 voimaan astunut laki ja siinä määrätty tehtävät (kuva 1) kunnan palo- ja pelastustoimelle ovat pääpiirteissään samat myös nykypäivänä. Vuoden 1933 lakia oli täsmennetty ja joiltakin osin hieman muutettu. Nykymuotoisena alueen pelastustoimi on moniammatillinen viranomaistoimija, jonka osaaminen ja tehtäväkenttä ovat laaja-alaisia. Myös asiantuntijatehtävät yli viranomaisrajojen ovat arkipäivää. Pelastuslaitoksen tehtäväkenttään kuuluvat muun muassa pelastustehtävät, rakenteellisen paloturvallisuuden asiantuntijatehtävät ja valvontatehtävät, turvallisuusviestintätehtävät, varautuminen ja valmiussuunnittelu-tehtävät sekä ensihoitotehtävät (Pelastuslaki 379/2011, 27 §). Termit sekä tehtäväkokonaisuuksien sisältö ovat muuttuneet, mutta päätehtävät ovat samankaltaiset. Nuohoustoimi ei kuulu enää pelastuslaitoksen tehtäviin.

2.3 Harjoittelun ja koulutuksen historia

Kirjallisuudesta löytyy mainintoja palo- ja pelastustoimen harjoittelun historiasta 1800-luvulta. 1830-luvun tienoilla harjoittelusta ei suoranaisesti voida puhua, mutta silloiseen palojärjestykseen oli kirjattu tehtäviä, jotka kulloisellekin säädylle tulipalon sattuessa kuului. Tehtäviä osoitettiin sellaiselle ammattisäädylle, jolla oli oletettavasti tehtävään paras osaaminen ammattinsa puolesta. Esimerkiksi paloruiskuja käyttivät ensisijaisesti kulta- ja hopeasepät sekä sorvarit, toissijaisesti sotamiehet ja sotaväen alipäälliköt. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että 1800-luvulla palotointa harjoitettiin nimenomaan palojen sammuttamisen näkökulmasta. Suurpalot olivat uhka jokaiselle kaupungille, ja niiden sammuttamiseen varauduttiin pitämällä erityisiä kalustoharjoituksia. Harjoitusten sisällöstä tai laajuudesta ei ole mainintoja. (Juuti 1993, 40 – 41.)

Yhtenä harjoittelun suunnanmuuttajana voidaan pitää vuotta 2003, jolloin kunnallinen pelastustoimi muutettiin aluepelastuslaitoksiksi. Muutos edesauttoi siinä, että koko pelastustoimen ohjaus alueellisesti tuli pelastuslaitostasolta. Yhtenä osana tässä muutoksessa oli pelastustoiminnan harjoittelu. Harjoittelun ja koulutuksen ohjaaminen tapahtui vuoden 2003 jälkeen keskitetysti aluepelastuslaitosten toimesta.

2.4 Päätoimisen henkilöstön koulutus ja harjoittelu

Ammattimaisen palokunnan toiminnan harjoittelusta mainitaan vuoden 1887 Turun palojärjestyksessä. Kaupungin palomestarin vastuulla oli yleisen palokunnan kalustoharjoitusten järjestäminen. Lisäksi kerran vuodessa oli toimitettava harjoituskatselmus, jossa kaupungin palotoimikunta oli läsnä. Katselmuksen tarkoituksena oli osoittaa palotoimesta päättävälle henkilölle palokunnan toimintakykyä. Tulipalojen sammuttamista ei kuitenkaan harjoiteltu. Vuonna 1884 Helsingin palolaitoksen palomestari Mauritz Waenerberg laati suunnitelman palolaitoksen uudistamisesta. Hänen mielestään menestyksellinen sammutustyön ehdoton edellytys oli hyvin harjoitettu ja täsmällisesti toimiva palokunta. Ratkaisevana tekijänä oli miehistön laatu, ei määrä. Waenerbergin mielestä koulutusta tuli lisätä ja henkilöstön palkkoja nostaa. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että kaupungissa on toimiva ja tehokas VPK ammattipalokunnan tukena. Palokaluston ja yhteiskunnan kehittymisen myötä 1900-luvun alkupuolella alkoi ammattipalokunnan kalustosta löytyä moottoriajoneuvoja sekä polttomoottoriruiskuja. Uuden kaluston tunteminen vaati henkilöstöltä harjoittelun lisäämistä. (Juuti 1993, 40 – 45 ja 57.)

Päätoimisen palokunnan henkilöstöä on koulutettu järjestelmällisesti Suomessa vuodesta 1914. Silloin ensimmäinen ammatillinen pelastusalan koulutus oli tarjolla Vaasassa, jossa silloinen palopäällikkö Arell koulutti palokuntien päällystää viikon mittaisella kurssilla. Valtion palokoulu aloitti virallisesti toimintansa Espoon Otaniemessä vuonna 1958. Ensimmäinen palopäällystöluokka aloitti koulussa vuonna 1960. Koulutus kesti kuusi kuukautta, ja oli suunta ammatilliselle pelastusalan tutkinnolle. Vuoden 1960 jälkeen koulun toiminta niin tilojen kuin kaluston osalta oli heikkoa. Palolain asettamia velvoitteita ei pystytty toteuttamaan, joten koulu kävi tyhjäkäyntiä usean vuoden ajan. Viimein rahoitusta löytyi, jolloin ensimmäinen palomiesluokka-niminen kurssi aloitti vuonna 1969. Tämä oli ensimmäinen ammatillinen palomiesten tutkintoon johtanut koulutus. Vuonna 1970 palokoulu muutti nimekseen Valtion palo-opisto. Vuonna 1992 palomiesten, alipäällystön, palopäällystön sekä hätäkeskuspäivystäjien koulutus siirtyi Kuopioon Valtion palo-opistoon. (Juuti 1993, 85 ja 89-90.)

Palokuntien työvuoroissa koulutus tapahtui kisälli-oppipoika-periaatteella, jossa vanhempi opetti nuorempaa. Harjoittelu keskittyi sammutustyöhön, sairaankuljetukseen sekä öljy- ja kaasukuljetuksien tuntemiseen. 1980-luvulla savusukellustoiminta vakiinnutti paikkansa erityistehtävänä, jolloin sen harjoittelu tuli osaksi toimintaa. Merkittävä muutos päätoimisen henkilöstön koulutukseen ja osaamiseen tuli vuonna 1985, kun virkoihin vaadittiin palo- ja pelastustoimilain 559/1975 mukainen muodollinen pätevyys. Sisäasiainministeriön julkaisema opas palokuntien sisäisestä koulutuksesta vuodelta 1989 loi painetta ja lisäsi pelastustoiminnan harjoittelua. (Lintunen 2011, 19.)

2.5 Sopimushenkilöstön koulutus ja harjoittelu

Lähes jokaisessa kaupungissa oli 1800-luvulla yleinen palokunta, johon kutsuttiin kaupunkilaisia aina määräjäksi kerrallaan. Tuolloin jo osassa kaupunkeja oli perustettuja vapaaehtoisia palokuntia, jotka hoitivat samoja tehtäviä organisoidummin kuin yleinen palokunta. Vapaaehtoisten palokuntien kerrotaan pitäneen kalustoharjoituksia jo 1850-luvun paikkeilla. Helsingin ammattipalokunnalle sekä vapaapalokunnille järjestettiin myös katselmuksia. Palokuntien osaamiseen liittyvät katselmuksset järjestettiin aina toukokuussa ja syyskuussa palomestarin johdolla. Vapaaehtoisen palokunnan henkilöstöä koulutti 1900-luvun alussa am-

mattipalokunta. Jo tuolloin ymmärrettiin, että ammattipalokunnan miehistö on erikoiskoulutettua ja sillä on paras osaaminen silloiseen palotoimeen. Vapaapalokuntien merkitys ammattipalokunnan tukena on ollut tuolloin vähintään yhtä merkityksellistä kuin nykyisin. Vapaapalokunnat ovat käyneet hakemassa oppia ammattipalokunnasta, jotta yhteistyö tulipalo paikalla sujuisi ongelmitta. (Juuti 1993, 45 – 48.)

Suomen palopäällystökoulu aloitti toimintansa vuonna 1935 Helsingissä. Se tarjosi koulutusta ammattipalokunnan päällystön lisäksi myös vapaaehtoisille palokunnille. 1930-luvun puolivälin aikoihin VPK-henkilöstön koulutustarve oli suuri. Palopäällystökoulu järjesti koulutusta sopimuspalokunnille viikon ja kahden viikon mittaisina. Koulutusta järjestettiin myös tehtaiden palokunnille sekä laitos- ja rautatiepalokunnille. Koulutusten sisältö oli nykyaikaisen opin kaltaista. Koulutuksissa käsiteltiin paloturvallisuuden käsitteitä, ruiskujen ja letkujen käsittelyä, yleistä sammutustekniikkaa, johtamistaitoja, ensiapua, vesihuoltoa ja rakenteellista paloturvallisuutta. Oppi painottui pääosin edelleen palontorjuntaan. (Juuti 1993, 87.)

Vuonna 2003 Esa Pulkkinen teki Savonia ammattikorkeakoulussa palopäällystön opinnoissa opinnäytetyön sopimuspalokuntien perus- ja sisäisen koulutuksen toteuttamisesta Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella. Pulkkinen arvioi työssään koulutuksen laatua ja määrää kaikissa sopimuspalokunnissa. Pulkkinen toteaa opinnäytetyössään, että määrällisesti harjoittelu on pääosin riittävää kaikissa palokunnissa. Sen sijaan laatu ei ole sillä tasolla, jolla sen kuuluisi olla. Kouluttajien omat mieltymykset ja painotukset eri aihepiireihin ovat ohjanneet palokuntakoulutusta nykyiseen muotoonsa. Osaltaan on kopioitu aiempia harjoitussuunnitelmia ja niitä on toteutettu vuodesta toiseen. Sisäisen koulutuksen vaikuttavuutta ja palokuntalaisten osaamisen tasoa ei juurikaan ole seurattu. (Pulkkinen 2003, 9.) Hyväksyttävästi voidaan olettaa, että Etelä-Karjalassa todetut asiat ilmenisivät varsin todennäköisesti myös muilla pelastustoimen alueilla Suomessa (Lintunen 2011, 20).

3 HARJOITTELULLE ASETETUT VAATIMUKSET PELASTUSTOIMESSA

Pelastustoimen järjestämistä ohjaavat monet lait, asetukset, sisäministeriön julkaisut sekä alueelliset pelastuslaitoskohtaiset ohjeet. Alueellisen pelastustoimen järjestäminen on Suomessa lakisääteinen tehtävä, josta määrätään pelastuslaissa 379/2011. Pelastuslaissa on määritelty muun muassa organisaatiot sekä niiden vastuu pelastustoimessa, kuntien vastuusta ja alueen pelastustoimesta sekä sopimushenkilöstön roolista osana alueellista pelastustoimea. Pelastuslaki 379/2011 ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011 ei suoranaisesti ota kantaa yksittäisten harjoitteiden toteuttamiseen, mutta määrittää toiminnalle reunaehdot. Laki ja asetus ohjaavat pelastustoimen järjestämistä, johon olennaisesti kuuluu pelastustoiminnan valmiuden ylläpito, jolloin pelastustoiminnan harjoittelu linkittyy olennaisena osana lain määrittelemään pelastustoimintaan.

Sisäministeriö on tuottanut useita sellaisia ministeriötason ohjeita pelastustoimeen, jotka tarkentavat lain ja asetuksen suurpiirteistä määrittelyä. Normihierarkiassa ohjeet tulevat lain ja asetuksen jälkeen ja ne ovat velvoittavia asiakirjoja. Pelastustoimessa sisäministeriön julkaisemat ohjeet ja niissä määritellyt vaatimukset ovat pelastustoimessa siirtyneet suoraan käytäntöön. Ohjeiden sisältöjä sekä vaatimuksia toteutetaan pelastustoimen arjessa vaihtelevasti.

3.1 Pelastuslaki ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta

Pelastuslaki 379/2011 on ylin pelastustoimea ohjaava asiakirja. Pelastuslain mukaan kunnat vastaavat pelastustoimen järjestämisestä yhteistoiminnassa kullakin pelastustoimen alueella. Pelastuslain mukaan alueen pelastustoimella tulee olla pelastuslaitos. Alueen pelastustoimi voi käyttää pelastuslain mukaisessa pelastustoiminnassa apunaan vapaaehtoista palokuntaa, laitospalokuntaa, teollisuuspalokuntaa, sotilaspalokuntaa (*sopimuspalokunnat*) tai muuta pelastusalalla toimivaa yhteisöä sen mukaan kuin niiden kanssa sovitaan. Pelastuslaki edellyttää, että pelastuslaitos huolehtii pelastustoimintaan liittyvien tehtävien asianmukaisesta hoitamisesta omalla pelastustoimen alueellaan (Pelastuslaki 379/2011, 24 – 25 § ja 32 §).

Pelastuslain 32 § käsittelee pelastustoiminnan sisältöä. Pykälässä luetellaan ne kuusi asiakokonaisuutta, joista muodostuu termi ”pelastustoiminta”.

Pelastustoimintaan kuuluu:

- 1) hälytysten vastaanottaminen;
- 2) väestön varoittaminen;
- 3) uhkaavan onnettomuuden torjuminen;
- 4) onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen;
- 5) tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen;
- 6) 1–5 kohdassa mainittuihin tehtäviin liittyvät johtamis-, viestintä-, huolto- ja muut tukitoiminnot.

Jotta pelastuslain 32 § kohdat 3 – 6 voidaan hoitaa tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti, on yllä mainittujen asiakokonaisuuksien sisältö suunniteltava etukäteen. Yhtenä tärkeimpänä seikkana voidaan pitää sitä, että pelastustoimintaan osallistuvalla henkilöstöllä on oltava riittävä osaaminen, taitotaso ja toimintakyky. Riittävästä perustaidoista ja fyysisestä toimintakyvystä määrätään pelastuslaissa seuraavaa: ”*Pelastuslaitoksen ja sopimuspalokunnan henkilöstöön kuuluvan pelastustoimintaan osallistuvan henkilön tulee ylläpitää tehtäviensä edellyttämiä perustaitoja ja kuntoa. Pelastustoimintaan kuuluvien eri tehtävien edellyttämien perustaitojen ja kunnan tasosta sekä kuntotestien järjestämisestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä sisäministeriön asetuksella.*” (Pelastuslaki 379/2011, 39 §.) Riittävän toimintakyvyn, perustaitojen osaamisen ja taitotason saavuttamisen ehdottamana edellytyksenä on pelastustoiminnan eri osa-alueiden säännöllinen ja laadukas harjoittelu niin työvuoroissa, sopimushenkilöstön viikkoharjoituksissa kuin erityisissä koulutuspäivissä.

Laissa säädetään myös henkilöstön kelpoisuudesta ja koulutuksesta seuraavasti: päätoimisella miehistöllä, alipäällystöllä ja päällystöllä on virkaa tai tehtävää vastaava pelastusalan tutkinto ja pelastustoimintaan osallistuvalla sivutoimisella, sopimuspalokuntaan tai muun sopimuksen tehneen yhteisön henkilöllä on Pelastusopiston opetussuunnitelman mukainen koulutus. Pelastustoimintaan osallistuvan päätoimisen sekä sopimushenkilöstön kelpoisuudesta annetaan tarkempia ohjeita valtioneuvoston asetuksessa pelastustoimesta 407/2011 7 §:ssä. Pelastuslaki säättää myös siitä, että alueen pelastustoimen on huolehdittava sopimuspalokuntien ja muun sopimuksen tehneen yhteisön henkilöstön riittävästä koulutuksesta (Pelastuslaki 379/2011 56 – 57 §). Mikä on riittävä koulutus, on aina tarkasteltava tapauskohtaisesti. Olennainen asia on se, minkälaisien tehtävien hoitamisesta alueen pelastustoimi ja sopimuspalokunta ovat sopineet palokuntasopimuksessa.

Pelastuslaki ja asetus määrittelevät pelastustoimintaan osallistuvan päätoimisen ja sopimushenkilöstön kelpoisuusvaatimukset sekä säättävät pelastuslaitoksen vastuulle huolehtia sopimushenkilöstön riittävästä koulutuksesta. Päätoimisen henkilöstön osalta ei säädökset ota kantaa lainkaan ammatillisen tutkinnon jälkeiseen ammattitaidon ylläpitämiseen. Missään kansallisen tason asiakirjassa ei oteta kantaa pelastustoimintaan liittyvien toimintojen täsmälliseen harjoitteluun. Tämä asia jää jokaisen pelastuslaitoksen oman määrittelyn varaan.

Pelastuslaissa velvoitetaan alueen pelastuslaitosta laatimaan pelastustoimen alueelle palvelutasopäätös. Palvelutasopäätöksen tulee vastata paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Pelastuslaitokselle säädetyt tehtävät on suunniteltava toteutettavaksi siten, että ne voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla ja että onnettomuus- ja vaaratilanteissa tarvittavat toimenpiteet voidaan suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti. (Pelastuslaki 379/2011, 28 §.) Palvelutasopäätöksessä harjoittelulle voidaan asettaa jotakin reunaehtoja alueen tarpeet ja erityispiirteet huomioiden.

Pelastuslain 48 § mukaisesti alueen pelastuslaitoksen tulee laatia onnettomuuden varalle ulkoinen pelastussuunnitelma yhteistyössä toiminnanharjoittajan kanssa sellaisiin kohteisiin, joissa esiintyy erityistä vaaraa. Tällaisia kohteita voivat olla esimerkiksi vaarallisten aineiden suuret tuotantolaitokset, järjestelyratapihat tai satama-alueet. Edellä mainituissa kohteissa tulee järjestää suuronnettomuusharjoitus vuoden kuluessa ulkoisen pelastussuunnitelman hyväksymisestä sekä seuraavat harjoitukset kolmen vuoden välein. Suuronnettomuusharjoitus tulee järjestää yhteistyössä toiminnanharjoittajan ja pelastusviranomaisen kanssa. Tällaiset harjoitukset liittyvät olennaisesti palvelutasopäätöksessä huomioitaviin alueen erityistarpeisiin ja onnettomuusuhkiin. Ulkoista pelastussuunnitelmaa koskevan harjoituksen tavoitteena on viranomaisten ja toiminnanharjoittajan yhteistoimintavalmiuksien sekä kohteen turvallisuusosaamisen ja -järjestelyjen parantaminen. (Sisäministeriön asetus ulkoisesta pelastussuunnitelmasta 1286/2019, 10 §.)

Harjoitukset tulee toteuttaa yhteistoiminnassa toiminnanharjoittajan ja pelastustoimintaan osallistuvien viranomaisten kanssa. Ratapihalla harjoitukset on toteutettava yhteistoiminnassa toiminnanharjoittajien ja rataverkon haltijan sekä pelastustoimintaan osallistuvien viranomaisten kanssa ja satama-alueella satamanpitäjän, toiminnanharjoittajien sekä pelastustoimintaan osallistuvien viranomaisten kanssa. (Sisäministeriön asetus ulkoisesta pelastussuunnitelmasta 1286/2019, 10 §.) Harjoittelusta ulkoisen pelastussuunnitelman kohteisiin on

laadittu sisäministeriön ohje, jossa kuvataan tarkasti harjoitusten tavoitteet, prosessikulku sekä harjoituksen järjestäminen. Ohje yhdenmukaistaa ja selventää pelastuslain 48 § mukaisten kohteiden ulkoisia pelastussuunnitelmia koskevien harjoitusten suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja raportointia. Ohjeessa käytetään harjoituksesta termiä UPS-harjoitus. (Ulkoisten pelastussuunnitelmien harjoitusohje 37:2019.)

Vuoden 2019 alusta alkaen öljyntorjuntalaki 1673/2009 kumottiin, ja siinä käsitellyt pelastustoimea koskevat asiat siirtyivät osaksi pelastuslakia. Voimassa olevassa pelastuslaissa ja valtioneuvoston asetuksessa säädetään, että suuren öljyvaraston haltijalla sekä sataman pitäjällä ja toiminnanharjoittajalla on velvollisuus laatia suunnitelma alueella sattuvan öljyvahingon varalta. Suunnitelmaan on sisällytettävä erillinen suunnitelma koulutuksen ja harjoittelun järjestämisestä edellä mainitulla alueella. (Pelastuslaki 379/2011 22a § ja 22b § sekä valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011 3a §.)

3.2 Työturvallisuuslaki

Työturvallisuuslain tarkoituksena on ennakoiden ottaa huomioon työn erilaiset vaaratekijät ja pyrkiä ennaltaehkäisemään sellaisia tilanteita, joissa työntekijä joutuu tai saattaa joutua alttiiksi vaaralle. Lain tarkoituksena on myös parantaa työympäristöä sekä työolosuhteita työkyvyn ylläpitämiseksi ja parantamiseksi sekä torjua työtapaturmia ja ammattitauteja. Työturvallisuuslakia on tarkoitettu sovellettavaksi myös virkasuhteessa tai siihen rinnastettavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa. Työnantajalla on kaikessa toiminnassa yleinen huolehtimisvelvollisuus, jolla tarkoitetaan esimerkiksi työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä huolehtimista. Laissa säädetään myös, että työnantajan on selvitettävä aina työn vaarat ja arvioitava toiminnan luonne. Tällä tarkoitetaan sitä, että työnantajan on järjestelmällisesti selvitettävä ja tunnistettava haitta- ja vaaratekijät ja mikäli näitä ei voida poistaa, on niiden merkitys työntekijälle arvioitava tapauskohtaisesti (Työturvallisuuslaki 738/2002, 1 – 2 §, 8 § ja 10 §). Harjoitteluun liittyvissä asioissa työturvallisuus on keskiössä. Usein sovelletuissa harjoitteissa pyritään harjoitteluun autenttisissa olosuhteissa, joissa työn vaarat ovat samaa tasoa kuin todellisissa hälytystilanteissa. Työturvallisuuslain 11 § käsitellään myös erityistä vaaraa aiheuttavaa työtä. Pelastustoimen tehtävät ja harjoittelu lasketaan erityistä vaaraa aiheuttavaksi työksi niiden luonteen takia. Laissa mainitaan, että erityistä vaaraa aiheuttavaa työtä saa tehdä vain siihen pätevä ja henkilökohtaisten edellytystensä puolesta työhön soveltuva työntekijä. Muiden henkilöiden pääsy vaara-alueelle on tarpeellisin

toimenpitein estettävä. Edellä mainittu lainkohta on erityisen huomionarvoinen pelastustoiminnan harjoittelussa sekä pelastustoiminnassa. Onnettomuuspaikat ovat lähtökohtaisesti vaara-alueita, jolloin pelastustoiminnan johtajan vastuu työturvallisuudesta vastaavana henkilönä korostuu. Lisäksi monet tehtävät, kuten savusukellus, kemikaalisukellus tai korkealla työskentely, ovat tällaista työtä. Tehtävää saa tehdä vain siihen pätevä ja henkilökohtaisten edellytystensä puolesta soveltuva. Tehtävien harjoittelu on välttämätöntä lain asettamien vaatimusten saavuttamiseksi. Useimmat tehtävät, joita ei varsinaisesti luokitella työturvallisuuslain nojalla vaaralliseksi työksi, ovat tosiasiasa työntekijälle vaaranpaikkoja. Tällaisina pelastustoimen perustehtävinä voidaan mainita tieliikenneonnettomuudet sekä myrskytuho-
puiden raivaus. Edellä mainituilla tehtävillä suurella nopeudella kulkeva liikenne sekä jännitteiset puut aiheuttavat suurta vaaraa.

Työnantajan velvollisuus on antaa työntekijälle riittävää opastusta ja neuvontaa työssä esiintyvien vaarojen ja haittojen välttämiseksi. Työnantajalla on velvollisuus antaa työntekijän käyttöön asianmukaiset henkilösuojaimet, apuvälineet tai muut laitteet, jos työn luonne sellaisia vaatii. Toisaalta työntekijän tulee huolellisesti ja ohjeiden mukaisesti käyttää annettuja suojavarusteita. (Työturvallisuuslaki 738/2002, 14 §, 15 § ja 20 §.) Edellä mainitut lain kohdat ohjaavat toimintaa siten, että suojavarusteiden ja henkilösuojainten käyttöä tulee harjoitella riittävässä määrin, jotta niiden kanssa työskennellessä henkilö kykenee määrättyihin työsuorituksiin.

3.3 Täydentävä lainsäädäntö

Harjoittelun vaatimuksia täydentävällä lainsäädännöllä tarkoitetaan sellaisia lakeja ja asetuksia, joilla tarkennetaan pelastuslaissa, pelastusasetuksessa ja työturvallisuuslaissa määritellyjä asioita. Tässä kappaleessa käsitellään pelastustoimen harjoittelun vaatimuksia ja velvoitteita, joista mainitaan muussa lainsäädännössä. Harjoittelua täydentäviä lakeja ovat muun muassa kemikaaliturvallisuuslaki, meripelastuslaki ja valmiuslaki sekä niihin liittyvät asetukset.

3.3.1 Kemikaaliturvallisuuslaki

Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta 390/2005 jakaa kemikaalien käsittelyn ja varastoinnin kahteen osaan. *Vaarallisten kemikaalien teollinen käsittely ja varastointi jaetaan vaarallisten kemikaalien määrän ja vaarallisuuden mukaan laajamittaiseen ja vähäiseen teolliseen käsittelyyn ja varastointiin.* Kun kyseessä on teollisuuslaitos, jonka toiminta on laajamittaista, tulee toiminnanharjoittajan laatia kohteesta toimintaperiaateasiakirja tai turvallisuusselvitys, joissa kerrotaan toimintaperiaatteet suuronnettomuuden välttämiseksi (Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta 390/2005, 22 § ja 30 §). Toiminnanharjoittajan on laadittava yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa ulkoinen pelastussuunnitelma riskien arvioimiseksi (Pelastuslaki 379/2011, 48 §, valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011 1§ sekä valtioneuvoston asetus vaarallisten kemikaalien käsittelyn ja varastoinnin valvonnasta 685/2015, 20 §). Ulkoisen pelastussuunnitelman osana tulee olla erillinen suunnitelma suuronnettomuusharjoitusten järjestämisestä ja ajankohdasta. Suuronnettomuusharjoitukset tulee toteuttaa kolmen vuoden välein yhteistoiminnassa toiminnanharjoittajan ja pelastustoimintaan osallistuvien muiden viranomaisten kanssa. (Sisäministeriön asetus ulkoisesta pelastussuunnitelmasta 1286/2019, 7 § ja 10 §.)

3.3.2 Valmiuslaki

Valmiuslain 1552/2011 tarkoituksena on poikkeusoloissa suojata väestöä sekä turvata sen toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys. Laissa säädetään myös viranomaisten varautumisesta poikkeusoloihin. Valmiuslaissa säädetään, että julkisoi-keudellisen laitosten, joksi pelastuslaitoksetkin luetaan, tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa (Valmiuslaki 1552/2011, 1 – 2 § ja 12 §). Edellä mainitun perusteella pelastustoiminnan tehtävien hoitamista tulee suunnitella sekä harjoitella soveltuvin osin myös poikkeusolojen kaltaisissa tilanteissa.

3.3.3 Meripelastuslaki

Meripelastuslaki 1145/2001 säätelee myös osaltaan pelastustoimintaa ja siihen liittyvää pelastusvalmiutta. Rajavartiolaitos on johtava meripelastusviranomainen, joka vastaa meripelastustoimen järjestämisestä. Meripelastusviranomainen antaa tarvittaessa meripelastukseen liittyvää koulutusta ja valistusta. Meripelastustehtäviin osallistuu suuri joukko muita viranomaisia rajavartiolaitoksen lisäksi. Yksi näistä on pelastusviranomainen, jolle on säädetty tehtävä meripelastuslaissa. Meripelastuslain mukaan meripelastustoimi on suunniteltava ja järjestettävä niin, että siihen kuuluvat tehtävät hoidetaan viivytyksettä ja tehokkaasti. Alueen pelastustoimi osallistuu etsintä- ja pelastustoimintaan tarjoamalla käytettäväksi henkilöstöä ja kalustoa. Lisäksi alueen pelastustoimi osallistuu erikoiskoulutetun meripelastusryhmän toimintaan, jos siitä on erikseen Rajavartiolaitoksen kanssa sovittu. (Meripelastuslaki 1145/2001, 3 – 4 § ja 8 §.) Osa Suomen pelastuslaitoksista toimii pelastustehtävissä merialueilla yhteistyössä Rajavartiolaitoksen kanssa. Jotta nämä yhteistoimintatilanteet voidaan hoitaa viivytyksettä ja tehokkaasti, on pelastustoimintaa harjoiteltava säännöllisesti yhteistyöviranomaisten kanssa.

3.3.4 Valtioneuvoston asetus työvälineiden turvallisesta käytöstä

Valtioneuvoston asetuksessa työvälineiden turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta 403/2008 säädetään koneen, välineen ja muun teknisen laitteen sekä niiden yhdistelmän (*työvälineen*) käyttöön ja tarkastamiseen työturvallisuuslaissa (738/2002) tarkoitetussa työssä. Asetusta sovelletaan pelastustoimessa muun muassa nostolava-ajoneuvojen sekä kappaletavaranosturilla varustettujen raivaus- ja muiden pelastusajoneuvojen käytössä. Trukin ja henkilönostimen kuljettajalla on oltava sen käyttöön työnantajan antama kirjallinen lupa. Työnantajan on ennen luvan antamista varmistettava, että kuljettajalla on riittävät kyvyt ja taidot työvälineen käyttämiseen. Kappaletavaranosturilla varustettujen pelastusajoneuvojen nostolaitteen käytössä on noudatettava erityistä varovaisuutta ja huolellisuutta sekä huolehdittava siitä, että nostotyö tehdään suunnitellulla tavalla turvallisesti. (VNa työvälineiden turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta 403/2008, 1 §, 14 § ja 21 §.)

3.3.5 Laki liikenteen palveluista

Pelastuslaitoksilla on käytössään öljyntorjuntaan ja muihin vesillä tapahtuviin onnettomuuksiin soveltuvia aluksia, joiden kuljettamiseen vaaditaan liikenteen palveluista annetun lain 320/2017, 96 § mukainen pätevyys, mikäli pelastuslaitoksella ei ole liikenne- ja viestintäministeriön hyväksymää tämän lain 117 § mukaista koulutusjärjestelmää. Aluksen ollessa yli 10 metriä pitkä ja koneteholtaan enintään 350 kW vaaditaan aluksen päälliköltä liikenteen palveluista annetun lain 320/2017, 99 § mukainen kotimaan laivaliikenteen kuljettajankirja.

3.4 Toimintavalmiuden suunnitteluohje

Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohjeen tarkoituksena on ohjata pelastustoimen suunnittelua ja järjestämistä. Ohjetta voidaan käyttää myös pelastustoiminnan kokonaistehokkuuden arvioinnissa. Ohjeen tavoitteena on auttaa pelastuslaitoksia määrittelemään alueen palvelutaso ja antaa pelastuslaitokselle eväitä palvelutasopäätökseen laadintaan. (Toimintavalmiuden suunnitteluohje 21/2012, 4.)

Toimintavalmiuden suunnitteluohjeessa 21/2012 on määritelty erilaisia kriteerejä siitä, millä tasolla alueen pelastustoiminnan valmius tulee olla. Ohjeessa on määritelty lisäksi se, kuinka alueen pelastustoimi on tarkoituksenmukaista toteuttaa, jotta pelastustoiminnan toimintavalmius vastaa pelastuslain ja pelastusasetuksen määrittelemiä vaatimuksia. Aluehallintovirasto valvoo ensimmäisen yksikön saapumisaikaa onnettomuuspaikalle ja pelastustoiminnan toimintavalmiusajan toteutumista. Vähimmäistavoitteena on, että kiireellisissä pelastustehtävissä (A- ja B-tehtävät) ensimmäinen yksikkö saavuttaa riskiruudulle asetetun toimintavalmiusaikavoitteen vähintään 50 %:ssa tehtävistä. Lisäksi pelastustoiminnan toimintavalmiusajan tulee täytyä vähintään 50 %:ssa tehtävistä. (Toimintavalmiuden suunnitteluohje 221/2012, 12.)

Pelastustoiminnan toimintavalmius muodostuu ohjeen mukaan viidestä eri osatekijästä (Toimintavalmiuden suunnitteluohje 21/2012, 5):

- henkilöstön määrästä ja laadusta
- kaluston määrästä ja laadusta
- ennakkoon laadituista toiminnallisista suunnitelmista

- johtamisen organisoinnista
- pelastustoiminnan toimintavalmiusajasta.

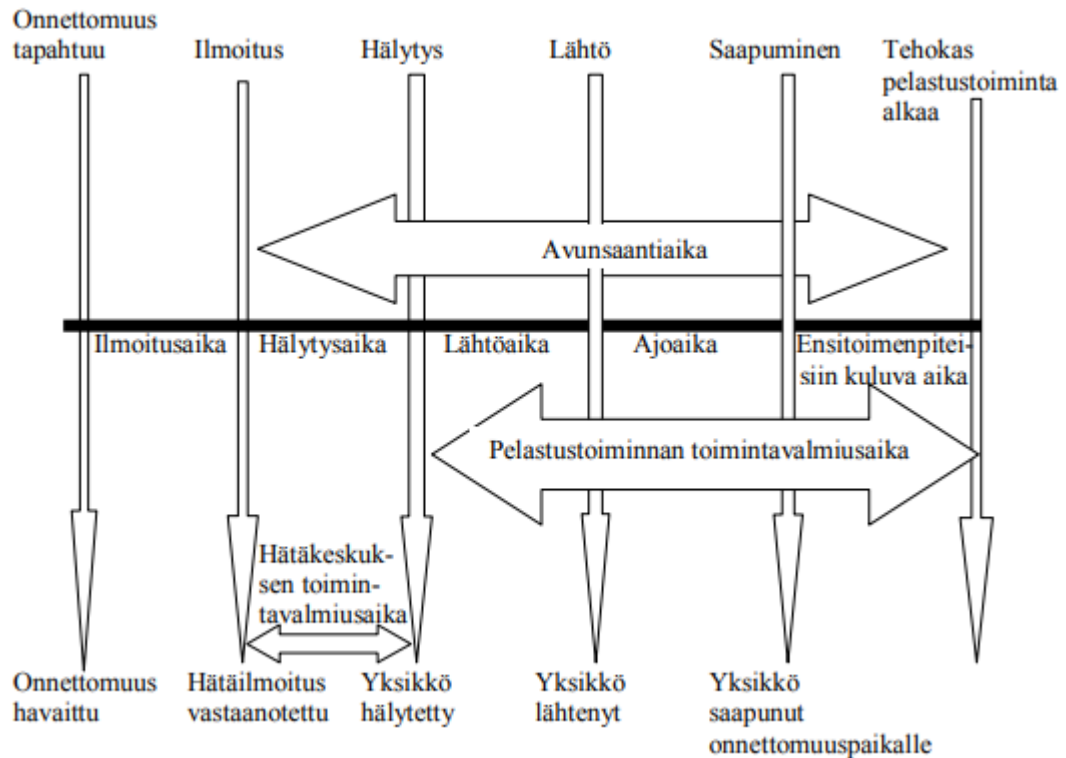
Edellä mainitut viisi osatekijää muodostavat toimintavalmiuden käsitteen. Viidestä tekijästä neljään voidaan vaikuttaa omalla toiminnalla, josta keskeisin on henkilöstön pelastustoiminnan harjoittelu ja henkilökohtaisen osaamisen taso. Kaluston määrä ja laatu ovat sellaisia seikkoja, joihin harjoittelulla ei ole vaikutusta. Tehokkaan pelastustoiminnan aloittaminen onnettomuuskohteessa vaatii sitä, että kiireellisiin tehtäviin hälytetään vähintään pelastusryhmä. Pelastusryhmä koostuu johtajasta, vähintään kolmesta ja enintään seitsemästä henkilöstä sekä tehtävän mukaisista ajoneuvoista ja kalustosta (Toimintavalmiuden suunnitteluohje 21/2012, 5).

Tehokas pelastustoiminta katsotaan alkavaksi, kun jokin seuraavista toteutuu (Toimintavalmiuden suunnitteluohje 21/2012, 6):

- *Tulipaloissa vesi on työparin suihkuputkella ja sammutustoiminta on mahdollista aloittaa tai savusukellustehtävässä sitä, milloin savusukellusvalvojalle ilmoitetaan savusukelluksen aloittamisesta.*
- *Liikenneonnettomuuksissa syttymisen estämiseksi tarvittavat toimenpiteet ja kiinnijuuttuneen potilaan ollessa kysymyksessä pelastusvälinesarja on selvitetty ja irrottaminen on mahdollista aloittaa.*
- *Kemikaalionnettomuudessa edellytetään, että kemikaalisukellus, joka edellyttää roisketiivistä suojapukua, on mahdollista aloittaa.*
- *Pintapelastustehtävässä tai ihmisen pelastamistehtävässä edellytetään sitä, että pelastamisen mahdollistava kalusto on selvitetty ja tarvittava toiminta voidaan aloittaa.*

Toimintavalmiuden suunnitteluohjeeseen viitaten tehokkaan pelastustoiminnan alkamisen kriteereihin olisi syytä tehdä yksi lisäys. Täydentävät sammutusmenetelmät ovat tutkitusti tehokkaita ja nykyään jo käytössä, joten esimerkiksi yksi kriteeri tehokkaan pelastustoiminnan aloittamiseen voisi olla ”täydentävä sammutusmenetelmä on selvitetty kohteeseen ja sammuttaminen on mahdollista aloittaa”. Mikäli pelastusryhmä sammuttaa tulipalon jotakin täydentävää sammutusmenetelmää käyttäen, ei tehokas pelastustoiminta ohjeen mukaan käynnisty ollenkaan. Peruseriaatteena on se, että jos pelastustoimi kykenee

vastaamaan rakennuspaloihin tässä ohjeessa mainituilla periaatteilla, se kykenee vastaamaan riittävän nopeasti myös muihin onnettomuustyyppihin edellyttäen, että eri onnettomuustyyppien vaatimat kalustotarpeet on otettu huomioon (Toimintavalmiuden suunnitteluohje 21/2012, 13).

Kuva 2. Toimintavalmiuskäsitteet. (Toimintavalmiuden suunnitteluohje 21/2012, 13.)

Kuvassa 2 on esitetty pelastustoimen toimintavalmiuskäsitteet. Olennaisin aikakäsite apua tarvitsevalle kansalaiselle on avunsaantiaika. Pelastustoiminnan tehokkuuden ja toiminnan parantamisen näkökulmasta tärkein käsite on pelastustoiminnan toimintavalmiusaika. Pelastustoiminnan toimintavalmiusaika koostuu kolmesta osatekijästä: lähtöaika, ajoaika ja ensitoimenpiteisiin kuluva aika onnettomuuskohteessa. Lähtöaika on päätoimisessa palokunnassa määritelty ajanjakso, joka on 60 sekuntia. Joillakin teknisillä ratkaisuilla, kuten liikennevalo-ohjaus ja bussikaistat, voidaan pienissä määrin vaikuttaa hälytysajon sujuvuuteen. Ajoaikaan on kuitenkin hyvin vaikea vaikuttaa, etenkin kun pelastusryhmä usein liikkuu raskaalla ajoneuvolla. Kaupunkialueella pienikin nopeuden kasvattaminen ei olennaisesti nopeuta onnettomuuskohteen saavuttamista, mutta kasvattaa riskejä huomattavasti. Pelastustoimi voi omalla toiminnalla vaikuttaa ensitoimenpiteisiin kuluvaan aikaan muun muassa

harjoittelemalla. Harjoittelulla pelastustoimen toimintavalmiuserä ja avunsaanti-aikaa saadaan pienennettyä, mikä on vaikuttavaa apua tarvitsevan kansalaisen näkökulmasta.

Toimintavalmiuden suunnitteluohjeessa käsitellään myös pelastustoiminnan johtamiseen liittyviä toimintoja. Kaikilla pelastusmuodostelmilla on aina johtaja. Lähtökohtana voidaan pitää, että pelastusryhmän johtajalla on yksikönjohtajan koulutus ja pelastusjoukkueen tai sitä suuremman muodostelman johtaja on päätoiminen päällystöviranhaltija. Poikkeuksellisesti on mahdollista, että alipäällystöviranhaltija toimii pelastusjoukkueen johtajana. Lisäksi pelastuslaitoksen johtamisjärjestelmä tulee suunnitella ja toteuttaa siten, että pelastusmuodostelmien johtaminen ja viranomaisyhteistyö on mahdollista kaikissa turvallisuustilanteissa (Toimintavalmiuden suunnitteluohje 21/2012, 10).

Tästä voidaan tehdä johtopäätös, että toimintavalmiuden suunnitteluohjekaani ei ota kantaa pelastustoiminnan harjoitteluun. Lain ja asetuksen näkökulmasta ohje selkeästi tarkentaa määritelmiä ja asettaa pelastustoiminnan valmiudelle konkreettisia mittareita muun muassa toimintavalmiuden ja tehokkaan pelastustoiminnan osalta. Näin ollen toimintavalmiuden suunnitteluohje ohjaa pelastuslaitoksia harjoittelussaan kiinnittämään huomioita niihin seikkoihin, joita valvontaviranomainen seuraa.

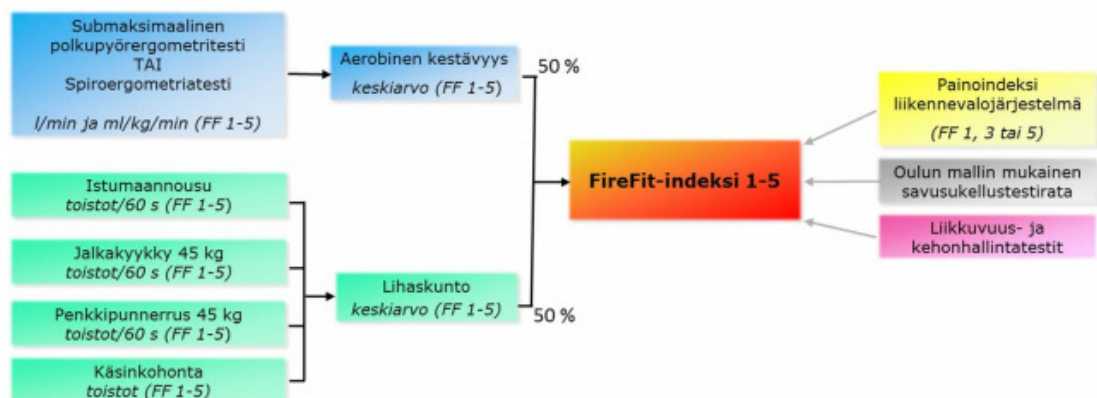
3.5 Pelastussukellusohje, korkealla työskentely pelastustoimessa ja Fire-Fit

Pelastussukellusohje on sisäministeriön julkaisu 48/2007. Sen tarkoituksena on ohjata käytäntöjä, jotka parantavat pelastussukelluksen ja pintapelastuksen turvallisuutta. Ohjetta sovelletaan pelastussukellukseen sekä pintapelastukseen. Pelastussukelluksella tarkoitetaan savu-, kemikaali- ja vesisukellusta. Pelastussukelluksen lisäksi tässä ohjeessa käsitellään pintapelastusta. Pelastussukellusohjeessa on määritelty henkilökohtaiset vaatimukset kaikkiin pelastussukellustehtäviin sekä pintapelastukseen. Henkilön kyky hoitaa jotakin pelastussukellustehtävää muodostuu neljästä osatekijästä: terveydentila, fyysinen toimintakyky, koulutus ja harjoittelu (Pelastussukellusohje 48/2007, 2 – 10.) Pelastustoiminnan näkökulmasta pelastussukellustehtäviä, korkealla työskentelyä sekä pintapelastusta voidaan pitää tehtävänä, jotka edellyttävät henkilöltä soveltuvuutta tehtävään. Voidaankin todeta, että edellä mainitut tehtävät ovat luvanvaraisia, niin sanottuja ”kovia pätevyksiä”. Pelastussukellusohjeessa ja korkealla työskentelyn ohjeessa määritellään pelastussukellustehtävien ja

korkealla työskentelyn osalta minimiharjoittelumääriä vuosittain. Pelastussukellusohjeen liitteissä on myös ohjeistettu savusukellusharjoitusten järjestämisestä.

Korkealla työskentely pelastustoimessa on yksi luvanvaraisista tehtävistä. Korkealla työskentelyä suorittavan henkilön on oltava tehtävään sopiva ja henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan työhön soveltuva. Korkealla työskentelyn ohjetta A:72/2005 sovelletaan pelastustoiminnassa tilanteisiin, joissa voi olla putoamisen vaara. Ohjeen tarkoituksena on määritellä korkealla tai muutoin putoamisvaarallisella alueella tapahtuvan työskentelyn käsitteet ja edistää pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden työturvallisuutta. Ohjeessa kiinnitetään huomiota korkealla työskentelyyn liittyviin säädöksiin, välineisiin ja työtapoihin. Lisäksi ohje antaa tukea pelastuslaitosten korkealla työskentelyn suunnitteluun, koulutukseen ja asennekasvatukseen. (Korkealla työskentely pelastustoimessa A:72/2005, 2.)

Pelastajille on kehitetty työn vaatimuksiin perustuva fyysisen toimintakyvyn arviointi-, palautteenanto- ja seurantajärjestelmä Firefit. Pelastusjohtajat ovat yhteisesti sitoutuneet järjestelmän käyttöönottoon vuonna 2010, ja se otettiin käyttöön vaiheittain vuoden 2010 jälkeen. (Pelastajien fyysisen toimintakyvyn arviointijärjestelmän käytettävyys ja Firefit-indeksin kehittäminen 2015, 4.) Firefit-indeksi muodostuu kuvan 3 mukaisista osatekijöistä.

Kuva 3. Pelastajien fyysisen toimintakyvyn indeksi. (Pelastajien fyysisen toimintakyvyn arviointijärjestelmän käytettävyys ja firefit-indeksin kehittäminen 2015, 11. Työterveyslaitos)

Pelastussukellustehtäviin sekä korkealla työskentelyyn osallistuvilta henkilöltä edellytetään ohjeiden mukaisia vuosittaisia harjoituksia. Harjoitusmäärät ja testaukset Firefit-ohjeen, pelastussukellusohjeen sekä korkealla työskentelyn ohjeen mukaisesti ovat lueteltu taulukossa 1.

Taulukko 1. Pelastustoiminnan pätevyyksien harjoitus- ja testausvaatimukset.

Pelastustoiminnan kelpoisuus	Vaadittava vuosittainen harjoitusmäärä ja pätevyyteen liittyvä testaus
Pelastussukelluskelpoisuus	Verenkierto- ja hengityselimistön kuormitustestaus sekä lihasvoimakestävyys <ul style="list-style-type: none"> - alle 40 v. 1 krt. / 3 v. - 40-50 v. 1 krt. / 2 v. - yli 50 v. 1krt. / v. Savusukellusta johdatteleva testirata 1 krt. / vuosi.
Savusukellus	Vähintään 3 vuosittaista harjoitusta, joista yhden tulee olla ns. kuuma harjoitus.
Kemikaalisukellus	Vähintään 2 vuosittaista harjoitusta.
Vesisukellus	Vuosittain on suoritettava vähintään kahdeksan sukellusta avovedessä, joista yksi koulutusryhmyyteen, ja vähintään kaksi talvisukellusta (yhteensä 10 sukellusta), hengitys- ja verenkiertoelimistön ja lihaskestävyyden testaus vuosittain iästä riippumatta.
Pintapelastus	Vähintään 2 vuosittaista harjoitusta, joista toisen tulee olla talviolosuhteissa.
Korkealla työskentely	Vuosittainen harjoittelu, joka jaetaan perusharjoituksiin ja soveltaviin harjoituksiin. Vähimmäismäärää ei ole ohjeissa mainittu.

Pelastussukelluksen ja korkealla työskentelyn ohjeistuksessa annetaan muista ohjeista poiketen harjoitteluun liittyvää ohjeistusta. Tietyille luvanvaraisille pätevyyksille on määriteltä vuosittaisia vähimmäisharjoitusmääriä. Pelastussukellusohjeessa sekä korkealla työskentelyn ohjeessa määritellään myös harjoitteiden sisältöä pintapuolisesti. Ohjeet eivät ota myöskään kantaa siihen, mitkä taidot hallittuaan henkilö on pätevä tekemään luvanvaraista työtä. Ohjeesta voidaankin tulkita, että on riittävää, kun henkilö on osallistunut vuosittaisiin harjoituksiin ja määrällinen harjoitteluelvoite toteutuu. Osaamisvaatimuksia tai henkilön todellista kykyä suoriutua tehtävästä ei mitata millään mittarilla. Voidaankin todeta, että osaamisen määrittelyyn tarvittaisiin tarkempaa ohjeistusta ja kontrollointia kansallisella tasolla. Tämän työn tarkoituksena on yhdenmukaistaa tulkintoja ”riittävästä osaamisesta”.

3.6 Ohje palvelutasopäätöksen sisällöstä ja rakenteesta

Pelastuslaitoksen tulee pelastuslain mukaan laatia alueen palvelutasopäätös kuntia kuultuaan. Palvelutasopäätös laaditaan määräajaksi kerrallaan. Pelastuslain mukaisesti palvelutasopäätöksessä on määritettävä toiminnan tavoitteet ja käytettävät voimavarat sekä palvelut ja niiden taso. (Pelastuslaki 379/2011, 29 §.) Palvelutasopäätöksessä tulee myös konkreettisesti kuvata palvelut, joita alueen pelastustoimi tulee palvelutasopäätöksen voimassaolokautana tuottamaan (Ohje palvelutasopäätöksen sisällöstä ja rakenteesta 2013, 12). Palveluilla tarkoitetaan kaikkea pelastuslaitoksen tuottamaa palvelua, joista yksi on pelastustoimintavalmius. Pelastuslaitos päättää kuntia kuultuaan, minkälaista pelastustoimintapalvelua sen alueella tuotetaan. Tämä seikka ohjaa myös pelastustoiminnan harjoittelua. Palveluita, joita ei päätetä tuottaa, ei myöskään ole tarkoituksenmukaista harjoitella. Tällainen yksittäinen osa-alue voisi hyvin olla esimerkiksi vesisukellusvalmiuden ylläpito.

Alueen pelastustoimen ja pelastuslaitoksen tulee varautua hoitamaan tehtävänsä palvelutasopäätöksen laadintaohjeen mukaisesti seuraavissa tilanteissa (Ohje palvelutasopäätöksen sisällöstä ja rakenteesta 2013,18):

- päivittäisissä tilanteissa
- normaaliolojen häiriötilanteissa
- poikkeusoloissa
- väestönsuojelutilanteissa.

Tämä edellyttää turvallisuustilanteen mukaista johtamisjärjestelyiden, pelastustoimen muodostelmien ja yhteistoiminnan suunnittelua (Ohje palvelutasopäätöksen sisällöstä ja rakenteesta 2013, 18). Palvelutasopäätöksen sisältö ohjaa myös pelastustoiminnan harjoittelua siten, että määrätyt tehtävät pystytään hoitamaan kaikissa turvallisuustilanteissa.

Perus-, jatko- ja täydennyskoulutus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen selviytyä pelastustoiminnan tehtävistä ja kohdata esiintyvät riskit. Pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön osaamisen tasoa seurataan koulutus- ja harjoituskatselmuksilla. Alueella on tarkoituksenmukainen sopimuspalokuntajärjestelmä, jota ylläpidetään.

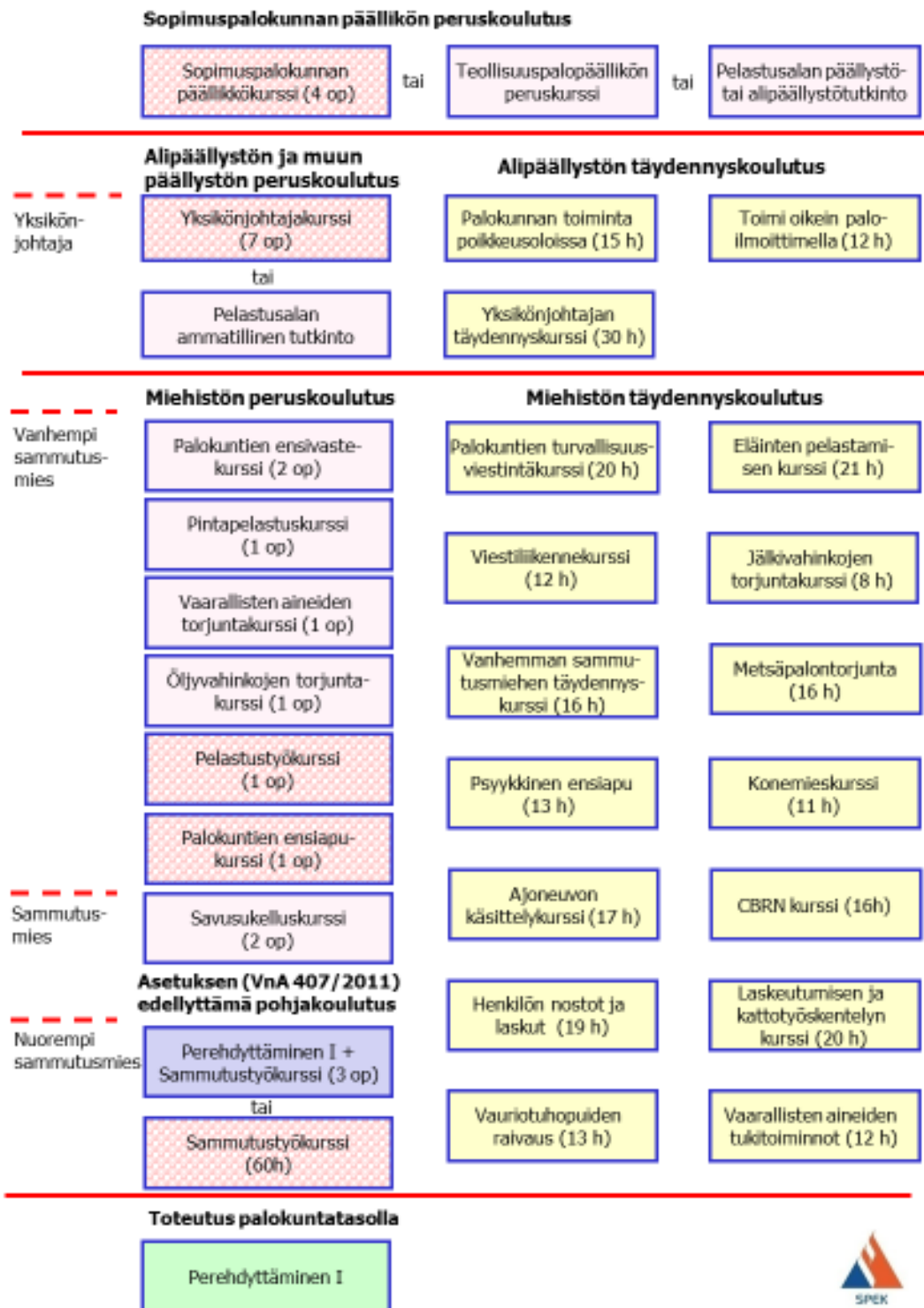
tään yhteistyössä palokuntien kanssa siten, että riskien ja onnettomuusuhkien arvioinnin perusteella muodostettaviin vasteisiin saadaan toimintakykyiset ja tarvittavat pelastusmuodostelmat. (Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen palvelutasopäätös 2013 – 2020, 46.)

3.7 Sopimushenkilöstön valtakunnallinen koulutusjärjestelmä

Sopimushenkilöstön koulutus on yksi tärkeimmistä pelastuslaitoksen harjoitteluun ja koulutukseen liittyvistä tehtävistä. Pelastustoimen koulutuksesta on säädetty pelastuslaissa. Valtionlailla on huolehtimisvelvollisuus ammatillisesta ja muusta pelastusalan koulutuksesta, siten kuin laista Pelastusopistosta 607/2006 säädetään. Lisäksi alueen pelastuslaitoksella on vastuu siitä, että sen sivutoimisella henkilöstöllä sekä sopimuspalokunnan ja muun sopimuksen tehneen yhteisön henkilöstöllä on riittävä koulutus. Pelastustoimintaan osallistuvalta sopimuspalokuntien henkilöstöltä vaaditaan Pelastusopiston hyväksymän opetussuunnitelman mukainen koulutus tehtävään. (Pelastuslaki 379/2011, 55 – 57 §.) Valtioneuvoston asetuksessa on määritelty riittävä koulutus aina kuhunkin tehtävään erikseen.

Sopimushenkilöstön on suoritettava kuvien 4 ja 5 mukaisia pelastustoiminnan eri osa-alueisiin liittyviä kursseja, jotta saa muodollisen pätevyyden tiettyyn tehtävään. Eri pätevyudet ja niihin vaadittava koulutus on määrätty valtioneuvoston asetuksessa pelastustoimessa 407/2011, 7 §:ssä. Sopimushenkilöstön koulutus tai yksittäinen kurssi ei tuo osaamista pitkäksi aikaa. Henkilöstö saa koulutuksella muodollisen pätevyyden ja tarvittavat tiedot sekä taidot kyseisen tehtävän harjoitteluun. Pelastuslaitoksen harjoitusjärjestelmä ja laadukkaan harjoittelun toteutus ovat keskiössä, kun sopimushenkilöstö ylläpitää ja syventää omaa ammattitaitoaan erilaisissa pelastustoiminnan osa-alueissa.

Pelastustoimintaan osallistuvan vapaaehtois- ja sopimushenkilöstön perus- ja täydennyskoulutusjärjestelmä vuoden 2019 loppuun asti

23.11.2018

Kuva 4. Sopimushenkilöstön koulutusjärjestelmä vuoden 2019 loppuun saakka. (SPEK 2018)

Kuva 5. Pelastusopiston sopimushenkilöstön koulutusjärjestelmä. Kurssit tulevat valmistumaan vuosien 2020 – 2023 aikana. (Sopimushenkilöstön koulutusjärjestelmä ja opetussuunnitelma 2/2020, 15)

4 NYKYMUOTOINEN HARJOITUSJÄRJESTELMÄ ETELÄ-KARJALAN PELASTUSLAITOKSELLE

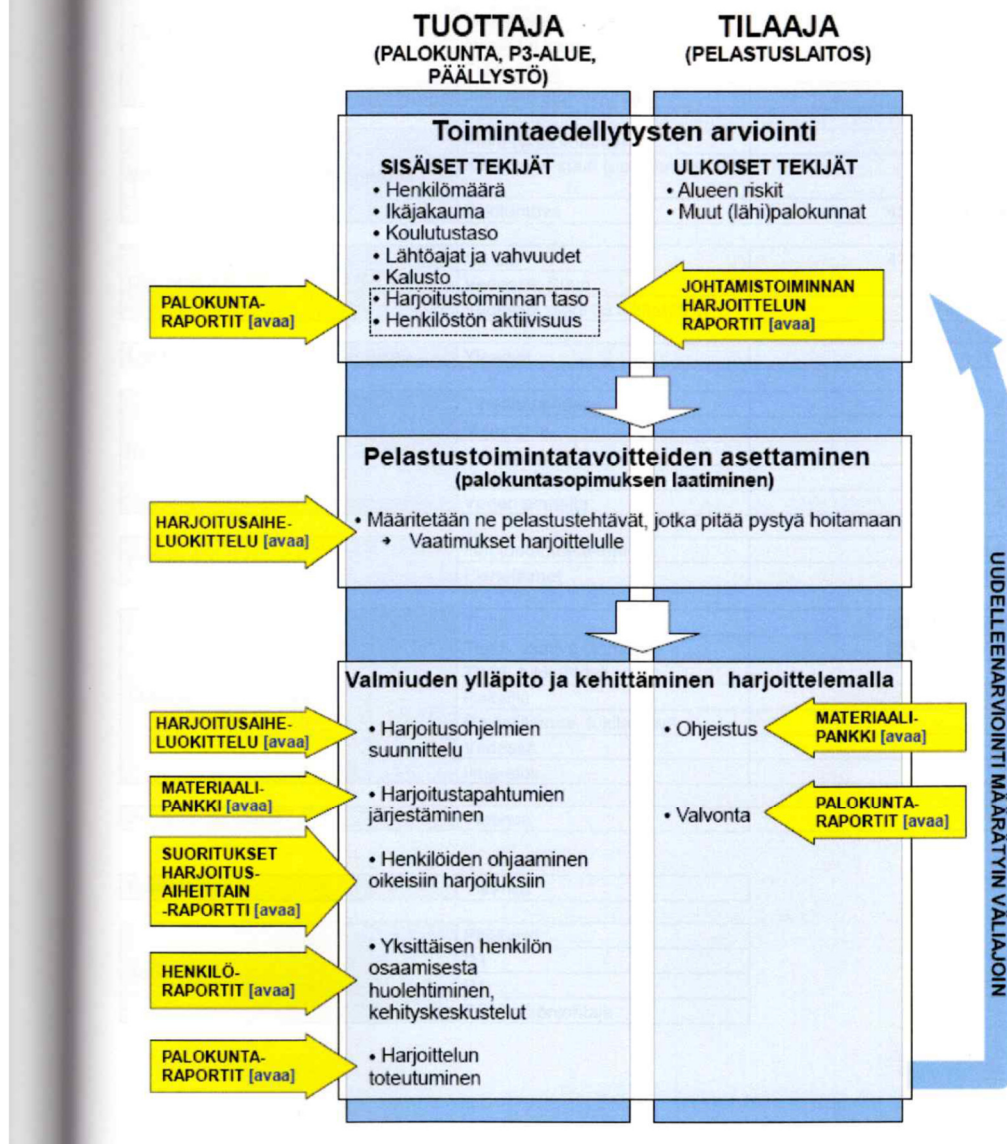
Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen harjoittelukulttuurissa ja harjoittelukäytännöissä koettiin suuria muutoksia aluepelastuslaitosten aloittaessa vuonna 2003. Esa Pulkkinen laati palopäällystön koulutusohjelmassa opinnäytetyön, jonka aiheena oli sopimuspalokuntien perus- ja sisäisen koulutuksen järjestäminen Etelä-Karjalan pelastuslaitoksessa. Opinnäytetyön osana Pulkkinen laati suunnitelmat eri henkilöiden vastuusta harjoittelun järjestämisessä. Lisäksi hän kehitti erilaisia mallilomakkeita, joiden avulla sopimuspalokunnat pystyivät suunnittelemaan ja toteuttamaan harjoittelua vuositasolta aina yksittäiseen harjoitteeseen saakka. Pulkkinen määritteli opinnäytetyössään pelastuspäällikön, koulutuspäällikön, koulutussuunnittelijan, koulutusvastaavien sekä kouluttajien vastuut. Lisäksi opinnäytetyössä määriteltiin kausisuunnitelma, harjoitussuunnitelma sekä koulutuskatselmukset. (Pulkkinen 2003, 21 ja LIITE 1.) Edellä mainitut vastuutehtävät ja koulutuksen järjestämisen perusrunko ovat edelleen käytössä Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella. Käytännön tasolla koulutus toimii siten, että koulutuspalomestari ohjaa koulutusta ja harjoittelua. Koulutuspalomestari on laatinut harjoittelun vuosikellon, jossa on määritelty ajankohtineen kaikki harjoitusaiheet yhdeksi kalenterivuodeksi. Koulutuspalomestarilla on apunaan henkilö, joka laatii harjoittelusta kvartaalisuunnitelman päätoimiselle palokunnalle. Sopimuspalokunnissa on koulutuspäälliköt, jotka vastaavat sopimushenkilöstön kvartaalisuunnitelmien laadinnasta huomioiden palokuntien erityispiirteet sekä palokuntasopimukseen kirjatut tehtäväkokonaisuudet. Kvartaalisuunnitelmat lähetetään tarkastettavaksi ja hyväksyttäväksi koulutuspalomestarille hyvissä ajoin ennen kvartaalin alkua. Mikäli kvartaalisuunnitelmaa ei ole palautettu määräajassa, selvitetään syy ja suunnitelman perään kysytään.

Pulkkinen työn jatkoksi Sampsa Lintunen teki palopäällystön opinnoissa opinnäytetyön vuonna 2011 pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmämäärittelystä Etelä-Karjalan pelastuslaitokselle. Harjoitusjärjestelmämäärittely oli suunnattu sekä päätoimiselle että sopimuspalokuntien henkilöstölle. Työssään Lintunen määritteli ja loi harjoitusjärjestelmän niistä kaikista aiheista, joita pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön tulee harjoitella. Lintunen teki opinnäytetyön tuloksena harjoitteluprosessia kuvaavan kaavion sekä harjoitusjärjestelmämäärittelyä koskien dynaamisen kansiorakenteen, joka on siirrettävissä interaktiiviseen henkilöstöhallintajärjestelmään. Harjoittelun kansiorakenne, selitteet ja aihekokonaisuudet

ovat osittain muuttuneet tarveperusteisempaan suuntaan, mutta runko on edelleen käytössä sähköisessä STORE-rekisterissä.

LIITE 3

Pelastustoiminnan harjoittamisen prosessi pelastuslaitoksessa

Kuva 6. Harjoitteluprosessikaavio. (Lintunen 2011, LIITE 3)

Kuva 7. Dynaaminen koulutuspuurakenne. (Lintunen 2011, LIITE 5)

4.1 Pelastuslaitoskohtaiset ohjeet

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen harjoittelu ja koulutus perustuu pelastuspäällikön hyväksymään koulutussuunnitelmaan. Suunnitelman laatii koulutuspalomestari vuodeksi kerrallaan. Koulutussuunnitelmassa käsitellään päätoimisen sekä sopimuspalokuntien henkilöstön harjoittelua, perus- ja täydennyskoulutusta sekä harjoitteluun ja koulutukseen liittyvää organisaatiota. Pelastustoiminnan harjoittelulla tarkoitetaan pelastustoiminnan toimenpiteissä tarvittavien taitojen harjoittelemista ja kehittämistä. Tällaisia taitoja ovat muun muassa pelastajan perustaidot, johtamistaidot, viestiliikenneosaaminen, operatiiviset kohdetutustumiset sekä toimiminen osana pelastustoimen muodostelmia. (EKP koulutussuunnitelma 2019, 5.)

Pelastustoiminnan vastuualueelle laaditaan kalenterivuodeksi harjoittelun vuosikello, jossa määritellään viikon tarkkuudella ne kaikki harjoitteet, joita taitojen ylläpitämiseksi tulee harjoitella. Harjoittelun vuosikello on pohjana palokuntien vuosisuunnitelmien sekä palokunta-kohtaisten harjoitusohjelmien laadinnassa (EKP koulutussuunnitelma 2019, 5). Vuosikello

on jaettu neljään osaan, kvartaaleihin. Jokaisesta vuosineljänneksestä laaditaan kvartaaliohjelma, jossa suunnitellaan harjoitukset viikkotasolla noin kolmeksi kuukaudeksi. Kvartaaliohjelman hyväksyy kaikkien palokuntien osalta koulutuspalomestari. Vuosikelloon on merkitty aihe, jota tulee harjoitella. Harjoittelun ajankohta on merkitty taulukkoon viikon tarkkuudella oranssilla merkinnällä. Sopimushenkilöstön osalta vuosikelloa noudatetaan soveltuvien osin huomioiden palokunnan toiminnan erityispiirteet sekä palokuntasopimuksen mukaiset tehtävät. (Kuva 8.)

		Tammi					Helmi				Maalis			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Tulipalo	Rakennus 1)	■	■											
	Liikenneväline													
	Maastossa													
	Neste tai kaasu													
	Jälkivahingontorjunta													
Vaarallisen aineen onnettomuus	Yksilö ja joukkuesuoritteet			■	■									
Öljyvahinko	Maalla													
	Vedessä 2)													
Luonnononnettomuudet	Vauriotuhopuut													
	Sortumat													
Ihmisen pelastaminen	Ylhäältä/alhaalta						■							
	Maastosta													
	Veden alta												■	
	Veden pinnalta													
Eläimen pelastaminen	Isot tuotantoeläimet												■	
	Pieneläimet											■		

Kuva 8. Vuosikello. (EKP koulutussuunnitelma 2019, LIITE 8)

Jokaisesta harjoituksesta laaditaan harjoitussuunnitelma. Eri pelastustoiminnan osa-alueilla on nimetty vastuukouluttajia eli tiettyyn pelastustoiminnan osa-alueeseen perehtyneitä henkilöitä, joilla on oman osaamisalueensa erikoiskoulutusta. Kvartaaliohjelmassa määritellään harjoitteluajankohdan lisäksi harjoitussuunnitelman laadinnasta vastaava henkilö. Harjoitussuunnitelma on yksittäiseen harjoitukseen suunniteltu yksityiskohtainen toteutussuunnitelma (EKP koulutussuunnitelma 2019, 5). Harjoitussuunnitelman laatimisvelvoite sekä ohjeistus sen tekemiseen määritellään Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen koulutussuunnitelman liitteessä 10. Alla on esitetty tapaukset, milloin harjoitussuunnitelma tulee laatia. Taulukossa 2 on esitetty malli harjoitussuunnitelmasta.

Harjoitussuunnitelma tulee laatia

- *kaikkiin päätoimisten palokuntien harjoitusohjelman mukaisiin harjoituksiin*
- *vastuukouluttajien järjestämiin kouluttajakoulutuksiin ja palokuntakoulutuksiin*
- *kaikkiin harjoituksiin, joissa harjoitellaan savusukellusta, kemikaalisukellusta, pintapelastusta, kattotyöskentelyä, korkean paikan työskentelyä, vauriotuho-puiden raivausta tai sukeltamista*
- *öljyvahingontorjuntaan liittyviin harjoituksiin*
- *sellaiseen harjoitteluun, jossa kouluttajan tai koulutettavien työturvallisuuden takaamiseen liittyy erityistarpeita.*

- *Mikäli harjoittelu on toistuvaa (esimerkiksi päätoimisen palokunnan viikonloppuisin suorittamat vesisukellusharjoitukset), voidaan tällaisiin harjoituksiin laatia harjoitussuunnitelma, jota käytetään useassa eri harjoituksissa. Tällainen suunnitelma on kuitenkin päivitettävä vähintään kerran vuodessa.*

Taulukko 2. Malli harjoitussuunnitelmasta. (Lantta 2019.)

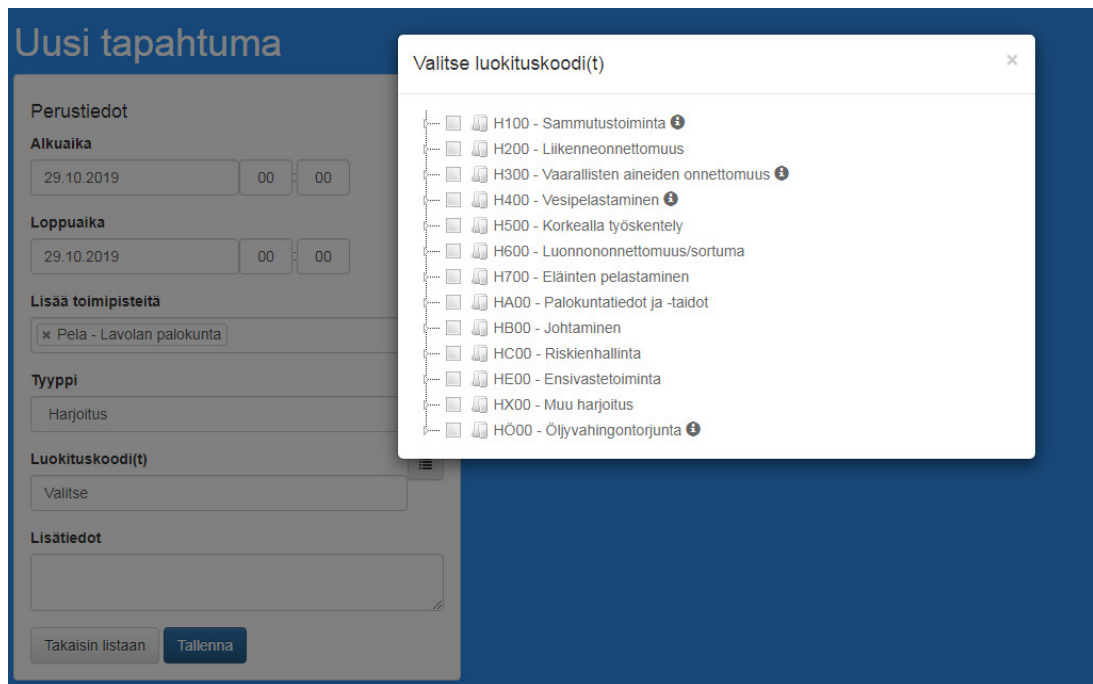
HARJOITUSSUUNNITELMA

PERUSTIEDOT

Laatija	Kalle Lantta
Palokunta	Imatran, Joutsenon, Lappeenrannan ja Lavolan palokunnat
Ajankohta	Vko 10, tiistai - perjantai, STORE suunnitelma 124809
Kesto	3h
Aihe(t) ja STORE-koodi(t)	211; tieliikenneonnettomuus, henkilöauto B11; johtamistoiminta, pelastusryhmänjohtaja/ tilannepaikanjohtaja E13; tukeminen, sitominen, siirrot
Kouluttajat	Tieliikennepelastamisen vastuukouluttajat sekä työvuorojen esimiehet
Paikka	Lappeenranta; Remeo Oy, Tarvikiemie 37 Imatra; Imatran Autopurkaamo, Varikkokuja 5
Tavoitteet harjoituksen jälkeen	<ul style="list-style-type: none"> - Henkilöstö osaa soveltaa käytännössä erilaisia toimintamalleja kyljellään/ katollaan olevan ajoneuvon käsitteilyyn - Henkilöstö kehittyy ryhmätyössä tieliikenneonnettomuksissa - Henkilöstö osaa valita tarkoituksenmukaisia taktiikoita potilaan irrotukseen ja ajoneuvon purkamiseen - Henkilöstö harjoittelee potilaiden tukemista ja siirtoja pois onnettomuusajoneuvosta (TÄHÄN HUOMIOTA → TEHKÄÄ SIIRTOJA), välineet rankalauta + nauhalenkkejä → rankaa tukevia ja rangan suuntaisia siirtoja erilaisilla menetelmillä ja eri reiteistä - Henkilöstö hallitsee työturvalliset ja potilasturvalliset toimintatavat tieliikenneonnettomuksissa - Työvuorojen esimiehet kertaavat yhteistyöviranomaiset ja niiden roolin, käytettävät VIRVE-puheryhmät sekä tilanneilmoituksen keskeisen sisällön
Etukäteisvalmistelut	<ul style="list-style-type: none"> - Kertauksen omainen teoria ennen käytännön harjoitusta - Ajoneuvojen varaus viikolla 7 - Teoriamateriaali löytyy Storesta; Tapahtumat ja suunnitelmat → Materiaalipankki → Harjoitus → H200 liikenneonnettomuus → H210 tieliikenne → 211 tieliikenneonnettomuus → "suurennuslasi, ohjeet"
Varustus	- Sammutusasu täydellinen, suojalasit ja hengityssuojain
Kalusto	- Omien ajoneuvojen pelastuskalusto
Työturvallisuus	- Jokainen huolehtii itse asianmukaisesta suojavarustuksesta. Kouluttaja puuttuu tarvittaessa.

4.2 STORE-järjestelmä

STORE-järjestelmä on Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen henkilöstöhallintatyökalu, joka on olennainen osa pelastustoiminnan harjoitteluprosessia. Ohjelmisto otettiin käyttöön Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella 1.4.2006, josta lähtien kaikki palokunnat ovat olleet velvollisia kirjaamaan järjestelmään muun muassa kaikki pelastustoimintaan liittyvät harjoitukset, opitunnit, koulutukset sekä niihin liittyvät henkilösuoritteet. Ohjelmiston avulla on mahdollisuus tuottaa hyvin monipuolisia raportteja sekä yhteenvetoja harjoittelusta. (Lintunen 2011, 25.) STORE-järjestelmä on myös pelastuslaitoksen virallinen henkilökisterilain 471/1987 mukainen henkilökisteri sekä alueen sopimuspalokuntien osalta pelastuslain 379/2011 94 § mukainen pelastustoimintaan osallistuvien henkilökisteri.

Kuva 9. Harjoitustapahtuman lisääminen (STORE-hallintajärjestelmä, Etelä-Karjalan pelastuslaitos 2019.)

4.3 Harjoittelun seuranta

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella harjoittelua seurataan aktiivisesti STORE-järjestelmän avulla. Harjoittelun laadullista ja määrällistä toteutumista on valvottava säännöllisesti ja palautetta harjoittelusta tulee kerätä. Joukkueenjohtajat ja paloasemavastaavat vastaavat siitä, että oman alueen palokunnat harjoittelevat laaditun harjoitusohjelman mukaisesti. Käytännössä tämä tapahtuu kvartaaliohjelmaa ja STORE-merkintöjä vertaamalla. Poikkeamista on pyydyttävä selvitys ja tarvittaessa ilmoitettava koulutuspalomestarille. Päätoimisten palokuntien osalta paloasemavastaava käy työvuorojen esimiesten kanssa läpi toteutuneen harjoittelun ja saadun palautteen jokaisen kvartaalin jälkeen. (EKP koulutussuunnitelma 2019, 11 – 12.) Käytännössä harjoittelun osalta seurataan pakollisten harjoitteiden toteutumista, jotka ovat työturvallisuuslain mukaan erityistä vaaraa aiheuttavia. Oleellinen osa seurantaa on myös nostolava-auto-, raivausauto- ja veneenkuljettajapätevyys, koska se vaikuttaa päätoimisen henkilöstön työaikasunnitteluun. Lisäksi seurataan harjoituskertojen lukumäärää. Taulukossa 3 on STORE-järjestelmästä otettu pakollisten harjoitusten raportti, josta on nähtävissä luvanvaraiset pätevyudet, harjoituskertojen lukumäärä, kelpoisuuden omaavien henkilöiden lukumäärä sekä veneharjoitusten lukumäärä ja tuntikertymä.

Taulukko 3. Pakollisten harjoitusten seurantaraportti. (STORE-hallintajärjestelmä, Etelä-Karjalan pelastuslaitos 2019.)

Nimi	Toimintakyky				Savusukellus			Kemikaalisukellus			Pintapelastus			Kattotyöskentely			Korkealla työsk.			Veneharjoitus			
	HEVE	Lih.	FireFit	Lääk.	Oulu	OK	Kylm.	Lämm.	OK	Sukel.	TOKEVA	OK	Avov.	Talvi	OK	Perus	Sovel.	OK	Perus	Testi	OK	Päivä	Pimeä
Lantta Kalle	huhti.17	huhti.17	joulu.17	helmi.18	2	X	6	4	X	1	3	X	4	5	X	3	2	X	4	1	X	40/138h	5/28h
Kelpoiset hlöt	Pelastussukelluskelpoiset				1		Savusukellus	1		Kemikaalisuk.	1		Pintapel.	1		Kattotyösk.	1		Korkealla työsk.	1		Veneharjoitus	

Luvanvaraisten, niin sanottujen ”kovien pätevyyksien”, suoritteiden toteutumista valvotaan, mutta merkintä järjestelmässä ei kerro mitään henkilön osaamisesta. Harjoitteluseurannan tarkoitus perustuu työnantajan velvollisuuteen varmistua siitä, että henkilö on osallistunut esimerkiksi savusukellusharjoituksiin saavuttaen työturvallisuuslain ja pelastussukellusohjeen mukaisen muodollisen pätevyyden erityistä vaaraa aiheuttavaan tehtävään. Lähiesimiehen ja kouluttajan velvoite on kuitenkin varmistua siitä, että harjoitukseen osallistuneille tarjotaan realistiset mahdollisuudet saavuttaa niin määrälliset kuin laadulliset oppimistavoitteet. Voisikin todeta, että muiden kuin luvanvaraisten harjoitteiden seurannassa on parannettavaa. Taulukossa 4 on esitetty erään Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen palokunnan pelastustoimintaan liittyvän harjoittelun raportti ajalta 01 – 12/2018. Raportissa on osa STORE-järjestelmän mukaisista harjoituksista koodeittain. Pystyriveillä vasemmalla on henkilöt A – Z ja vaakasarakkeissa ylärivillä koodin harjoituskerrat. Nopealla tarkastelulla joitakin osa-alueita on harjoiteltu vain yksittäisten henkilöiden osalta yhden kerran kalenterivuoden aikana. Päättelmänä tästä voidaan sanoa, että harjoittelu ja sen seuranta ei tältä osin ole pelastuslaitoksen koulutus suunnitelman mukaista.

Taulukko 4. Harjoittelun seurantaraportti. (STORE-hallintajärjestelmä, Etelä-Karjalan pelastuslaitos 2019.)

	111	112	113	121	123	124	128	132	133	134	135	136	137	211	212	213	214	221	222	311	312	313	314	315	411	
	2		1		1			1	1		1	3	2	5	1	1			1	3	2	2	2	2	1	
	3	2		1					1	1				1	4	1	1	1		1	2	1	1	1	3	
	2	1																		1		1	1	1	3	
	1	1	2	1	1				1	3		1	4	3	4	1	1			1	1	1	1	1	2	
	2	1							1	1				1	4					1	1	2		1	3	
	2	1				1	1					2	1	2						2	1		2	2	1	
	4	1					1	1	1			1	1	7		2			1	1	1	1	2	1	1	
	3	1	1		1			1	1	1	1	1	2	8	1	1	1				2	1	1			
	5	3						1	1			1	1	4		2				1	1	1		1	4	
	1	2		1				1	1			2		3	1	1				1	1	2		2	1	
	3	1	1					1	1			4		4		1				1	2	2	1	1	1	
	1	3	2	1				4	5			3	5	2					1	2	2	2	2	2		
	2	2						1	1			1		2	1					1	1	1			1	
	2	1		1				1	2			1		4	1	1	1			1	2	1	1	1	1	
	2	1		1		1						1	1	3						1	1		2	2		
	4	1						1				1	1	5		1				1	2	1	1	1	2	
	2	1		1				1				1		3						1	2	3	1			
	4	1						1	2			2	2		1	1				1	1	3	2		1	
	3	1						1				1	1	5						1	1	1		1	5	
	3	1		1		1	1					1	1	6	1	1	1			2	2		2	2		
	2		1					1	1			1	1	1		1		1		1	2	1	2		3	
	2	1		1	1	1	1					1	1	4		1				2	2	1	2	2		
	1							1				1		1						1	1	1	1	1	1	
	3	1	1					1	1			2	1	5	1	1	1			1	3	3	3	1	2	
	2		1	1	1	1					1	3	2	4						2	3	1	3	3	1	
	2	4		1	1			1	1			1	3	1	2	1	1			1	3	3	2	3	3	
	3	1		1				1	2			1	1	3	1	1	1			1	3	1	1	2	2	1
YHTEENSÄ	66	33	9	13	6	5	7	21	25	1	7	39	28	94	12	19	6	1	18	45	43	27	36	35	32	

4.4 Harjoitusjärjestelmän toimivuus

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen nykyinen harjoitusjärjestelmä täyttää pelastuslain 379/2011, työturvallisuuslain 738/2002 sekä työvälineiden turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen 403/2008 asettamat vaatimukset. Nykyisessä harjoitusjärjestelmässä suunnitellaan harjoitukset siten, että pelastustoiminnan eri osa-alueille kertyy vuosittain riittävästi harjoitteita. Vuosikellon ja kvartaalisuunnitelman mukaisia harjoituksia toteutetaan työvuoroissa ja sopimuspalokunnissa pääsääntöisesti hyvin. Pääsääntöisesti kaikkien palokuntien osalta harjoitussuunnitelmat laaditaan hyvissä ajoin. Päätoimisessa palokunnassa hälytystehtävät häiritsevät osittain harjoittelun toteutumista. Tilastojen valossa hieman alle 40 % todennäköisyydellä jonkin päätoimisen palokunnan harjoitus keskeytyy hälytystehtävän vuoksi klo 9 – 16 välillä (Pronto-tilasto 13.1.2020). Rästipäiviä on kuitenkin suunniteltu, jotta harjoitteet eivät jää tekemättä.

Kehityskohteita ovat harjoittelun riittävyys ja painotuksen arviointi sekä henkilökohtaisen osaamisen taso. Harjoituksiin laaditaan poikkeuksetta sisällöltään hyvät harjoitussuunnitelmat. Puutteita löytyy siitä, miten henkilön todellisesta osaamisesta varmistutaan. Harjoitussuunnitelmissa on esitetty osaamistavoitteet harjoituksen jälkeen. Harjoituksen järjestämisessä korostuu esimiehen tai harjoituksen pitäjän vastuu siitä, että tarjotaan mahdollisuus oppimistavoitteiden saavuttamiseen. Harjoitukseen on todellisesti osallistuttava ja harjoite suoritettava hyvällä asenteella. Laadukkaan ja tavoitteellisen harjoitusjärjestelmän tarkoitus on luoda mahdollisuus kehittää ammattitaitoaan ja parantaa omaa henkilökohtaista osaamista sekä ryhmätyöskentelytaitoja.

Kouluttajien ja lähiesimiesten omat mieltymykset ja painotukset eri aihepiireihin ohjaavat harjoittelua siten, että toisia asioita harjoitellaan liikaa, toisia ei ollenkaan (Pulkkinen 2003, 9). Myös motivaation puute harjoitteluun aiheuttaa osaamistasoihin eroja. On täysin ymmärrettävää, että henkilö, joka harjoittelee 250 kertaa vuodessa, osaa asioita paremmin kuin henkilö, joka harjoittelee 80 kertaa vuodessa. Harjoittelun toteuttaminen on myös työnjohdollinen asia. Esimiehen on puututtava ongelmaan, mikäli samoilta työvuoroilta jää toistuvasti harjoitteita tekemättä. Henkilö ei saisi jättää osallistumatta harjoitukseen eikä esimies saisi jättää harjoitusta pitämättä heikon motivaation, omien mieltymysten tai muun perusteettoman syyn vuoksi.

Pelastustoiminnan koulutuksen ja harjoittelun tasoa sekä vaikuttavuutta on arvioitava. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, vastaako koulutus ja harjoittelu niihin osaamistarpeisiin, joita pelastustoiminnassa tarvitaan. Arviointia voidaan suorittaa koulutuskatselmuksilla (objektiivinen arviointi), toteutunutta harjoittelua analysoimalla sekä keräämällä palautetta koulutukseen ja harjoitteluun osallistuneilta. (EKP koulutussuunnitelma 2019, 13.) Taulukko 4 antaa viitteitä siitä, että edellä mainittu harjoittelun suunnitelmallisuus sekä valvonta ei ole toteutunut. Otetaan esimerkkinä harjoituskoodi 135, joka STORE-järjestelmässä tarkoittaa vaahtokalustoseselvitystä. Vuonna 2018 palokunnan X henkilöstöstä seitsemän henkilöä on harjoitellut sitä yhden kerran, muut eivät ollenkaan. Mielestäni sekä harjoittelussa että valvonnassa on havaittavissa puutteita.

5 HARJOITUSJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN

Opinnäytetyön tavoitteena on pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän kehittäminen. Käytännössä tämä tarkoittaa osaamisen määrittelyjen tekemisen, harjoittelukäytännön muuttamisen sekä konkreettisten osaamisperusteisten oppimistavoitteiden asettamisen jokaiseen harjoitukseen. Tässä luvussa kuvataan harjoitusjärjestelmän kehittämistyö. Harjoitusjärjestelmän kehittämistä on tavoite prosessoida siten, että ensin määritellään henkilökohtaiset osaamisvaatimukset pelastustoiminnan tehtäviin. Tämän jälkeen osaamisen kautta voidaan saavuttaa pelastustoiminnan eri tehtävissä tarvittavia pätevyyskykyjä. Harjoitteluprosessi on tuotu esille kuvassa 14. Harjoitusjärjestelmän kehittämiseen ja sen tuomiin muutoksiin liittyy olennaisena osana oppimisen menetelmät sekä muutoksen johtaminen. Ihmiset oppivat asioita eri tavalla, joten pedagoginen näkökulma oppimisen tukena otetaan huomioon.

5.1 Oppimisen teoria

Erilaisissa opetustilanteissa oppimisen kannalta tärkeää on osaamisperusteisten oppimistavoitteiden asettaminen. Tavoitteenasettelun merkitys on vahva, koska se ohjaa niin opettajaa kuin oppijaa pysymään oppimistavoitteita tukevassa toiminnassa. Tavoitteenasettelun kautta määritellään oppimistapahtuman aihe, sisältö ja toteutus. Oppimisen määritelmä on hyvin yksinkertainen – jokin muutos tiedoissa, taidoissa tai asenteissa. On myös tärkeää selvittää etukäteen, mitä oppijan odotetaan muistavan, ymmärtävän tai pystyvän tekemään opetuksen jälkeen. Lisäksi on selvitettävä itselleen, mitä oppijan tulee osata tehdä ja millä tasolla. (Kivari 2019.)

Koulutuksen suunnittelussa on otettava huomioon oppijan lähtötaso ja aiempi osaaminen. Oppimistavoitteita asettaessa harjoituksen suunnittelijan on tehtävä kohderyhmäanalyysi, jotta harjoitukseen voidaan asettaa selkeät ja realistiset osaamisperusteiset oppimistavoitteet. *Hyvin laadittu oppimistavoite sisältää verbin, joka kertoo, mitä oppijan odotetaan pystyvän tekemään. Tällöin oppimistavoitteesta muodostuu konkreettinen.* Lisäksi hyvä oppimistavoite sisältää sanan, minkä kanssa oppija on tekemisissä sekä sanan, jota käytetään osoituksena oppimistavoitteen saavuttamisesta. (Kivari 2019.) Kuvissa 10 – 11 ja taulukossa 5 on kuvattu oppimistavoitteen sanallista asettamista.

PELASTUSOPISTO

Hyvin kirjoitettu oppimistavoite sisältää...

- Verbin, joka kertoo mitä oppijan odotetaan pystyvän tekemään
- Sanan / sanoja, jotka ilmaisevat minkä asian kanssa oppija on tekemisissä
- Sanan / sanoja, joita käytetään osoituksena siitä, että oppimista on saavutettu

www.pelastusopisto.fi [11]

Kuva 10. Oppimistavoitteen asettaminen. (Kivari 2019.)

PELASTUSOPISTO

Esimerkki

Koulutuksen tavoite:

*Käydään läpi moottoriruiskun rakenne ja toiminta
Kerrataan moottoriruiskujen vedenkuljetuskyky
Kerrataan moottoriruiskun käyttö maastopalojen sammutamisessa*

EI NÄIN! (opettamisen tavoite)

VAAN NÄIN! (oppimistavoite)

Tämän oppimistapahtuman jälkeen osallistuja osaa...

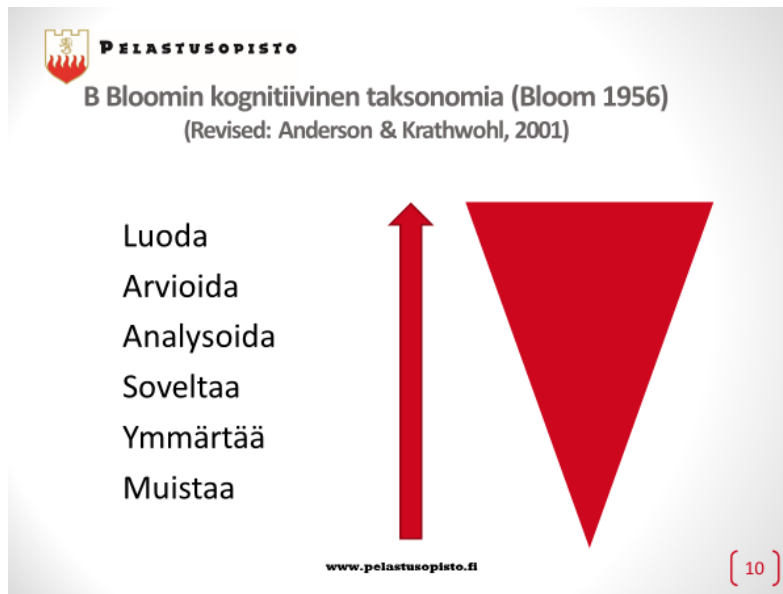
- kertoa moottoriruiskun rakenteen ja toiminnan
- pystyy perustelevaan moottoriruiskun käyttöarvon eri tilanteissa ottaen huomioon ko. laitteiden vedenkuljetuskyvyn
- osaa valita, saattaa käyttökuntoon ja toteuttaa vedenkuljetuksen ko. laitteilla erilaisissa maastopaloissa

www.pelastusopisto.fi [7]

Kuva 11. Oppimistavoitteiden asettaminen esimerkein. (Kivari 2019.)

Bloomin kognitiivinen taksonomia (1956) jakaa oppimisen tasot kuuteen eri kategoriaan. Bloom määrittelee oppimisen tasot seuraavasti: muistaminen, ymmärtäminen, soveltaminen, analysointi, arviointi ja luominen. Bloomin kognitiivista taksonomiaa on kuvattu kuvassa

numero 12 siten, että oppimisen portaat kulkevat muistamisen tasosta ylöspäin, ja samanaikaisesti oikealla oleva kolmio kuvaa oppimisen määrää. Nämä kaksi elementtiä kuvaavat ihmisen oppimisen määrää suhteessa oppimisen tasoon.

Kuva 12. Bloomin kognitiivinen taksonomia. (Kivari 2019.)

Taulukko 5. Oppimiskeskeisen tavoitteenasettelun sanallinen muoto. (Kivari 2019.)

Muistaminen	- Kyky pitää mielessä tai palauttaa mieleen <ul style="list-style-type: none"> • Nimetä, kirjoittaa, listata, luetella, tunnistaa, muistaa, palauttaa mieleen, toistaa, löytää, kuvata, määritellä, järjestää
Ymmärtäminen	- Kyky ymmärtää ja tulkita <ul style="list-style-type: none"> • Luokitella, erotella, selittää, raportoida, valita, keskustella, paikantaa, ennustaa, muotoilla uudelleen, ratkaista
Soveltaminen	- Kyky käyttää oppimaansa uusissa tilanteissa ja ongelmanratkaisussa <ul style="list-style-type: none"> • Soveltaa, laskea, muuttaa, valita, yleistää, täydentää, rakentaa, tuottaa, kehittää, ottaa käyttöön, suhteuttaa
Analysoiminen	- Kyky hajottaa asioita pienemmiksi ja etsiä ja ymmärtää niiden välisiä suhteita ja ideoita <ul style="list-style-type: none"> • Analysoida, arvioida, kyseenalaistaa, hajottaa osiin, laskea, kategorisoida, verrata
Arvioiminen	- Kyky laittaa osat yhteen <ul style="list-style-type: none"> • Muokata, suunnitella, kerätä, yhdistää, yleistää, ehdottaa, kategorisoida, järjestää uudelleen, summata
Luominen	- Kyky saada aikaan uutta <ul style="list-style-type: none"> • Suositella, vakuuttaa, tehdä johtopäätös, ennustaa, arvostella

Oppimisen näkökulmasta on tärkeää huomioida myös oppijan kyky vastaanottaa opetettavaa asiaa. Oppijoita voidaan katsoa olevan kolmea tyyppiä; visuaalinen, auditiivinen ja kinesteettinen. Opettajan on huomioitava oppimistapahtumassa erilaiset oppijatyyppit ja pyrittävä tarjoamaan oppimismahdollisuuksia kaikille parhaan kykynsä mukaan. Vuonna 2006 Ari Mattila on kuvannut opinnäytetyössään kolmea eri tyyppistä oppijaa sekä heidän kykyään vastaanottaa opetettavaa asiaa. Kolmen eri tyyppisen oppijan profiilit on kuvattu alla.

Visuaalinen henkilö prosessoi maailmaa silmillään. Hänelle on tärkeää sekä kaikki ympärillään näkyvät konkreettiset asiat että myös mielessään näkyvät mielikuvat. Visuaalinen ihminen näkee usein asiat kuin näköalana alas helikopterista, joten hän pyrkiikin saamaan asioista kokonaiskuvan. (Mattila 2006, 18.)

Auditiivinen henkilö oppii kuuntelemalla. Luennoilla ”kuuleeko herra Miettinen?” katsoessaan alas vasemmalle hän käy omaa sisäistä dialogiaan herra Miettisen kanssa. Kyseinen herra Miettinen kuulee kysymyksen, toistaa sen mielessään, vastaa siihen mielessään ja sitten vasta sanoo vastauksen muille. Prosessi vie aikaa, joten vastapuolen on oltava kärsivällinen. (Mattila 2006, 20.)

Kinesteettinen henkilö oppii liikkeen avulla ja itse tekemällä. Esimerkiksi uimaan oppiminen tapahtuu kineettisesti: luennoilla ja videolla ei tätä taitoa opi. On olemassa suuri joukko ihmisiä, jotka oppivat juuri kineettisesti. (Mattila 2006, 21.)

5.2 Muutoksen johtaminen

Muutokset työyhteisössä tai prosesseissa eivät tapahdu hetkessä, vaan on annettava aikaa. Kun puhutaan pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän toiminnan muutoksista, se koskettaa useita satoja henkilöitä. Muutoksessa on mukana yhtä lailla sekä päätoiminen henkilöstö että sopimushenkilöstö. Muutoksella on vaikutusta päivittäisiin ja viikoittaisiin toimintoihin, joten se on tehtävä huolellisesti ja sen on oltava tarkoituksenmukainen. Muutokseen on varattava aikaa ja henkilöstöresursseja. Muutos on myös suunniteltava hyvin, koska huonosti tehty muutos ei tuota haluttua lopputulosta. On mahdollista, että uusi järjestelmä on edeltäjänsä huonompi vain huonosti hoidetun muutosprosessin takia. J.P. Kotter on esittänyt teoksessaan *Leading Change* (1996) kahdeksan kohtaisen ohjelman (kuva 13), jonka avulla muutosten tulisi tapahtua:

- 1) Tähdennä muutoksen kiireellisyyttä ja välttämättömyyttä.
- 2) Perusta ohjaava ydintiimi.
- 3) Laadi visio ja strategia.
- 4) Viesti muutosvisiosta jatkuvasti.
- 5) Valtuuta henkilöstö vision mukaiseen toimintaan.
- 6) Varmista lyhyen aikavälin onnistumiset.
- 7) Vakiinnuta onnistumiset ja toteuta lisää muutoksia
- 8) Juurruta uudet toimintatavat yrityskulttuuriin.

Kuva 13. Kahdeksan askelmaa muutoksen johtamisessa (Kotter, 1996.)

1. Kotterin mukaan muutosprosessi alkaa vasta, kun henkilöstö ymmärtää, että nykyisellä tyylillä ei voi jatkaa. On ymmärrettävä, että muutos on välttämätön ja tarpeellinen. Muutoksen ymmärtäminen henkilöstön keskuudessa on tärkeää, ja esimiehen tehtävä on varsinkin muutoksen alkuvaiheessa merkittävä. Esimiehen tulee auttaa henkilöstöä ymmärtämään ja hyväksymään syyt ja perusteet, jotka pakottavat muutokseen.
2. On hyvä perustaa ryhmä ohjaamaan muutosta oikeaan suuntaan. Muutoksen eteenpäin vieminen organisaatiossa voi olla työlästä ja se vaatii työntekijöiltä sitoutunutta tiimiä. Yksi henkilö harvoin kykenee vastamaan onnistuneesta muutosprosessista. Ryhmässä tulisi olla työntekijöitä, jotka ovat hyviä johtamaan ihmisiä. Mukaan tulisi saada myös asioiden johtajia. Muutosjohtamisessa on Kotterin mukaan kyse 80 % ihmisten

johtamisesta ja 20 % asioiden johtamista. Avainhenkilöiden sitouttaminen muutoksen juurruttamiseen on hyvin tärkeää.

3. Suunnitelman laatiminen on merkityksellinen asia. Suunnitelma auttaa selkeyttämään kaikille päämäärän, johon pyrimme, ja sen, mitä pyrimme muutoksella saamaan aikaan. Kaikilla on oltava samanlainen käsitys muutosprosessin tavoitteista. Myös vaiheet siitä, miten toteutus tapahtuu, on oltava suunnitelmassa. Toteutustapa ilmaistaan siten, että kaikki sen ymmärtävät ja kykenevät toteuttamaan sitä.

4. Muutosviestinnän merkitys on suuri muutoksen läpiviennin kannalta. Viestiminen vaatii esimiesasemassa olevilta malttia ja päättäväisyyttä. Saamaa asiaa voi joutua selittämään moneen kertaan. Suurissa muutoksissa on yleensä myös tunnetta mukana. Monesti juuri tämän takia työpaikan käytävillä kulkevat juorut saavat vallan. Viestinnällä on suuri merkitys, sillä se katkaisee huhuilta siivet. Muutosprosessin toimintojen on oltava läpinäkyviä koko henkilöstölle.

5. Henkilöstön valtuuttaminen muutoksen päämäärän mukaiseen toimintaan on tärkeää. Käsketyt muutosprosessit eivät useinkaan toimi. Esimiesasemassa työskenteleville täytyy antaa mahdollisuuksia vaikuttaa ja myös valtuuksia toimia muutoksen edellyttämällä tavalla. Muutoksen tarve ja syyt voivat tulla ulkopuolelta, mutta muutoksen toteutukseen liittyvät valinnat on saatava tehdä itse.

6. Lyhyen ajanjakson onnistumisten varmistaminen tarkoittaa sitä, että muutokset voivat olla suuria ja niiden saattaminen maaliin lopullisesti voi viedä aikaa. Pitkän ajan kuluessa tapahtuvaa muutosta voi olla vaikea nähdä. Selkeiden välitavoitteiden asettaminen auttaa näkemään muutoksen etenemisen ja antaa uskoa siihen, että muutos etenee ja toteutuu.

7. Kun muutos on saatu valmiiksi, täytyy muutos vakiinnuttaa. Ihmisillä on monesti tapana kehua vanhaa ja haukkua uutta. Silloin saatetaan helposti valua takaisin vanhoihin toimintamalleihin. Tämän vuoksi tulee pitää uusia tapoja jonkin aikaa korostetusti esillä.

8. Uusien toimintatapojen juurruttaminen työyhteisöön alkaa välittömästi, kun muutos on lopullisesti valmis. Kun uudet toimintamallit ovat vakiinnuttaneet asemansa, on hyvä käsitellä muutos prosessi kertaalleen läpi. Mistä lähdettiin liikkeelle? Miten tähän päädyttiin? Näin kaikille muodostuu kokonaiskuva muutoksesta ja sen tarpeellisuudesta.

(Kotter, 1996.)

5.3 Osaamisvaatimusten määrittely

Tämän opinnäytetyön liitteenä olevat osaamisen määrittelyt on tehty parantamaan harjoitteluun laatua sekä määrittelemään selkeät osaamisvaatimukset miehistö- ja alipäällystötasolle. Määrittelyt ovat kohdennettu pelastustoimintaan liittyvään harjoitteluun. Järjestelmä on pohja kehitystyölle, joka tuskin koskaan on valmis. Järjestelmää, osaamisen määrittelyjä sekä käytännön toimintoja tulee muuttaa aina tarpeen vaatiessa. Määrittelyt ovat sekä päätoimiselle että sopimushenkilöstölle avoimia, jolloin henkilöstöllä on mahdollisuus omatoimisesti opiskella ja harjoitella asioita. Tiettyihin harjoitteisiin ei tarvitse ryhmää kokoon. Esimerkkinä voidaan mainita oikean varustuksen pukemisharjoitteet, solmut ja kaluston nostot, tikasselvitykset sekä sellaiset toiminnot, joita muutoinkin tehdään itsenäisesti tai työparin kanssa. Henkilö voi tarkastaa määrittelyistä, mitä osaamista tietystä aiheesta vaaditaan ja mitä osaamista häneltä odotetaan. **Osaamisen määrittelyssä on kyse siitä, mikä on työnantajan näkemys riittävästä osaamisesta.** Osaamisen määrittelyt toimivat tukena harjoitussuunnitelmien laadinnassa sekä siinä, että harjoitusten sisällöt vastaavat osaamisen määrittelyjä. Osaamisen määrittelyjen myötä harjoittelu on tehokasta ja tarkoituksenmukaista.

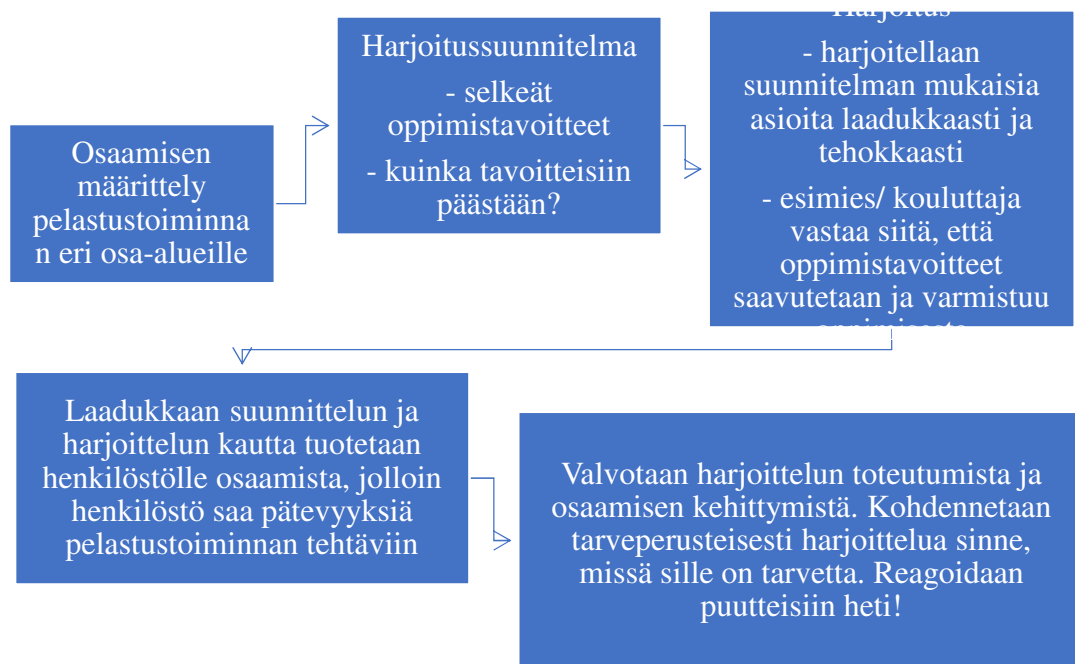
Osaamisen määrittelyn kautta myös tarkastelunäkökulma muuttuu vanhaan järjestelmään verrattuna. Pelastustoiminnan osa-alueille luodaan konkreettiset osaamisvaatimukset, joita henkilöstön odotetaan osaavan. Harjoitussuunnitelman laadinta on merkityksellistä, sillä siinä tuodaan esille tietyn harjoitteen oppimistavoitteet sekä niiden saavuttaminen. Suunnitteluun otetaan mukaan pedagoginen näkökulma, Bloomin taksonomia eli kognitiivinen oppimisteoria vuodelta 1956. Harjoitus on toteutettava siten, että oppimistavoitteita ja niiden saavuttamista tuetaan. Harjoituksen kouluttajan tehtävänä on toteuttaa harjoitus suunnitelman mukaisesti ja varmistua osallistujien oppimisesta tavoitteiden mukaisesti. Tällä menetelmällä henkilöstön osaamista kasvatetaan ja samanaikaisesti tuotetaan tarvittavia päte-

vyyksiä pelastustoimintaan. Harjoittelun toteutumista ja oppimista on seurattava ja analysoitava jatkuvasti. Palautteen kerääminen harjoitteen jälkeen sekä osallistujilta että kouluttajilta kehittää järjestelmää entisestään. Harjoitusten jälkeisellä oppimisen varmistamisella voidaan mitata osaamista ja kohdentaa harjoittelua jatkossa niihin osa-alueisiin, joissa osaamisen taso nykyisellä harjoittelumäärällä ei ole riittävällä tasolla.

Jatkossa osaamisen määrittelyihin on järkevää lisätä myös päällystötaso. Bloomin taksonomian avulla muistamisen tasosta kehitytään luomisen tasoon, kun kuljetaan hierarkian polku läpi. Tuon ajatuksen esille moottoriruiskuselvityksen esimerkin kautta:

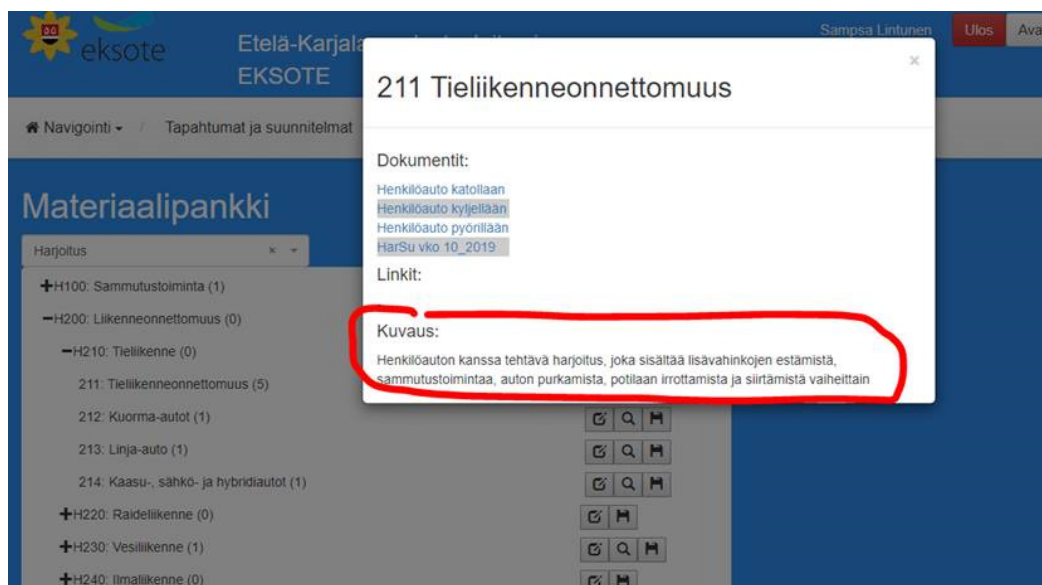
- *Miehistötaso osaa valita oikean moottoriruiskun ja osaa ottaa sen turvalisesti ja tehokkaasti käyttöön.*
- *Esimiestaso osaa laskea moottoriruiskun vedenkuljetuskapasiteetin ja osaa perustella vedentarpeen riittävyyden.*
- *Päällystötaso osaa suunnitella tulipalon vaatiman vedenkuljetustarpeen moottoriruiskuja käyttäen, ennustaa tilanteen kehittymisen ja varautua pitkäkestoiseen toimintaan.*

Yksittäisiä harjoitteita voidaan vaikeuttaa esimerkiksi niin, että harjoite tehdään ryhmälle tuntemattomassa paikassa. Perustaitoja usein harjoitellaan paloasemalla tutuissa olosuhteissa. Esimerkiksi perusselvitysharjoitus voidaan toteuttaa jossakin oman toiminta-alueen riskikohteessa, jolloin ryhmän jäsenten täytyy ajatella tekemiään toimenpiteitä ja sopeuttaa toiminta olosuhteisiin ja kohteeseen. Edellä kuvattu yksinkertainen muutos harjoittelupaikkaan luo samanlaisen tilanteen kuin hälytystehtävällä. (Timo Tahvanainen, keskustelu 18.11.2019.) Toinen yksinkertainen kehittämismuoto voi olla ryhmän tehtävän muuttaminen alkuperäisestä. Toiminnan painopisteen muuttuminen johtaa siihen, että ryhmän on tehtävä nopeita ja tarkoituksenmukaisia ratkaisuja uuden tehtävän aloittamiseksi.

Kuva 14. Harjoittelukaavio prosessimuodossa. (Lantta 2019)

Liitteenä olevat osaamisen määrittelyt siirretään STORE-järjestelmän materiaalipankkiin, jossa ne tukevat harjoitusten suunnitteluvaihetta. Suunnitelman tekijän saatavilla on jokaisen harjoituskoodin alla vaadittu osaaminen, jonka avulla harjoitussuunnitelmaan on helpompi määrittellä oppimistavoitteet. (Kuva 15)

Kuva 15. Materiaalipankki. STORE-järjestelmä. (STORE-hallintajärjestelmä, Etelä-Karjalan pelastuslaitos 2019.)

5.4 Pelastuslaitoksen koulutustyöryhmä

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella koulutusta on suunniteltu pääosin koulutuspalomestarin ja vastuukouluttajien johdolla. Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella kehitetään prosessiperusteista organisoitumismallia erillisessä kehittämishankkeessa. Jatkossa pelastuslaitoksella on tarkoituksenmukaista olla koulutustyöryhmä, joka organisoii koulutusta. Sen vastuulle kuuluu sisäisen ja ulkoisen koulutuksen hallinta. Pelastuslaitoksella on käynnissä kehittämishanke, jossa toimintoja käsitellään eri prosessien kautta. Pelastuslaitokselle on suunnitteilla pelastustoiminnan koulutuspalvelut -prosessi. Koulutuksesta vastaavan päällikön tehtävänä on vastata muun muassa osaamisen hallinnasta. Prosessilla on puheenjohtaja (koulutuspäällikkö) sekä varapuheenjohtaja (koulutuspalomestari). Koulutuspalveluiden prosessiin liittyy olennaisesti myös sopimushenkilöstön edustaja sekä vastaavat kouluttajat. (Heidi Huuskonen, henkilökohtainen tiedonanto 4.12.2019.)

Koulutuspalveluiden tehtäviksi prosessimuotoisessa kehittämishankkeessa on suunniteltu seuraavaa (Heidi Huuskonen, henkilökohtainen tiedonanto 4.12.2019.):

- *huolehtia pelastustoiminnassa edellytettävän osaamisen hallinnasta*
- *suunnitella ja toteuttaa yhteistoiminta- ja suuronnettomuusharjoituksia eri toimijoiden kanssa*
- *organisoida pelastustoimintaan liittyvää täydennyskoulutusta, harjoittelua ja sopimuspalokuntien peruskoulutusta sekä yhteistoiminta- ja suuronnettomuusharjoituksia*

5.5 Päätoimisen henkilöstön harjoittelu

Päätoimisen henkilöstön muodostavat ammattipalokunnassa miehistö ja alipäällystö, jotka työskentelevät asemapaikan mukaan vuorokautisessa työajassa tai normaalissa päivätyössä. Vuorokautisessa työajassa työskentelevät ovat töissä perustyövuorokierrossa joka neljäs vuorokausi. 24 tunnin mittaisessa työvuorossa suoritetaan yhdestä kahteen pelastustoimintaan liittyvää harjoitetta. Jatkossa osaan harjoitteista ei tarvitse koko työvuoroa tai ryhmää kokoon. Mahdollisuus on myös suorittaa tiettyjä harjoitteita omatoimisesti. Osaamisen määrittelyt ovat kaikille avoimia ja kaikkien saatavilla.

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen prosesseihin perustuvassa kehittämishankkeessa on suunnitelmana pelastustoiminnan päivittäisvalmius järjestettäväksi siten, että neljä päätoimista paloasemaa (Lappeenranta, Lavola, Joutseno ja Imatra) olisivat jatkuvassa valmiudessa vahvuudella 1+3. Tämä mahdollistaisi tulevaisuudessa myös sen, että yksi ryhmä otettaisiin pois valmiudesta, jolloin pitkäkestoinen harjoitus voitaisiin suorittaa ilman keskeytyksiä. Samaan aikaan olisi myös mahdollista toiminta, jossa kaksi henkilöä lähtee suorittamaan veneharjoitusta ja kaksi henkilöä antaa koulutusta sopimushenkilöstölle. (Heidi Huuskonen, henkilökohtainen tiedonanto 4.12.2019.)

Miehistön sekä alipäällystön pelastustoiminnan harjoittelu on yksi keskeisimmistä toiminnoista palokunnassa. Päätoimisen henkilöstön työvuoro muodostaa pelastusryhmän, joka antaa nopeimman avun kaupunkikeskittymissä. Harva-alueilla pelastusryhmän muodostaa sopimushenkilöstö. Ryhmä on ensimmäisenä onnettomuuspaikalla tehtävän ytimessä, jolloin epävarmuudelle ei ole sijaa.

Päätoimisen osalta harjoitussuunnitelmien laadintavelvollisuus säilyy entisellään. Harjoitussuunnitelmien laadinnassa panostetaan jatkossa oppimiskeskeisen tavoitteenasettelun laati- miseen ja tavoitteiden saavuttamiseen. Työvuorossa harjoitteluun kohdennettu aika käytetään tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Suoritteiden kirjaamisen tulee jatkossa olla parempaa. Store -järjestelmän tapahtumakirjaustoiminnossa on tätä varten lisätieto -kenttä. Kenttään tulee kirjata jokaisen harjoituksen sisältö eli mitä tosiasiallisesti on tehty. Kentän tekstistä tulee selvitä, mitä harjoitus on sisältänyt.

Jokaiseen pelastustoiminnan osa-alueen harjoitteeseen on määritelty erillinen kohta alipäällystön osaamisesta. Aiemmin alipäällystölle ei ole ollut osaamisen määrittelyjä, vaan osaamisvaatimukset ovat olleet samoja kuin miehistölle. Alipäällystötasolla on oltava laajempi osaaminen perustehtävissä kuin miehistötasolla. Lisäksi alipäällystön täytyy hallita asioita, joiden tietäminen ja taitaminen miehistötasolla riittää. Alipäällystöllä on oltava myös kyky analysoida omaa toimintaa itsenäisiä ratkaisuja vaativissa tilanteissa, jolloin tarkastelunäkökulma toimintaan on osaltaan myös kriittinen. Paluumatkalla asemalle esimies voi analysoida omaa toimintaa onnettomuuspaikalla. Havaittiinko kaikki ne tehtäväkokonaisuudet, joista ryhmän tuli suoriutua? Suoriutuiko ryhmä kaikista tehtäväkokonaisuuksista? Annoinko hyvät ja toteuttamiskelpoiset käskyt? Tässä yhteydessä on tärkeää antaa ryhmälle mahdollisuus palautteen antamiseen, jolloin koko ryhmä oppii omasta tekemisestä. Full

Scale -tyyppisen oppimiskeskustelun avulla on saatu todistetusti hyviä oppimistuloksia. Oppimiskeskustelun runko on esitetty liitteessä 34. Alla on määritelty Full Scale -tyyppinen oppimiskeskustelu lyhyesti:

- **Kuvaileva vaihe:** Mistä oli kysymys? Mitä olimme tekemässä? Lyhyet kommentit ryhmältä tai kuvaile itse.
- **Analyttinen vaihe:** Jokainen ryhmän jäsen kertoo yhden asian, jossa onnistui/ onnistuttiin ja yhden asian, jossa on kehitettävää. Järjestys on ryhmän jäsenet → ryhmänjohtaja → tarkkailijat → ohjaajat
- **Lopuksi:** Miten hyödynnät työelämässä? Mitä opit tästä? Jokin hyvin konkreettinen asia! (Kivari & Kokko, 2018)

Alipäällystölle on tarkoituksenmukaista tulevaisuudessa järjestää tilannepaikanjohtamiseen ja joukkueenjohtamiseen suunnattuja harjoitteita. Harjoitteet tukevat alipäällystössä työskentelevän henkilön johtamisprosessin hallintaa painetilanteessa. Harjoitteet voidaan suorittaa pienoismallimaailmassa tai tietokonesimulaattorin avustuksella. Tärkein asia on **tilannearvio – päätös – käsky – valvonta -prosessin** kehittäminen erilaisissa onnettomuustyypeissä. Harjoitteisiin on tarkoituksenmukaista ottaa mukaan P31-taso. Tällä keinoin myös alipäällystön pelastustoiminnan johtamisen osaamista saadaan nostettua.

”Harjoitus pilaa mestarin” kirjoittaa Palokuntalainen-lehden päätoimittaja Pekka Koivunen Palokuntalaisen numerossa 93. Mestarit ovat sellaisia tyyppisiä, jotka pärjäävät omasta mielestään mainiosti ilman säännöllistä harjoittelua ja suhtautuvat harjoitteluun pakkopullana. Onneksi heitä on vähän. Koivunen kirjoittaa myös siitä, että vaikka pelastustoiminta on usein kaavamaisista suorittamista perustaitojen osalta, osapuolten sujuva yhteistoiminta vaatii varautumista sekä erilaisten tilanteiden harjoittelemista. (Palokuntalainen nro. 93, 11.) Tämä seikka on täysin totta, sillä jokainen hälytystehtävä on kuin ensi-ilta, aina jokin on toisin kuin edellisellä kerralla samassa kohteessa.

Yhteistoimintaa harjoitellaan kovin harvoin, vaikka tehtävillä päätoiminen palokunta ja sopimushenkilöstö tapaavat yli 50 000 kertaa vuodessa. ”Keikkatreffit” eivät riitä, jotta osapuolet pystyvät parantamaan yhteistoimintaa. Sopimushenkilöstö harjoittelee pääsääntöisesti iltaisin ja päätoiminen henkilöstö päivisin. Työvuorojen päiväohjelman tilapäinen

muuttaminen ei kuitenkaan ole ongelma, jos tahtoa yhteisharjoituksiin löytyy. (Palokuntalain nro. 93, 11.) Yhteisharjoitusten säännölliseen järjestämiseen on kiinnitettävä huomiota. Harjoitusten on oltava laadukkaasti järjestettyjä sekä toiminnan jatkuvaa nyt ja tulevaisuudessa.

5.6 Sopimushenkilöstön harjoittelu

Harjoittelun näkökulmasta sopimushenkilöstön koulutusten suunnittelu ja toteutus on haastavampaa verrattuna päätoimiseen henkilöstöön. Sopimushenkilöstön koulutustaso vaihtelee palokunnissa laidasta laitaan. Palokunnan hälytysosaston koulutustaso vaihtelee sammutusmiesoppilaasta kokeneeseen ryhmänjohtajaan. Sammutusmiesoppilaalla voi olla kokemusta palokuntatoiminnasta kahden kuukauden ajan, kun kokenut ryhmänjohtaja voi olla palokunnassa 20 vuotta. Sopimushenkilöstön pelastustoiminnan harjoittelun kehittäminen on yksi keskeisimmistä asioista Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella, jotta pelastustoiminnan palvelut maakunnan reuna-alueilla kyetään hoitamaan moitteetta. Lisäksi suurena haasteena on jäsenten saaminen maakunnan harva-alueiden sopimuspalokuntiin. Sopimushenkilöstö harjoittelee Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella pääsääntöisesti kerran viikossa. Lisäksi tarpeellisia ja kohdennettuja harjoituspäiviä voi olla esimerkiksi viikonloppuisin.

Sopimushenkilöstön osalta viikkoharjoituskäytännöt säilyvät ennallaan, mutta harjoitteet tulee kohdentaa niihin pelastustoiminnan osa-alueisiin, jotka ovat kirjattuina palokuntasopimuksiin. Sopimushenkilöstön harjoittelun tärkein lähtökohta on hyvä kohderyhmäanalyysi. Lisäksi oppimistavoitteiden asettaminen harjoituksiin kohderyhmän mukaisesti on hyvin merkityksellistä. Vaativa savusukellusharjoitus sopii erinomaisesti pelastussukelluskelpoiselle, kokeneelle ryhmänjohtajalle, mutta ei missään olosuhteissa sammutusmiesoppilaalle. On siis hyvin tärkeää huomioida kohderyhmä ja suunnitella oppimistavoitteet, jotka eri tasoilla kyetään harjoituksessa saavuttamaan. Kohderyhmäanalyysin ja hyvän suunnittelun takana ovat palokuntien koulutuspäälliköt sekä harjoituksia kouluttavat ryhmänjohtajat. Heillä on paras tuntemus omasta henkilöstöstään. Oppimisessa on alussa lähdettävä liikkeelle ruohonjuuritasolta, saavutettava oppimista pienin askelin, minkä jälkeen on mahdollisuus syventää omaa osaamista. Suoritteiden kirjaamisen tulee jatkossa olla parempaa. Store -järjestelmän tapahtumakirjaustoiminnossa on tätä varten lisätieto -kenttä. Kenttään tulee kirjata jokaisen harjoituksen sisältö eli mitä tosiasiallisesti on tehty. Kentän tekstistä tulee selvittää, mitä harjoitus on sisältänyt.

Sopimushenkilöstön merkitys harvaan asutuilla alueilla on korvaamaton. Sopimuspalokunnilla on oltava ymmärrys siitä, että pelastustoimen tehtävät ja niiden vaatimukset ovat samanlaiset maan jokaisessa kunnassa riippumatta siitä, mikä palokuntamuoto tehtäviä hoitaa. Etelä-Karjalan alueella pääsääntöisesti näin onkin, mutta yhtenäisiin toimintatapoihin ja osaamiseen on kiinnitettävä enemmän huomiota. Pelastustoiminnan harjoittelu kokonaisvaltaisesti on ainut keino siihen, että tehtävillä asiat tehdään oikein ja kansalainen saa ansaitsemaansa palvelua. Pelastustoimen hälytystehtävät hoitaa erityisesti suurten keskusten ulkopuolella valtaosin sopimushenkilöstö, joiden riittävyys on keskeinen tekijä pelastuspalvelujen saatavuuden kannalta. Haasteita ovat myös sopimushenkilöstön osaamistason ylläpitäminen ja mahdollisuudet osallistua hälytystehtäviin. (Turvallisuutta harvassa 6/2014, 72.) Laadukas harjoittelu ja sen kehittäminen edesauttavat tilannetta, jossa pienivahvuinen pelastusryhmä harva-alueilla kykenee tehokkaaseen pelastustoimintaan käytettävissä olevilla resursseilla ja kalustolla. Harjoittelun kehittämisellä on tehokkuuden näkökulmasta suuri merkitys.

5.7 AHOT-menettely

AHOT -menettelystä (aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen) sekä käytännön toiminnoista pelastustoiminnan harjoittelussa kävimme keskustelun koulutuspalomestari Toni Jaakon kanssa 15.9.2019. AHOT -menettelyn toimintamallia käsitellään tässä alaluvussa. AHOT -menettelyllä tarkoitetaan aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamista, jolla pyritään päällekkäisten ja vastaavien harjoitteiden vähentämiseen. Menettelyprosessi on esitetty kuvassa 16. AHOT -menettelyn kautta työntekijä tai sopimushenkilöstö voi saada merkinnän harjoitteen suorittamisesta rekisteriin (STORE), vaikka hän ei olisi suorittanut sitä pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukaisessa harjoituksessa. Toinen vaihtoehto on, että henkilön ei tarvitse suorittaa harjoitusta päätoimisessa palokunnassa, jos hän on suorittanut kyseisen harjoitteen esimerkiksi sopimushenkilöstön harjoituksessa tai toisinpäin. Henkilö ei voi jättää kuitenkaan osallistumatta harjoitukseen, jos sillä on vaikutusta muun ryhmän harjoitteen suorittamiseen. Tässä on syytä käyttää aina tapauskohtaista harkintaa. Harjoitukseen osallistumisesta tai siihen osallistumatta jättämisestä päättää aina lähiesimies tai harjoituksen kouluttaja.

AHOT-menettely käynnistyy aina työntekijän aloitteesta ja sen hyväksyy työntekijän lähiesimies tai koulutuspalomestari. Muualla tehtävien harjoitteiden suorittamisesta ja **hyväksiluvusta tulee aina sopia etukäteen**. Henkilöllä on tunnistettu jonkin alan erikoisosaamista ja työntekijän on järkevää käyttää tällaista henkilöä kyseisen harjoitteen kouluttajana. Syventävää tietoa ja osaamista jaetaan oppipoika - kisälli – periaatteella. AHOT-menettely antaa henkilölle mahdollisuuden kohdentaa harjoittelua niihin osa-alueisiin, joissa sille on tarvetta. Lisäksi henkilöllä on mahdollisuus syventää omaa ammattitaitoaan hänen erikoisosaamisalueellansa sinä aikana, kun muu ryhmä harjoittaa perustaitoja. AHOT-menettely tulee kyseeseen kolmessa tapauksessa:

- *Päätoiminen henkilö on aktiivinen toimija sopimuspalokunnassa, jolloin harjoitteita suoritetaan kahdessa palokunnassa, ja suoritteet kirjataan asianmukaisesti samaan rekisteriin (STORE).*
- *Henkilö suorittaa pelastusalan jatkokoulutusta, jolloin harjoitteita suoritetaan osana opintoja, ja niistä tehdään asianmukaiset kirjaukset rekisteriin (STORE). Esimerkiksi alipäällystötutkinto, päällystötutkinto tai soveltuva täydennyskoulutus.*
- *Henkilöllä on siviilityö, muu työ tai harrastus, jonka kautta hänellä on laaja-alainen osaaminen jostakin pelastustoiminnan osa-alueesta (esimerkiksi metsuri, sukeltaja tai merenkulku).*

Kuva 16. AHOT-prosessi Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella. (Lantta 2020.)

AHOT-ohjeen laadintaan ja prosessin kulkuun on otettu mallia Poliisiammattikorkeakoulun osaamisen ja hyväksi lukemisen ohjeesta vuodelta 2018.

5.8 Harjoittelun seuranta ja laadun varmistaminen

Harjoittelun seurannasta ja valvonnasta määritellään ohjeistustasolla pelastuslaitoksen koulutussuunnitelmassa. Todellinen seuranta vaatii esimies- ja joukkueenjohtajatasolta selkeää vastuunkantamista ja annettujen ohjeiden noudattamista. Store-raportit kuukausittain sekä harjoitteiden merkitseminen asianmukaisesti ovat yksi seurannan kulmakivi. Vuonna 2003 Pulkkisen opinnäytetyössään kehittämät koulutuskatselmukset Etelä-Karjalan pelastuslaitoksessa otetaan jälleen käytäntöön. Koulutuskatselmusten tarkoituksena on arvioida ja saada tietoa koulutuksen ja harjoitusten perillemenosta ja vaikuttavuudesta (Pulkkinen 2003, 16). Esimiehellä ja harjoituksen kouluttajalla on vastuu siitä, että harjoituksen osallistujille tarjotaan aidot mahdollisuudet saavuttaa asetetut oppimistavoitteet. Jokaisella harjoitukseen osallistujalla on kuitenkin vastuu omasta oppimisesta, mutta se vaatii aitoa kiinnostusta ja motivaatiota aihetta kohtaan. Ketään ei väkisin pysty opettamaan, jos kiinnostusta ei ole. Henkilöstöä testataan avoimesti, kollektiivisesti ja pistokoeluonteisesti. Mikäli henkilöllä on suoritusmerkintä kuukauden takaa siitä, että hän osaa varustautua oikein savusukellustilanteissa, on oletettavaa, että tällainen osaaminen on edelleen olemassa. Pistokoeluontoisten tarkastusten ajatus ei ole valvoa eikä rangaista, vaan tosiasiallisesti mitata henkilökohtaista osaamista.

Nykymuotoisessa järjestelmässä perusajatus on se, että kaikkea harjoitellaan tasaisesti läpi vuoden, ei tarveperusteisesti. Jokin henkilökohtainen osaaminen voi olla niin hyvällä tasolla, että sen lyhyt kertaaminen vuosittain on riittävä. Toisen aiheen harjoitteluun voi olla tarkoituksenmukaista panostaa nykyistä enemmän. Vuositasolla harjoittelun tuntimäärän ei välttämättä tarvitse nousta, mutta painotus ja tehokkuus ovat merkityksellisiä. Myös oppimisen ja osaamisen todellinen taso on syytä selvittää. Jos oppimista ei ole tapahtunut halutulla tavalla, on **juurisyyt selvittämisen** ja siihen puuttuminen olennaista. Mikäli oppiminen pelastustoiminnan harjoittelussa on ollut puutteellista, voi syy löytyä alla olevasta listauksesta:

- *Harjoitetta ei ole suoritettu ollenkaan, mutta merkintä suorittamisesta on tehty rekisteriin (STORE).*

- *Harjoituksen kouluttaja ei ole varmistunut oppimistavoitteiden saavuttamisesta ja henkilöiden todellisesta osaamisesta tai ei ole tarjonnut mahdollisuutta oppimistavoitteiden saavuttamiseen.*
- *Harjoittelun määrä tai laatu on riittämätön.*
- *Harjoitukseen osallistujan henkilökohtainen kiinnostus tai motivaatio on puutteellinen.*

Kuvassa 17 on esitetty STORE-järjestelmän tapahtumakirjaustoiminto. Jatkossa osaamisen vaatimukset tulevat näkymään myös jokaisen harjoituskoodin yhteyteen tapahtuman kuvaus - kentässä. Tämä kuvaus voidaan jatkossa laittaa näkymään tapahtuman ja suunnitelman luontilomakkeelle. Tällöin tapahtuman tekijällä on näkyvissä edellytykset, jotka tulee täyttää, jotta tapahtuma voidaan kirjata. (Sampsä Lintunen, sähköposti 31.10.2019.)

Kuva 17. Tapahtumakirjaustoiminto. (STORE-hallintajärjestelmä, Etelä-Karjalan pelastuslaitos 2019.)

6 SOPIMUSHENKILÖSTÖN KURSSIMUOTOISEN KOULUTUSJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN

Sopimushenkilöstön kurssikoulutus on yksi merkittävä osa sopimushenkilöstön osaamisessa. Kurssikoulutuksen ensimmäinen tavoite on tuottaa sopimushenkilöstölle hälytyskelpoisuus eli pätevyys osallistua pelastustoimintaan. Jatkokoulutuksella perehdytään tarkemmin eri pelastustoiminnan osa-alueisiin, ja sitä kautta henkilö saa muodollisen pätevyyden esimerkiksi savusukellustehtäviin.

Tässä luvussa käsitellään kurssikoulutuksen kehittämistä ja toimintojen uudelleenjärjestelyä Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella. Kehitystyön tavoitteena on järjestää koulutus siten, että tulevaisuudessa koulutus on tarveperusteista ja kysynnän mukaan tarjottavaa. Koulutus järjestetään eri menetelmillä kuin varsinainen kurssimuotoinen koulutus. Uudenmallinen koulutus tuottaa vastaavan pätevyyden kuin pelastusalanliittojohtoinen kurssimuotoinen koulutus.

6.1 Nykymuotoinen kurssijärjestelmä

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen nykymuotoinen sopimushenkilöstön kurssijärjestelmä on ollut käytössä jo vuosia. Pääperiaate on se, että edellisenä vuonna selvitetään sopimushenkilöstön koulutustarve, jonka perusteella määritellään kurssikalenteri seuraavalle vuodelle. Kalenteri on lähes sitova, sen sisältöä ei lähtökohtaisesti muuteta. Kalenterissa on määritelty kurssit, jotka kyseisenä vuonna järjestetään. Kurssien johtajat ovat Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen päätoimisia viranhaltijoita. Kurssien kouluttamisesta vastaavat päätoimiset viranhaltijat ja sopimushenkilöstön ryhmänjohtajat.

Kurssikutsut kiertävät kurssinjohtajalta pelastusalanliittoon, joka edelleen lähettää ne pelastuslaitoksen palokuntiin. Kurssihakemukset lähetetään palokunnista pelastusalanliittoon, josta ne edelleen ohjataan kurssinjohtajalle. Kurssinjohtaja tekee oppilasvalinnat ja lähettää valittujen nimet pelastusalanliittoon. Pelastusalanliitto ilmoittaa valituille henkilöille oppilasvalinnasta. Kurssiajankohta tulee määrittellä kurssikutsussa, ja se on sitova. Jokaiselle kurssille on määritelty vähimmäisoppilasmäärä. Jos päteviä hakijoita ei ole riittävästi, kurssi perutaan osallistujien vähyyden vuoksi. Todennäköisesti saman aihealueen kurssi järjestetään vasta seuraavana vuonna uudestaan.

Byrokratia kurssien hallinnon ympärillä on melko raskas. Sähköpostit liikkuvat paljon kurssinjohtajan ja pelastusalanliiton välillä ja turhaa vastuunsiirtoa sekä työnjakoa tapahtuu monta kertaa. On myös mahdollista, että kurssi peruuntuu hakijoiden vähyyden vuoksi. Tällöin kurssikutsujen ja aikataulujen sovittamiseen on mennyt resursseja ja työmäärällä ei saavutettu mitään. Lisäksi maakunnan reuna-alueilla on palokuntia, joissa henkilöstöä on niukasti. Tällaisessa palokunnassa yksikin uusi savusukeltaja olisi merkittävä. On mahdollista, että fyysisiltä ja psyykkisiltä ominaisuuksiltaan kyvykäs henkilö ei koskaan pääse kurssille, koska maakunnan muista palokunnista ei saada riittävää määrää muita hakijoita, jotta kurssin minivahvuus saavutetaan.

Sopimushenkilöstön koulutuksen kehittämisvastuu siirtyi vuoden 2019 alusta alkaen Pelastusopistolle. Aiemmin kyseinen vastuu on ollut Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK:llä. Uudistuksen tavoitteena on selkeyttää sopimuspalokuntien koulutuksen valtakunnallista suunnittelua, kehittämistä, ohjausta sekä koulutuksen toteuttamiseen osallistuvien organisaatioiden vastuita ja tehtäviä. Pelastusopisto on kehittänyt valtakunnallisen vastaava kouluttaja -nimikkeen, joka korvaa aiemmin käytössä olleen kurssinjohtaja-nimikkeen. Vastaavan kouluttajan pätevyys antaa valmiudet toimia kouluttajana kaikissa sopimushenkilöstön hälytyskelpoisuuden tuottavien kurssien koulutustehtävissä. (Pelastusopisto 2017.)

6.2 Pilottihanke vuonna 2020

Etelä-Karjalan pelastuslaitos on sopinut Kaakkois-Suomen pelastusalanliiton kanssa tiettyjen kurssien järjestämisestä omana työnä. Pilottihankkeen taustalla ovat esiin tulleet tarpeet kohdennetun koulutuksen osalta sopimushenkilöstölle sekä sopimushenkilöstön suunnalta tulleet palautteet, muun muassa kurssien peruuntumisesta. Sopimushenkilöstöstä ei löydy riittävää määrää (lähtökohtaisesti 12 henkilöä tai enemmän) hakijoita esimerkiksi savusukelluskurssille. Tästä syystä kurssi ei toteudu ja sopimushenkilöstö ei voi suorittaa muodollisen pätevyuden tuottamaa kurssia. Palopäällikkö Sampsa Lintusen mukaan asiaan on saatava muutoksia, koska viiden vuoden päästä ollaan tilanteessa, jossa maakunnan reuna-alueiden palokunnissa ei ole riittävästi osaavaa ja toimintakykyistä henkilöstöä. Yksikin savusukelluskelpoinen henkilö lisää maakuntaan on hyvin merkityksellinen asia. Pelastuslaitoksemme on tehtävä tarvittavia toimenpiteitä, jotta pelastustoiminnan valmius turvataan koko maakunnan alueella. (Keskustelu 30.9.2019.)

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen koulutustyöryhmä (palopäällikkö Sampsa Lintunen, palomestari Toni Jaako, ylipalomies Henri Häkkinen ja palomies Kalle Lantta) kokoontuivat ke-säkuun lopulla 2019 keskustelemaan koulutuksen kehittamisestä. Samassa palaverissa päätettiin sopimushenkilöstön pilottihankkeen kurseista. Pelastuslaitos määritteli pilottikurssit siten, että vuonna 2020 järjestetään savusukelluskurssi, pintapelastuskurssi sekä tieliikennepelastamisen kurssi. Kutakin kurssia järjestetään ainakin yksi ja tarveperusteisesti useampi. Kurssit valittiin verrattain lyhyen keston ja käytännön järjestelytarpeen perusteella. Saman muodollisen pätevyyden tuottamaa koulutusta tarjotaan sopimushenkilöstölle vuonna 2020 matalalla kynnyksellä tarveperusteisesti.

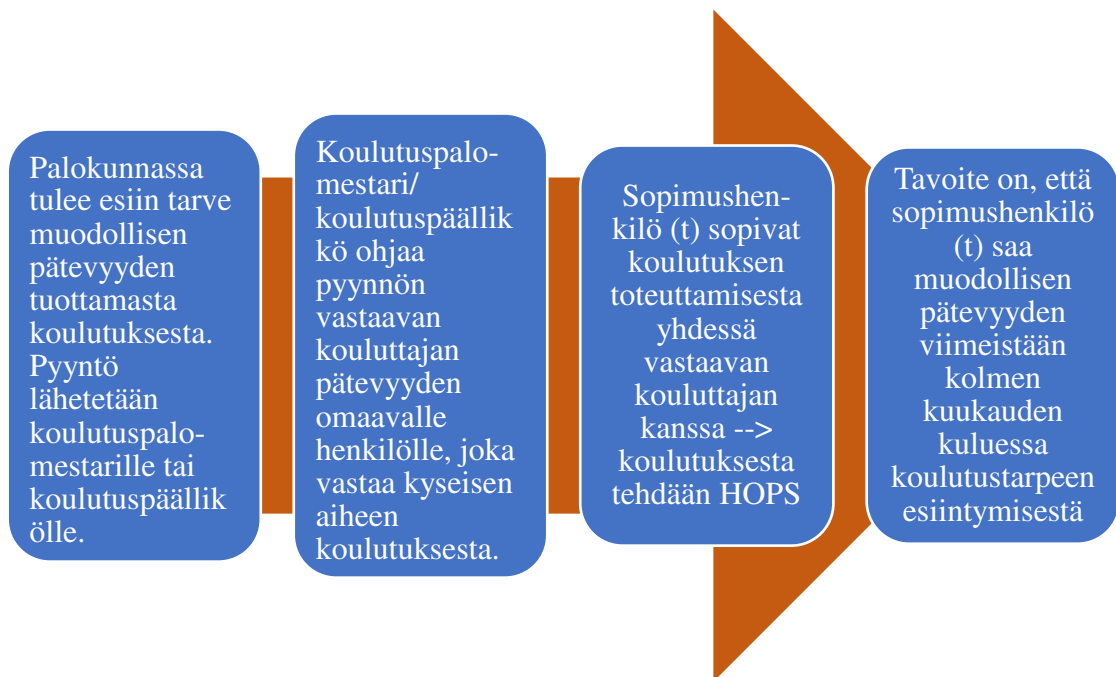
6.3 Kurssikoulutuksen kehittäminen

Sopimushenkilöstön kurssikoulutuksen kehittämistä on pohdittu jo muutaman vuoden ajan. Pohdittavana on ollut se, miten järjestelmästä saadaan juuri Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen sopimushenkilöstöä palveleva kokonaisuus. Tavoitteena kuitenkin on, että kurssikoulutuksen tulee olla joustavaa, tarkoituksenmukaista sekä tarveperusteista. Henri Häkkinen teki alipäällystökurssin kehittämishankkeen sopimushenkilöstön koulutuksen kehittamisestä. Ohessa yksi Etelä-Karjalan alueen sopimushenkilöstöltä tullut palaute (Häkkinen 2018, 17):

- *”Toivoisimme, että koulutuksessa otettaisiin huomioon koulutuksen jatkuvuus. Esimerkiksi nykyhetkellä ei ole mitään kertaavia ”kurseja” vaan vastuu on LIKAA sysätty palokunnan harteille. Odotamme koulutuksen tehokkuuden lisääntymistä sekä kurssikoulutuksen ”ajanmukaistamista”. Hienoa olisi myös se, että kurssit ”vanhenisivat”, kuten esim. hätämaadoitus voimassa 5v. Tyylillä, että savusukeltajan tulisi käydä kertauskurssi viiden vuoden välein, jolla edes minimi tason osaaminen varmistettaisiin.”*

Kurssikoulutuksen kehittämiseen suunnittelin seuraavanlaista mallia: Sopimushenkilöstölle tarjotaan matalalla kynnyksellä ja tarkoituksenmukaisesti muodollisen pätevyyden tuottavaa koulutusta. Jatkossa voidaan käyttää edelleen termiä ”kurssi”, mutta toteutustapa muuttuu olennaisesti vanhaan verraten. Koulutusprosessi on esitetty kuvassa 18. Sopimushenkilöstön koulutus on tarkoitus järjestää lähtökohtaisesti niiden päätoimisten henkilöiden voimin, joilla on vastaavan kouluttajan pätevyys. Koulutus tapahtuisi joko työvuoroissa tai muuna

sovittuna päivänä. Koulutus olisi päätoimiselle henkilölle kuitenkin normaalia työaikaa. Jos harjoittavaa opetusta on tarkoituksenmukaista järjestää työvuorojen ulkopuolella, järjestely vaatii päätoimiselta henkilöstöltä joidenkin 24 tunnin työvuorojen jakamista tehtäväksi lyhyemmissä jaksoissa (esimerkiksi 3x8 tuntia). Järjestely tulee olla kuitenkin tasapuolinen kaikille kouluttajille, koska kurssien kesto vaihtelee sisällön mukaan hyvin paljon.

Kuva 18. Sopimushenkilöstön koulutusprosessi muodollisen pätevyyden tuottamassa koulutuksessa. (Lantta 2020)

Myös sopimushenkilöstön ryhmänjohtajataso on tärkeä lenkki koulutuksessa, joten se on otettava mukaan prosessiin. Esimerkiksi pelastustoiminnan peruskurssiin kuuluvat asiat, jotka ovat hyvin tavanomaisia kädentaitoja, kalustontuntemusta, perehdytystä tai vastaavaa, voidaan suorittaa omassa palokunnassa ryhmänjohtajan opettamana. Tämä järjestely vaatii sen, että ryhmänjohtajat perehdytetään opettamaan yhdenmukaisella tavalla. Perustaitojen opettelu ei tällöin kuormita vastaavaa kouluttajaa, ja sopimushenkilön kynnys kurssin aloittamiseen pienentyy. Vaativimmat teoria-asiat sekä käytännön ”näyttökokeet” suoritetaan aina vastaavan kouluttajan johdolla, koska hänellä on vastuu oppimistavoitteiden saavuttamisesta. Edellä kuvatulla järjestelyllä pienennetään myös vastaavan kouluttajan lähiopetuksen sitovuutta. Sopimushenkilöstön opetussuunnitelmien perusteella tehdään tarkemmat määrittelyt siitä, mitkä asiat voidaan suorittaa omassa palokunnassa ja mitkä vastaavan kouluttajan johdolla.

Olen pohtinut myös sitä, mitkä kurssit soveltuvat toteutettavaksi edellä kuvatulla tavalla. Olen tullut siihen johtopäätökseen, että kurssit, joiden lähiopetuksen sitovuus on enintään 40 tuntia, soveltuvat järjestettäväksi kokonaisuudessaan työvuoroissa. Pidempien kurssien osalta, esimerkiksi ryhmänjohtajakurssi, ongelmaksi muodostuu lähiopetuksen määrä (100 tuntia). Lähiopetustuntien pitäminen on vastaavan kouluttajan tehtävä, jolloin työvuoroissa se kuormittaa kouluttajaa/ kouluttajia kohtuuttomasti. Vastaavasti jaettuja työvuoroja tulisi huomattava määrä, koska on tarkoituksenmukaista järjestää 8 tunnin mittaisia koulutuspäiviä sen sijaan, että neljän tunnin kertoja olisi kaksinkertainen määrä. Kurssien tuntimäärät perustuvat Pelastusopiston sopimushenkilöstön opetussuunnitelmaan 2019 sekä SPEK:n voimassa olevaan koulutusjärjestelmään. Tarkemmat osaamistavoitteet löytyvät edellä mainitusta opetussuunnitelmista. Seuraavat kurssit voidaan järjestää kuvan 18 mukaisella tavalla:

- *savusukelluskurssi (40 tuntia)*
- *laskeutumisen ja kattotyöskentelyn kurssi (20 tuntia)*
- *palokuntien ensiapukurssi (32 tuntia)*
- *palokuntien ensivastekurssi (32 tuntia)*
- *pelastustyökurssi (20 tuntia)*
- *öljyvahinkojen torjuntakurssi (20 tuntia)*
- *vaarallisten aineiden kurssi (20 tuntia)*
- *pintapelastuskurssi (16 tuntia)*
- *pelastustoiminnan peruskurssi (81 tuntia, kontaktiopetusta 32 tuntia vastaavan kouluttajan johdolla, loput omassa palokunnassa).*

Ryhmänjohtajakurssin (108 tuntia) sekä miehistön ja alipäällystön täydennyskoulutuksen järjestämisestä on sovittava erikseen. Yhtenä toimintatapana voisi olla se, että ainakin osa tuntimäärältään suurien kurssien koulutuksesta tapahtuu normaalin työajan ulkopuolella. Lisäksi on suunniteltava tulevaisuutta varten sopimushenkilöstön täydennyskoulutusta, johon myös edellä kuvatussa palautteessa viitattiin. Olen tässä työssä tuonut useasti esille sen, että muodollinen pätevyys ei tuo henkilölle osaamista. Taitoja on harjoiteltava säännöllisesti, ja osaamista aidosti pidettävä yllä, mihin edellä kuvattu harjoitusjärjestelmän kehittäminen tähtää. Täydennyskoulutus ja viimeisimmän tiedon äärellä ohjaaminen on yhtä tärkeää, kuin aiemmin opittujen taitojen ylläpitäminen ja niiden harjoittelu. Oppiminen on jatkuva prosessi, joka tuskin päättyy koskaan.

6.4 Vastaavan kouluttajan pätevyys ja kouluttajavastuu

Sopimushenkilöstön koulutus siirtyy vaiheittain Pelastusopiston vastuulle vuoteen 2022 mennessä. Samassa yhteydessä muuttuu myös sopimushenkilöstön kurssikouluttajien pätevyysvaatimukset. Aiemmin kurssinjohtaja on saanut muodollisen pätevyyden osallistumalla säännöllisesti SPEK:n järjestämiin kurssinjohtajaseminaareihin. Jatkossa vastaavalla kouluttajalla on oltava Pelastusopiston järjestämä vastaavan kouluttajan pätevyys sekä on osallistuttava aihekohtaisiin seminaareihin määrävälein, minkä jälkeen voi toimia vastaavana kouluttajana. Pelastusopiston päämääränä on korkeatasoinen kouluttajakoulutusjärjestelmä, jolla varmistetaan sopimushenkilöstön laadukas koulutus eri puolella Suomea. (Sopimushenkilöstön vastaavan kouluttajan opetussuunnitelma 2019, 2.)

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen tavoitteena on, että vastaavan kouluttajan pätevyyden hankkineita henkilöitä on siten, että sopimushenkilöstölle annettavaa koulutusta voidaan toteuttaa tehokkaasti läpi vuoden. Tämä tarkoittaa sitä, että vastaavien kouluttajien määrä pelastuslaitoksella on vähintään 10 henkilöä.

Vastaavan kouluttajan koulutuksen keskeisenä osana on pedagoginen valmennus, jonka päämääränä on tukea kouluttajan pedagogista osaamista ja jatkuvaa osaamisen kehittämistä. Näin voidaan varmistaa kouluttajan riittävät valmiudet tukea tulevien kurssilaistensa oppimista parhaalla mahdollisella tavalla. Keskeinen kouluttajakoulutuksen tavoite on lisäksi varmistaa kouluttajien ajantasainen ja tutkintokoulutuksen kanssa linjassa oleva sisältöosaaminen. Näin kentällä työskentelevä ammattihenkilöstö ja sopimushenkilöstö toimivat samojen periaatteiden mukaisesti. (Sopimushenkilöstön vastaavan kouluttajan opetussuunnitelma 2019, 2.)

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella sopimushenkilöstön koulutus on arvioitu tärkeäksi ja siihen panostetaan paljon jo nyt. Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen prosesseihin perustuvassa kehittämishankkeessa käsitellään pelastustoiminnan koulutuspalveluprosessia, jonka tehtävänä olisi huolehtia pelastustoiminnassa tarvittavan osaamisen hallinnasta (Heidi Huuskonen, henkilökohtainen tiedonanto 4.12.2019). Pelastuslaitoksen kehittämishankkeessa käsitellään myös koulutustyötä, johon jatkossa vaaditaan vastaavan kouluttajan pätevyys.

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella sopimushenkilöstön vastaavan kouluttajan pätevyys on linjattu tärkeäksi erityisosaamiseksi, jonka merkitys tulevaisuudessa korostuu. Palopäällikkö Sampsa Lintusen ja ma. palopäällikkö Sami Backmanin kanssa käydyssä keskustelussa käsitelimme sopimushenkilöstön kouluttamista ja pelastustoiminnan palvelutasoa niillä alueilla, joilla sopimushenkilöstö tuottaa ensilähdön palvelut. Keskustelussa todettiin, että sopimushenkilöstön koulutuksen merkitys Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella on tärkeä ja siihen tulee jatkossa laittaa panoksia aiempaa enemmän. Kouluttajavastuu on arvokas pätevyys työnantajalle, jonka ylläpitämiseen ja kehittämiseen pelastuslaitos antaa täyden tuen. (Sampsa Lintunen ja Sami Backman, keskustelu 30.9.2019.)

6.5 Taloudelliset vaikutukset

Sopimushenkilöstön kurssikoulutuksen siirtäminen pelastuslaitoksen omaksi työksi vaikuttaa pelastustoiminnan vastualueen kustannuksiin. Nyt käytössä oleva järjestelmä pelastusalanliittovetoisena tuottaa kustannuksia pelastuslaitokselle vuosittain noin 60 000 euroa, mikäli kaikkia pelastustoiminnan kursseja järjestetään säännöllisesti. Kustannukset voivat olla myös tätä suuremmat, mikäli joillekin kursseille on tarvetta enemmän. Suurin kustannuserä kurssien järjestämisessä muodostuu kouluttajien palkoista. Mitä enemmän kurssilla on harjoitettavaa kontaktiopetusta, sitä suuremmaksi palkkakustannukset nousevat. Kouluttajan palkka kurssilla on oppitunnista 35 €/h ja harjoitustunnista 25 €/h. Pelastusalanliitto laskuttaa kursseista aiheutuneet kulut pelastuslaitokselta sivukuluineen. Näin ollen työnantajalle muodostuva kulu on oppitunnista noin 45 €/h ja harjoitustunnista noin 35 €/h. Tämä tarkoittaa sitä, että työntekijä kouluttaa lähes 100 % ylityökorvauksella.

Tulevaisuudessa kurssinjohtaja tarvitsee vastaavan kouluttajan pätevyyden, jotta hän voi toimia tietyn kurssin johtajana. Vastaavan kouluttajan pätevyys sekä työntekijän omaehtoinen vastuu sopimushenkilöstön kouluttamisesta ovat merkityksellisiä työnantajalle, koska ilman sitä ei voida tuottaa kurssikoulutusta. Tulevaisuudessa kurssien koulutus olisi tarkoitus tehdä normaalina työaikana, ei vapaa-ajalla toisen työnantajan lukuun. Tällöin vastaavan kouluttajan pätevyyden hankkineille sekä kurssien kouluttamiseen osallistuville henkilöille voitaisiin maksaa erityisestä kouluttajavastuusta erilliskorvaus, joka olisi osa varsinaista palkkaa. Tällä menettelyllä voitaisiin turvata sopimushenkilöstön koulutus, sekä laajentaa vastuuta ottavien työntekijöiden työnkuvaa.

Henri Häkkinen (2018, 24) nosti asian esiin omassa alipäälystötutkimuksen kehittämishankkeessa. Häkkinen kirjoitti, että kaikki toiminnot vaativat rahaa. Ei voida olettaa, että vastuukouluttaja lähtee vain ”rakkaudesta lajiin” antamaan koulutusta toiselle puolelle maakuntaa. Nykyisellä tehokkaalla resurssisuunnittelulla pelastuslaitos on pystynyt säästämään sievoisen summan rahaa, jonka voisi kohdentaa myös sopimuspalokuntien kouluttamiseen. Tehokas resurssisuunnittelu sekä koulutusjärjestelmän tuottaminen omana työnä tuo säästöjä. Säästöt voitaisiin kohdentaa jatkossa niille henkilöille, jotka kurseja pitävät.

7 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin omaa opinnäytetyöprosessia sen alkuvaiheista aina maaliviivalle saakka. Kyseessä oli ensimmäinen opinnäytetyöni, joten se varmasti näkyy työssä. Aloitin projektin suunnittelun jo keväällä 2019. Asia kypsyi mielessä kesän 2019 yli, jona aikana työn aihe tarkentui ja tarkastelunäkökulma rajautui siihen, mitä tässä on saatu aikaiseksi. Oppiminen, koulutus ja kehittyminen ovat aina olleet itselle mieleisiä asioita pelastusalalla, joten työ oli luontevaa jatkumoa jo aikaansaaduille asioille palokunnassa.

Varsinaisen opinnäytetyön laitoin käyntiin lokakuussa 2019, jolloin aloitin kirjoittamaan raporttia sekä suunnittelemaan liiteosia. Teoreettinen viitekehys ja työn sisältö rakentuivat ilman ongelmia. Liitteiden tekemiseen käytin Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen vahvaa vastuukouluttajaverkostoa. Jokaisen osa-alueen vastuukouluttajilla on pelastuslaitoksen oman koulutusalueensa paras tieto, joten miksipä sitä ei otettaisi hyötykäyttöön. Vuoden vaihteen jälkeen helmikuussa 2020 alkoi työ olla pääosin valmiina. Pieniä tarkennuksia ja korjauksia on tullut tehtyä pitkin matkaa. Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprojekti ei ole ollut niin haastava ja raskas, kuin koulun alkuaikoina ajattelin.

7.1 Opinnäytetyön tavoitteiden saavuttaminen

Asetin työn alkuvaiheessa työlle kaksi päätavoitetta. Ensimmäisenä tavoitteena oli kehittää pelastustoimen harjoittelun laatua sekä luoda henkilökohtaiselle osaamiselle minimitaso. Lisäksi tavoitteena oli tarkentaa sekä yhdenmukaistaa lain ja asetuksen määritelmiä riittävästä harjoittelusta. Toisena tavoitteena oli kehittää sopimushenkilöstön kurssikoulutusta Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella. Omasta näkökulmasta opinnäytetyölle asetetut tavoitteet on työssä saavutettu vähintäänkin hyvin. Harjoittelun laadun kehittäminen näkyy pedagogisen näkökulman muodossa, joka otetaan mukaan harjoitteiden suunnitteluun ja toteutukseen. Henkilökohtaiselle osaamiselle on luotu osaamisen määrittelyt eli ne asiat, jotka tulee osata, ymmärtää, tietää ja muistaa. Määrittelyn avulla jokainen työntekijä tietää, mitä työnantaja häneltä odottaa ja mitä hänen tulisi osata. Lain ja asetuksen näkökulmasta osaamismäärittelyt ovat työkaluja riittävän osaamisen saavuttamisessa. Työssä olevat liitteet ovat tässä tapauksessa Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen näkemys työnantajana riittävästä osaamisesta.

7.2 Opinnäytetyön hyödyntäminen ja käytettävyys

Opinnäytetyö on käytettävissä ja hyödynnettävissä pelastustoimessa kansallisesti huomioiden alueelliset erityispiirteet. Tässä työssä luodut osaamisen määrittelyt ovat yksi malli, jota voidaan käyttää kaikissa pelastuslaitoksissa sekä Pelastusopiston tutkintokoulutuksissa. Määrittelyjä on varmasti tehty jo tätä aiemminkin, mutta tässä on yksi malli, jota muokkamalla vaatimuksista saadaan alueellisia tarpeita vastaava. Liitteenä olevat määrittelyt ovat pohja, jota on tarkoitus muokata aina, kun ala kehittyy ja tulee uusia tekniikoita vanhojen jäädessä kirjahyllyyn. Voin jo nyt sanoa, että jonkin asioista enemmän tietävän mielestä osa liitteissä mainituista osaamisista ei pidä paikkaansa ja hyvä niin. Se tarkoittaa sitä, että ala kehittyy, jolloin henkilökohtaisen osaamisen on kuljettava mukana.

Tulevaisuudessa voidaan tehdä harjoittelun vaikuttavuudesta jatkotutkimusta. Tutkimuksen avulla voidaan saavuttaa painotettu jakauma harjoitteille vuositasolla. Toisena jatkohankkeena voisi olla kehittämistyö sopimushenkilöstön täydennyskoulutuksesta. Sellaiselle on ilmennyt kysyntää ja sellaista ei toistaiseksi kansallisesti ole tarjolla. Jokainen pelastuslaitos on hoitanut asian omien tarpeidensa mukaisesti. Kolmantena jatkohankkeena voisi olla vastaavanlaisten osaamismäärittelyjen luominen päällystötasolle.

7.3 Oma oppiminen

Opinnäytetyötä tehdessäni tiedon haku ja siihen käytettävät menetelmät ovat kehittyneet paljon. Kirjoitettua tietoa olen oppinut tarkastelemaan vielä kriittisemmin. Olen myös oppinut löytämään luotettavia lähteitä, joiden oikeellisuudesta voi olla lähes varma. Lakiin ja asetukseen voi luottaa, mutta toisaalta niiden sisällön tulkinta tehdään vasta oikeudessa. Olen oppinut siitä paljon, miten moni laki ja asetus liittyy pelastustoimen harjoitteluun. Sellaisia uusia asioita on tullut selville, joista ennen tätä työtä ei ollut minkäänlaista tietoa. Myös kirjoittaminen, asioiden jäsentely sekä tiettyjen asioiden linkittyminen yhteen on auennut uudella tavalla. Yhtenä tärkeänä asiana pidän vahvaa pelastusalan verkostoa. Alalla on paljon ihmisiä, joihin voi ottaa yhteyttä, kun ei itse tiedä. Jollakin tietoa on varmasti enemmän kuin itsellä. Työtä tehdessä asiantuntija-apu sekä Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen kollegoiden ajatukset saivat katsomaan joitakin asioita uudessa kulmassa, jolloin asiat yhdistyivät kokonaisuuksiksi.

LÄHTEET

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen koulutussuunnitelma 2019.

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen palvelutasopäätös 2013-2020.

Henkilökohtainen tiedonanto, Huuskonen Heidi. 4.12.2019.

Henkilörekisterilaki 471/1987.

Huitt, W. 2011. *Educational Psychology Interactive*. Bloom et al.'s taxonomy of the cognitive domain.

Häkkinen, H. 2018. Sopimuspalokuntien koulutuksen kehittäminen. Pelastusopisto.

Juuti, P. 1993. *Suomen palotoimen historia*. Yliopistopaino. Helsinki.

Kivari, A., 2019. Oppimistavoitteen asettaminen - luentosarja. Pelastusopisto.

Kivari, A. ja Kokko, E., 2018. Full Scale -oppimiskeskustelurunko. Pelastusopisto.

Koivunen, P., 2019. *Palokuntalainen nro. 93*. Euraprint Oy. Eura.

Korkealla työskentely pelastustoimessa A.72/2005. Sisäministeriö.

Kotter, J.P., 1996. *Muutos vaatii johtajuutta*. Rastor.

Laki liikenteen palveluista 320/2017.

Lintunen, S., 2011. Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmämäärittely Etelä-Karjalan pelastuslaitokselle. Savonia ammattikorkeakoulu. Kuopio.

Mattila, A., 2006. Palomiehestä kouluttajaksi – tiedollisen kouluttamisen käsikirja kokeneelle brankkarille. Savonia Ammattikorkeakoulu. Kuopio.

Meripelastuslaki 1145/2001.

Nuoreva, V., 1980. *Suomen palontorjunnan historia*. Kirjapaino Gummerus. Jyväskylä.

Ohje palvelutasopäätöksen sisällöstä ja rakenteesta. 2013. Sisäministeriö.

Opintojen ja osaamisen hyväksi lukeminen Poliisiammattikorkeakoulussa – menettelyohje, 2018. Poliisiammattikorkeakoulu.

Pelastajien fyysisen toimintakyvyn arviointijärjestelmän käytettävyys ja FireFit-indeksin kehittäminen. 2015. Työterveyslaitos.

Pelastuslaki 379/2011.

Pelastustoimen sopimushenkilöstökoulutus. www-dokumentti. 13.9.2019.

<https://www.pelastusopisto.fi/pelastustoimen-sopimushenkilostokoulutus/>

Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje. Julkaisu 21/2012. Sisäministeriö.

Pelastustoimi, www-sivusto. 19.10.2019.

Pelastustoimintaan osallistuvan vapaaehtois- ja sopimushenkilöstön opetussuunnitelma. 2018. Suomen pelastusalan keskusjärjestö.

Poliisibarometri 2018. Poliisiammattikorkeakoulu.

Pulkkinen, E. 2003. Sopimuspalokuntien perus- ja sisäisen koulutuksen toteuttaminen Etelä-Karjalan pelastuslaitoksessa. Pohjois-Savon ammattikorkeakoulu. Kuopio.

Sisäministeriön asetus ulkoisesta pelastussuunnitelmasta 1286/2019.

Sopimushenkilöstön Pelastusopiston koulutusjärjestelmä ja opetussuunnitelma 2020. Pelastusopisto.

Sopimushenkilöstön vastaavan kouluttajan opetussuunnitelma 2019. Pelastusopisto.

Sopimuspalokuntalaisten koulutuksen kehittäminen keskitetään Pelastusopistolle. Artikkelii.
Luettu 20.9.2019.

STORE-henkilöstöhallintajärjestelmä. Brobis Solutions.

Suomalaisten pelastusasenteet-kysely. 2017. Pelastusopisto.

Turvallisuutta harvassa? 6/2014. Sisäministeriön julkaisu.

Turvaohjeet palokuntien vesisukellukseen 2014. Pelastusopisto.

Työturvallisuuslaki 738/2002.

Ulkoisten pelastussuunnitelmien harjoitusohje 37:2019. Sisäministeriö.

Valmiuslaki 1552/2011.

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011.

Valtioneuvoston asetus työvälineiden turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta 403/2008.

Valtioneuvoston asetus vaarallisten kemikaalien käsittelyn ja varastoinnin valvonnasta
685/2015.

LIITTEET

- Liite 1: Savusukellus: kylmä harjoitus
- Liite 2: Savusukellus: kuuma ja soveltava harjoitus
- Liite 3: Metsäpalot ja turvetuotantoaluepalot
- Liite 4: Neste- ja kaasupalot
- Liite 5: Teollisuusrakennus-, yläpohja- ja ontelopalot
- Liite 6: Jälkivahingontorjunta ja savutuuletus
- Liite 7: Savusukellus: vaativat kohteet
- Liite 8: Liikenneväline- ja konepalot
- Liite 9: Paineilmalaitteen laiteoppi ja käyttöharjoitus
- Liite 10: Pumpukalusto ja palopostit
- Liite 11: Vaahtokalustoseselvitys ja perusselvitys
- Liite 12: Täydentävät sammutusmenetelmät
- Liite 13: Tieliikenneonnettomuus: henkilöauto ja liikenteenohjaus
- Liite 14: Tieliikenneonnettomuus: kuorma-autot ja linja-autot
- Liite 15: Vesiliikenneonnettomuus
- Liite 16: Ilmaliikenneonnettomuus
- Liite 17: Vaaralliset aineet: kemikaalisukellus ja vaarallisten aineiden tukitoiminnot
- Liite 18: Vaaralliset aineet: mittarit, tunnistaminen ja tiedostot
- Liite 19: Vesisukellus
- Liite 20: Pintapelastus
- Liite 21: Korkealla työskentely
- Liite 22: Kattotyöskentely: perusharjoitus ja soveltava harjoitus
- Liite 23: Vauriotuhopuiden raivaus
- Liite 24: Eläinten pelastaminen
- Liite 25: Erikoisyksiköt: raivausauto REK 115
- Liite 26: Viranomaisradioverkko ja johtamissovellukset
- Liite 27: Palotekniset laitteistot: paloilmoinin
- Liite 28: Palotekniset laitteistot: sammutuslaitteistot
- Liite 29: Palotekniset laitteistot: savunpoistojärjestelmät
- Liite 30: Pelastustoiminnan johtaminen: pelastusryhmä ja tilannepaikanjohtaja
- Liite 31: Öljyvahinkojen torjunta maalla
- Liite 32: Öljyvahinkojen torjunta vesistössä
- Liite 33: Harjoittelu öljyntorjuntavenekalustolla päivällä ja pimeällä
- Liite 34: Full Scale -oppimiskeskustelurunko

28.3.2020

LIITE 1

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen savusukellusharjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan savusukellustekniikkaa ja taktiikkaa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: 111: savusukellus; kylmä harjoitus

Miehistö:

- Osaa kertoa edellytykset, joita savusukeltajalta vaaditaan
 - terveydentila, toimintakyky, koulutus ja harjoittelu
- Osaa pukeutua oikeisiin suojarusteisiin
 - palopuku, palokypärä, kypärän alushuppu, palokäsineet, alushanskat, palojalkineet, paineilmahengityslaite, (altistumisen vähentäminen) jossa on liikeilmaisain ja lisäilman syöttömahdollisuus. Lisäksi puukko, letkukannatin ja valaisin. Kaksi- tai useampikerroksisiin rakennuksiin tai tiloihin mentäessä savusukellusparilla tulee olla hätäpoistumisen mahdollistavat varusteet
- Osaa käyttää lämpökameraa ja tulkita näkymää toiminnan aikana
- Osaa käyttää viestivälinettä tehokkaasti ja muistaa tehdä esimiehelle tarvittavat ilmoitukset
 - alkupalo, potilas, etsinnän eteneminen, suihkuputkituuletus
- Osaa suorittaa hätäpoistumisen kerroksista laskeutumislaitteen ja köyden avulla
- Osaa selittää parin toiminnan ulko-ovella
- Osaa suorittaa paritarkastuksen ja selittää sen vaikutuksen työturvallisuuteen
 - Pikainen tarkastus savurajalla: hengitysventtiili, pikakiinnikkeet, pukeutuminen
- Osaa aktivoita bodyguardin ja tehdä ilmoituksen savusukellusvalvojalle
- Osaa perustella savusukellusvalvonnan merkityksen työturvallisuudessa ja osaa suorittaa savusukellusvalvontaa oikeiden periaatteiden mukaan
 - kirjaa savusukelluspöytäkirjaan lähtöajan, alku- ja loppupaineen
 - pitää yhteyttä savupariin
 - kysy pullopaineet 15min→5min→5min välein
- Osaa nimetä eri ilmalajit ja osaa huomioida ne omassa työskentelyssä
 - toimintailma 2/3 säiliöilmasta (300bar-100bar), perääntymisilma 1/6 säiliöilmasta (100 – 50 bar) ja varailma 1/6 säiliöilmasta (50 – 0 bar)
- Osaa tarkastaa oven lämpötilan kädellä tai lämpökameralla ja arvioida riskit
- Osaa selittää oven oikeaoppisen avaamisen saranapuolelta ovella itseään suojaten ja osaa varautua pistoliekkiin ovea avatessa
- Osaa murtautumisen periaatteet, osaa valita ja käyttää tilanteeseen sopivaa välinettä
 - Murtorauta (Jerkku), moottorisaha, lukkopora
- Osaa kertoa oikeaoppisen liikkumisen ja tietää savusukelluksen tekniikat/taktiikat
 - Etsinnän oltava järjestelmällistä, aktiivista, nopeaa ja ulotuttava kaikkiin tiloihin
 - lokinsiipi-tekniikka, etsintä levittäen ja matalalla liikkuminen toisella polvella tai kontaten
 - tietää taktiikat, vasen/oikea käsi ja niihin liittyen oman sijoittumisen merkityksen etsinnän kannalta

- ymmärtää parin välisen työnjaon: Ykkönen johtaa ja käyttää suihkuputkea, kakkonen raivaa, murtaa, vetää letkua ja avustaa ykköstä
- Osaa tutkia huoneistoa tehokkaasti, ettei jätä tutkimatonta tilaa taakseen ja säilyttää yhteyden pariinsa
- Osaa käyttää letkua hyödyksi etsinnässä ja tilan hahmottamisessa
- Osaa tarkkailla painemittaria sukelluksen aikana
- ymmärtää ilman kulutuksen omalla kohdallaan. Hallitsee myös turvallisen perääntymisen, eikä ilma saa loppua kylmissäkään harjoituksissa
- Osaa perustella tiedonkulun ja havaintojen jakamisen merkityksen
- Ymmärtää radioyhteyden osana työturvallisuutta
- Ymmärtää yhteyden oman yksikön esimieheen ja konemieheen
- Palon sijainti ja laajuus, sammutus - ja pelastustyön onnistuminen, pelastettavien löytyminen, savutuuletuksen aloittamisesta
- Osaa tehdä havaintoja savusukelluksen aikana
- silmät, korvat sekä osaa hyödyntää lämpökameraa potilaiden ja alkupalojen etsintään
- Osaa siirtää potilasta erilaisille siirtotekniikoilla
- katkarapu siirto, kantaminen kainaloitten alta kädet ristissä, PI-laitteesta vetäminen, palomiesote. Osaa myös kahdestaan suoritettavat siirrot kainaloitten alta, tai ylä- sekä alavartalosta kantaen
- Osaa toimia tilanteessa, jossa lisäilman antaminen on tarpeellista
- kiinnijuuttuneen palomiehen avustaminen ja lisäilman syöttäminen. Liitinten kiinnittäminen sokkona ja pullonventtiilin sulkeminen
- Osaa luetella erilaiset savutuuletustekniikat ja soveltaa niitä käytännössä
- suihkuputkisavutuuletustekniikka, korvausilman saanti, ali- ylipaine tuuletus
- Osaa tehdä havaintoja mahdollisia palonsyöntutkintaan liittyvistä seikoista
- Huomioi ja paina mieleesi palonsyyn tutkintaa helpottavia seikkoja
- Vältä turhaa sotkemista ja tavaroiden siirtelyä
- Kiinnitä huomiosi mahdollisiin palon tahallisuudesta kertoviin merkkeihin
- Älä turhaan liikuta menehtynyttä uhria, paina uhrin sijainti ja asento mieleesi
- Osaa kertoa suojarahin tehtävät
- oma työjohtoselvitys savurajalle
- varustus kuten varsinaisella savusukellusparilla
- Turvaa ja avustaa savusukellusparia
- Voi olla muita tehtäviä, kunhan ei vaaranna suojarahin varsinaista tehtävää

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa antaa rakentavaa palautetta parin toiminnasta ja opettaa yllä olevia tietoja ja taitoja
- Osaa tehdä suoritteista merkinnät harjoituksesta Store-järjestelmään
- Osaa seurata alaisten harjoittelua vuositasolla
- Osaa suunnitella ja järjestää harjoituksia, jotka ovat mielekkäitä ja osaamista kehittävää
- Osaa valita oikean taktiikan ennen savusukelluksen aloittamista
- tavanomainen/ vaativa tilanne, reitti, resurssit, pelastettavien sijainti
- perinteinen letkuselvitys vs. alkusammutustiedustelu
- Osaa perustella, miksi tiedon on kuljettava myös ulkoa sisälle
- Silloin, kun savusukeltajan turvallisuus vaarantuu
- Silloin, kun painopiste muuttuu
- Tieto muista savusukelluspareista

28.3.2020

LIITE 2

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen savusukellusharjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan savusukellustekniikkaa ja taktiikkaa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **112: savusukellus, lämmin harjoitus**
 113: savusukellus, lämmin soveltava harjoitus

Miehistö:

- Osaa luetella edellytykset, joita savusukeltajalta vaaditaan
 - terveydentila, toimintakyky, koulutus ja harjoittelu
- Osaa pukeutua oikeisiin suojarusteisiin
 - palopuku, palokypärä, kypärän alushuppu, palokäsineet, alushanskat, palojalkineet, paineilmahengityslaite, jossa on liikeilmaisain ja lisäilman syöttömahdollisuus. Lisäksi puukko, letkukannatin ja valaisin. Kaksi- tai useampikerroksisiin rakennuksiin tai tiloihin mentäessä savusukellusparilla tulee olla hätäpoistumisen mahdollistavat varusteet
- Osaa luetella lämpökameran perusominaisuudet ja osaa tulkita näkymää toiminnan aikana
- Osaa käyttää viestivälinettä tehokkaasti ja muistaa tehdä esimiehelle tarvittavat ilmoitukset
 - alkupalo, potilas, etsinnän eteneminen, suihkuputkituuletus
- Osaa kertoa hätäpoistumisen kerroksista laskeutumislaitteen ja köyden avulla
- Osaa toteuttaa paritarkastuksen ja osaa perustella sen vaikutuksen työturvallisuuteen
 - Pikainen tarkastus savurajalla: hengitysventtiili, pikakiinnikkeet, pukeutuminen
- Osaa aktivoida ”bodyguardin” ja tehdä ilmoituksen savusukellusvalvojalle
- Osaa perustella savusukellusvalvonnan merkityksen työturvallisuudessa ja osaa suorittaa savusukellusvalvontaa oikeiden periaatteiden mukaan
 - kirjaa savusukelluspöytäkirjaan lähtöajan, alku- ja loppupaine, yhteydenpito pariin
 - kysy pullopaineet 15min→5min→5min välein
- Osaa luetella eri ilmalajit ja osaa huomioida ne omassa työskentelyssä
 - toimintailma 2/3 säiliöilmasta (300bar-100bar), peräntymisilma 1/6 säiliöilmasta (100 – 50 bar) ja varailma 1/6 säiliöilmasta (50 – 0 bar)
- Osaa tarkistaa oven lämpötilan kädellä tai lämpökameralla ja arvioida riskit
- Osaa suorittaa oven oikeaoppisen avaamisen saranapuolelta ovella itseään suojaten ja osaa varautua pistoliekkiin ovea avatessa
- Osaa murtautumisen periaatteet, osaa valita ja käyttää tilanteeseen sopivaa välinettä
 - Murtorauta (Jerkku), moottorisaha, lukkopora, ”manninen”
- Osaa kertoa oikeaoppisen liikkumisen ja tietää savusukelluksen tekniikat/taktiikat
 - Etsinnän oltava järjestelmällistä, aktiivista, nopeaa ja ulotuttava kaikkiin tiloihin
 - lokinsiipi-tekniikka, etsintä levittäen ja matalalla liikkuminen toisella polvella tai kontaktaten
 - tietää taktiikat, vasen/oikea käsi ja niihin liittyen oman sijoittumisen merkityksen etsinnän kannalta
 - osaa selittää parin välisen työnjaon: Ykkönen johtaa ja käyttää suihkuputkea, kakkonen raivaa, murtaa, vetää letkua ja avustaa ykköstä

- Osaa tutkia huoneistoa tehokkaasti, ettei jätä tutkimatonta tilaa taakseen ja säilyttää yhteyden pariinsa
- Osaa käyttää letkua hyödyksi etsinnässä ja tilan hahmottamisessa
- Osaa tarkkailla painemittaria sukelluksen aikana
 - tietää ilman kulutuksen omalla kohdallaan. Hallitsee myös turvallisen perääntymisen, eikä ilma saa loppua kylmissäkään harjoituksissa
- Hallitsee suihkuputken käytön ja osaa valita tilanteeseen sopivan suihkukulman
- Tunnistaa palonkehityksen vaiheet ja osaa arvioida vaaraa savukaasujen värin perusteella
- Osaa perustella vaihtoehtoisten sammutusmenetelmien mahdollisuuden ja osaa arvioida, milloin vaihtoehtoinen sammutusmenetelmä on käyttökelpoinen
- Osaa luetella erilaiset savutuuletusmenetelmät ja soveltaa niitä käytännössä
 - suihkuputkituuletus, ylipaine, alipaine, umpiperä, suuntapaine
- Osaa perustella tiedonkulun ja havaintojen jakamisen merkityksen
 - osaa perustella radioyhteyden osana työturvallisuutta
 - osaa perustella yhteyden oman yksikön esimieheen ja konemieheen
 - Palon sijainti ja laajuus, sammutus - ja pelastustyön onnistuminen, pelastettavien löytäminen, savutuuletuksen aloittamisesta
- Osaa tehdä visuaalisia havaintoja
 - silmät, korvat sekä osaa hyödyntää lämpökameraa potilaiden ja alkupalojen etsintään
- Osaa siirtää potilasta erilaisilla tekniikoilla
 - katkarapu siirto, kantaminen kainaloiden alta kädet ristissä, PI-laitteesta vetäminen, palomiesote. Osaa myös kahdestaan suoritettavat siirrot kainaloiden alta, tai ylä- sekä alavartalosta kantaen
- Osaa luetella tilanteet, joissa lisäilmaa voi joutua antamaan ja osaa soveltaa käytännössä
 - kiinnijuuttuneen palomiehen avustaminen ja lisäilman syöttäminen. Liitinten kiinnittäminen sokkona ja pullonventtiilin sulkeminen
- Osaa luetella erilaiset savutuuletustekniikat ja soveltaa niitä käytännössä
 - suihkuputkisavutuuletustekniikka, korvausilman saanti, ali- ylipaine tuuletus
- Osaa tehdä havaintoja mahdollisista palonsyöntutkintaan liittyvistä seikoista
 - Huomioi ja paina mieleesi palonsyyn tutkintaa helpottavia seikkoja
 - Vältä turhaa sotkemista ja tavaroiden siirtelyä
 - Kiinnitä huomiosi mahdollisiin palon tahallisuudesta kertoviin merkkeihin
 - Älä turhaan liikuta menehtynyttä uhria, paina uhrin sijainti ja asento mieleesi
- Osaa kertoa suojamarin tehtävät ja toiminnan perusajatuksen
 - oma työjohtoselvitys savurajalle
 - varustus kuten varsinaisella savusukellusparilla
 - Turvaa ja avustaa savusukellusparia
 - Voi olla muita tehtäviä, kunhan ei vaaranna suojamarin varsinaista tehtävää

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa valita oikean taktiikan ennen savusukelluksen aloittamista
 - tavanomainen/ vaativa tilanne, reitti, resurssit, pelastettavien sijainti
 - perinteinen letkuseelvitys vs. alkusammutustiedustelu
- Osaa tulkita palon vaihetta, laajuutta ja sijaintia rakennuksessa ja tehdä havaintojen perusteella tilannearvion ja päätöksen
- Osaa perustella viereisten ja yläpuolisten tilojen tiedustelu-/ varmistus- tai ylipaineistustarpeen
- Osaa perustella, miksi tiedon on kuljettava myös ulkoa sisälle
 - Silloin, kun savusukeltajan turvallisuus vaarantuu
 - Silloin, kun painopiste muuttuu
 - Tieto muista savusukelluspareista
- Osaa antaa rakentavaa palautetta parin toiminnasta ja opettaa tarvittavaa tietoa ja taitoa
- Osaa tehdä tarvittavat merkinnät harjoituksesta Store-järjestelmään
- Osaa perustella, miksi alaisten harjoittelun seuranta on merkityksellistä
- Osaa suunnitella ja järjestää harjoituksia, jotka ovat mielekkäitä ja osaamista kehittävää

28.3.2020

LIITE 3

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen metsäpalojen ja turvetuotantoaluepalojen harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan sammutustekniikkaa ja taktiikkaa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **121: metsäpalot**
 122: turvetuotantoaluepalot

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojavarusteisiin
 - kevytpaloasu, kevytkypärä, sammutuskäsineet, hengityssuojain, paineilmalaitte tarvittaessa
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen puuttua työturvallisuutta vaarantaviin seikkoihin
 - huomioi riittävästä nesteytyksestä, huomioi mitä ympärillä tapahtuu, kohteen tiedustelu ja ensiarvio, palon kehittyminen ja eteneminen turvallisen toiminnan varmistamiseksi, tuulensuunnan huomioiminen, viestiliikenneyhteydet, pölyisyyden huomiointi turvesuolla → käytettävä hengityssuojainta
- Osaa kertoa sammutustaktiikan perusajatuksen ja osaa käyttää eri tekniikoita tehokkaasti
 - kärki kiinni, paloalueen kaventaminen oikealta sekä vasemmalta
 - palon rajaaminen/ leviämisen estäminen sammutussuihkulla, hosalla
 - palopesäkkeiden suora sammutus (kannot, juurakot, maasto) → jälkisammutus
- Osaa tehdä vaadittavan selvityksen ja aloittaa sammutustehtävän annetun käskyn perusteella
 - ajoneuvojen oikea sijoittaminen kohteessa, oikea sammutustekniikka ja -välineet, yhteistyö kaikkien sammutustyöhön osallistuvien välillä
 - osaa laskea nyrkkisäännöin letkukitkat, kun tehdään pitkiä letkulinjoja
 - osaa arvioida veden tarpeen, kulutuksen sekä kaluston ominaisuudet suuruusluokaltaan oikeiksi
- Osaa perustaa vesihuoltopisteen omatoimisesti
 - osaa selvittää moottoriruiskun tai kellupumpun luonnon vedenottoaikaan
- Osaa selittää metsäpalon sammutukseen liittyvän termistön
 - Palon kärki, oikea ja vasen sivu, märkä vesi, hosa, lentosammutuspäällikkö

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa tarkastaa vasteen ja osaa paikantaa kohteen sekä pystyy tekemään tilannearvion, mikä kalusto mukaan asemalta?
- Osaa luoda tilannekuvaa jo matkalla ja kyseenalaistaa hälytettyjen resurssien riittävyyttä hälytykseen
 - lisätietojen selvittäminen HÄKE:sta ja tarvittaessa soitto kohteeseen, jos kohde turvesuolla niin varmistaa opastuksen saatavuuden, selvittää palon laajuuden ja tuulen voimakkuuden alueella
 - minkälainen maasto kyseessä, missä/mitä palaa, palon laajuus (m², ha), onko ihmisiä/rakennuksia vaarassa, onko altistuneita, onko leviämisvaaraa, onko vesilähteitä saatavilla
 - onko sähkölinjoja tai rautatietä lähellä, jos on niin jännitekatkon pyytäminen ja junaliikenteen pysäyttäminen
 - sisääntulokohdan määrittäminen tilanteen alkuvaiheessa

- Osaa hyödyntää johtamisprosessia → tilannearvio-päätös-käskey-valvonta
 - osaa perustella työturvallisuudenmerkityksen (suojavarustus, paineelliset letkut, maaston vaikeakulkuisuus, palon nopea leviäminen)
 - osaa sijoittaa pelastusajoneuvot kohteessa siten, että niiden käytettävyys on hyvä
 - osaa perustella tiedustelun merkityksen
 - osaa määrittää toiminnalle painopisteen ja antaa ensikäskyt kohteessa olevalle resurssille
- Osaa suunnitella sammutustaktiikkaa metsäpalossa ja tiedostaa tekniset ratkaisut
 - palon kärjen haltuun ottaminen, leviämisen estäminen
 - määränveden käyttö sammutuksessa
- Osaa perustella tukitoimintojen merkityksen maasto- ja turvetuotantoaluepalossa
 - vesihuollon järjestäminen
 - kohteen saavutettavuus
 - henkilöstön huollon järjestäminen
 - maanomistajan selvittäminen
- Osaa analysoida turvetuotantoalueiden erityispiirteitä ja niiden vaikutusta pelastustoimintaan
 - turvekentälle pitkä selvitysmatka → millä päästään palokohteeseen (mönkijä, traktori)
 - tiedustele lisäveden saatavuus heti alkuvaiheessa
 - turvekenttä on aukea, tuuli levittää paloa nopeasti turvepölyn mukana → ennakoi
 - turveaumapalossa huomioi erityisesti työturvallisuus (auma voi sortua)
 - alueen omaa sammutuskalusto sekä työkoneet
- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa kategorisoida tehtäväkokonaisuudet
 - mikä on suurin uhka? mistä tulee selviytyä? miten tilanne kehittyy?
- Hallitsee tilannepaikanjohtajan tehtävät ja osaa perustella sen merkityksen
 - joukkueen tehtävässä kykenee johtamaan joukkuetta tilannepaikan johtajan roolissa, osaa jakaa vastualueet ja määrätä omalle ryhmälle uuden johtajan
- Osaa antaa kattavan tilanneilmoituksen ja osaa perustella sen merkityksen ja sisällön muille tehtävälle tuleville viranomaisille
 - todellinen tilanne kohteessa, minkälainen palo kyseessä, paljon palaa, missä/mitä palaa, altistuneiden määrä ja sijainti, jotain muuta erityishuomiota, onko tilanne kehittymässä johonkin suuntaan, mihin? leviämisvaara, onko onnettomuudessa osallisena vaarallisia aineita, onko palo sähkölinjan läheisyydessä tai rautatien lähellä

28.3.2020

LIITE 4

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen neste- ja kaasupalojen sammuttamisen harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan sammutustekniikkaa ja taktiikkaa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: 123: neste- ja kaasupalot

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojarusteisiin
 - paloasu, paineilmalaitte
- Osaa varustaa itsensä tilanteen vaatimalla henkilökohtaisella kalustolla
 - lämpökamera, syttymisvaaramittari
- Osaa toimia työturvallisesti ja perustella työturvallisuuteen vaikuttavat seikat
 - tuulen suunta, aineen vaarallisuus ja ominaisuudet, välittömän vaaran alue → suojaustaso, säiliöpaloissa kuumuus ja säiliön kantavuus, räjähdysvaaran mahdollisuus
- Osaa kertoa sammutustaktiikan kaasupalossa
 - liekin haltuunotto, ei sammutusta
 - suljetaan kaasun virtaus, mistä se on mahdollista
 - sammutettu kaasupalo → kaasu vuotaa, mutta ei näy → VVA kasvaa hallitsemattomasti
- Osaa valita tilanteeseen sopivan suihkuputken ja tietää niiden erot kaasupalossa
 - imevä suihkuputki paras, työntävä suihkuputki käy
- Tietää pelastajaparin työnjaon tavanomaisessa kaasupalossa
 - ykkönen ottaa liekipalon haltuun ja suojaa suihkulla
 - kakkonen toimii suihkun suojassa ja pyrkii sulkemaan kaasuvuodon
- Osaa luetella vaahdon eri levitystavat ja niiden erot
 - pehmeä syöttö, voimakas syöttö, vaahtosuihkujen törmäyttäminen säiliöpaloissa

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa perustella työturvallisuuteen merkityksen neste- ja kaasupalossa
- Osaa määrittää välittömän vaaran alueen tietolähteiden ja mittaustulosten perusteella
- Osaa hyödyntää kohteen edustajaa asiantuntija-apuna
- Osaa ennakoita ja ennustaa tilanteen kehittymistä
 - voiko muodostua räjähdysvaara?
 - kasvaako välittömän vaaran alue, onko ihmisiä tarpeen evakuoida?
- Osaa varata riittävän määrän sammutussuihkuja palon sammuttamiseen
- Osaa varata riittävästi resurssia ensimmäiseen sammutusiskuun
 - henkilöstö, vesihuolto, vaahdote
- Osaa selittää nestepalojen ja säiliöpalojen perustoimintamallin
 - nestepalon sammuttaminen, palavan säiliön ulkoseinien jäähdyttäminen, viereisten säiliöiden jäähdyttäminen ja mahdollisen vallitilan jäähdyttäminen
- Osaa varautua riittävän pitkään vaahdotusajaksi ja osaa huomioida vaahdon puoliintumisajan
 - säiliöpaloissa 60 min sammuttamiseen + 30 min uudelleen vaahdotukseen
 - eri vaahdotteilla eri puoliintumisaika, selvitä oman alueen käytössä olevat vaahdotteet
- Osaa suunnitella sammutusvesien hallinnan onnettomuustilanteessa
- Osaa perustella oman toiminnan ympäristövahingon pienentämiseksi

28.3.2020

LIITE 5

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen teollisuusrakennusten, yläpohjien ja ontelotilojen sammuttamisen harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan sammutustekniikkaa ja taktiikkaa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **124: teollisuusrakennukset**
 127: yläpohjat ja ontelotilat

Miehistö:

- Osa pukeutua oikeisiin suojarusteisiin
 - paloasu, palokypärä, sammutuskäsineet, paineilmalaite, lämpökamera, murtovälineet ja -leikkurit, sammutusvälineet, korkealla työskentelyn välineet tarvittaessa
- Osa perustella työturvallisuuden merkityksen rakennuspalopaikalla
 - huomioi mitä ympärillä tapahtuu, kohteen tiedustelu ja ensiarvio, palon kehittyminen ja eteneminen turvallisen toiminnan varmistamiseksi, viestiliikenneyhteydet pelastajien välillä, ilmanvaihdon ja pölyisyyden huomiointi suljetussa tilassa
- Osa tehdä selvityksen ja aloittaa sammutustehtävän annetun käskyn perusteella
 - Ajoneuvojen oikea sijoittuminen kohteessa. Oikea sammutustekniikka ja -välineet, yhteistyö kaikkien sammutustyöhön osallistuvien välillä
- Osa luetella asiakokonaisuudet teollisuusrakennuksen palossa
 - Sammutushyökkäys raskaalla suihkulla, kuumien palokaasujen jäädytys
 - yhteistyössä sammutusparin tai ryhmän kanssa
 - alkupalon sammutus ja mahdollisten palopesäkkeiden sammutus työjohto selvityksellä
 - suurten tilojen savutuuletus (tuuletusaukkojen riittävyys, riittävä savutuuletuskalusto tilan tilavuus huomioiden)
- Osa soveltaa omia taitoja teollisuusrakennuspalossa
 - kohteeseen sisään pääsemisen menetelmät
 - suurten nosto-ovien avaaminen ja tarvittaessa murtaminen/ leikkaaminen
 - pelastuskaluston käyttö suurten ovien avaamisessa
- Osa kertoa toiminnan yläpohja- ja ontelotilapalossa
 - Oikean sammutushyökkäyksen valinta yläpohjaan (ulkoa / sisältä), tikkailla työskentely, pistosuihkuputkien käyttö, palon etenemisen huomiointi ahtaassa suljetussa tilassa, savutuuletus
- Osa soveltaa omia taitoja yläpohja- ja ontelotilapalossa
 - hyökkäys- / tuuletusaukon kohteen katolle tai yläpohjaan turvallisesti
 - vaihtoehtoisten sammutusmenetelmien hyödyntäminen

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- **Palo teollisuusrakennuksessa:**
- Osa luetella teollisuusrakennuksen erityispiirteet ja niiden vaikutuksen pelastustoimintaan
 - vasteen tarkistus ja kohteen sijainti
 - minkälainen rakennus kyseessä, kerros määrä, missä/mitä palaa, ihmisiä vaarassa, altistuneiden määrä, leviämisvaara
 - tarkoituksenmukainen kalusto mukaan

- Osaa perustella opastuksen merkityksen, kun kohde on teollisuudessa
- Osaa määrittää sisääntulokohdan ja perustella sen merkityksen
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen teollisuudessa
 - isot sokkeloiset tilat
 - rakenteiden kestävyys
 - kaasupullot
 - vaaralliset aineet
 - pitkät selvitys matkat
 - paljon palokuormaa
 - prosessi voi olla vielä käynnissä
 - putoamisvaara
- Osaa perustella rakennuksen paloluokan vaikutuksen sammutustyöhön
- Osaa selittää ajoneuvojen sijoittaminen kohteessa ja jättää tilan erikoiskalustolle
- Osaa perustella, onko kyseessä vaativa savusukelluskohde
 - riittävä resurssi, järeä selvitys, lisävesi, savutuuletin (BigMama) REK115, savusukellusryhmä ja suojaryhmä
- Osaa tehdä päätöksen savusukellustehtävästä luopumisesta
- Osaa käyttää hyödyksi teollisuuskiinteistössä työskentelevän henkilökunnan tietoa
- **Palo yläpohjassa/ontelossa**
- Osaa perustella erikoiskaluston käytön: nostolava-auto, REK133 (Cobra yksikkö)
- Osaa tiedustella tehokkaasti rakennuksen ja sen erityispiirteet
 - millainen rakennus
 - rakennusvuosi
 - osastoivat rakenteet ja niiden toimivuus
- Osaa valita tarkoituksenmukaisen ja turvallisen sammutustaktiikan ja huomioida sen tilannearviota ja päätöstä tehdessä
 - kattomateriaali, onko katolle turvallista mennä
 - arvioi tarve nostolava-auton korista työskentelyyn
 - onko aurinkopaneelit katolla --> toimintaohjeen lukeminen
 - sammutus pistosuihkuputkia hyödyntäen, rakennuksen sisältä tai ulkoa
 - märänveden käyttö, REK103 tai REK206 FireDos
 - alapuolisten tilojen ylipaineistus tai palo-osastoiden paineistus
 - rajoituslinjanteko katolle
 - savunpoistoaukon teko
- Osaa perustella pelastusryhmän johtamisen merkityksen ja tehtäväkokonaisuudet
 - mikä on suurin uhka? mistä tulee selviytyä? miten tilanne kehittyy?
- Osaa perustella tilannepaikanjohtajan tehtävät ja sen merkityksen
 - joukkueen tehtävässä kykenee johtamaan joukkuetta tilannepaikan johtajan roolissa, osaa jakaa vastualueet ja määrätä omalle ryhmälle uuden johtajan. **Tilannearvio-päätös-käsky-valvonta.**
- Hallitsee viestiliikenteen ohjeiden mukaisesti
 - pelastuksen johtamispuheryhmät (EKP 4 johtamisaluetta; LPR, IMA, SALPA, KÄRKI)
- Osaa nimetä yhteistyöviranomaiset ja osaa hyödyntää niitä
 - poliisi, ensihoito, ISTIKE, teollisuudessa tehdään henkilökunta
- Osaa soveltaa tietolähteitä ja tietojärjestelmiä pelastustoiminnassa
 - PEKE, Kohdekortti, Pronton täyttö todenmukaisesti ja huolellisesti
- Osaa antaa kattavan tilanneilmoituksen ja perustella sen merkityksen ja sisällön muille tehtävälle tuleville viranomaisille
 - todellinen tilanne kohteessa, minkälainen rakennus kyseessä, kerros lukumäärä, missä/mitä palaa, missä savua ja savun väri, altistuneiden määrä ja sijainti, jotain muuta erityishuomiota, onko tilanne kehittymässä johonkin suuntaan, mihin? leviämiskaava, onko onnettomuudessa osallisena vaarallisia aineita

28.3.2020

LIITE 6

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen sammutustoimintaan liittyvä jälkivahinkojentorjunnan ja savutuuletuksen harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan tekniikkaa ja taktiikkaa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällisyydelle.

Store-koodit: **125: jälkivahingontorjunta (jvt)**
 137: savutuuletuks

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojavarusteisiin
 - Paloasu, palokypärä, sammutuskäsineet, sammutussappaat, hengityksensuojain (pilaite tai suodatinsuojain), VIRVE
- Osaa perustella työturvallisuuden rajatuissa tiloissa, joissa on savua tai muuten haitallisia pitoisuuksia
 - Huomioi mitä ympärillä tapahtuu, savukaasujen väri ja leviäminen kohteessa, rakenteiden mahdollinen sortumisvaara, kohteen muut ulkoiset riskitekijät, mahdollisuus tulipalon uudelleen syttymiseen → tarvittaessa työjohtoselvitys, jvt- työn aikainen pyrolyysi
- Osaa kertoa kiinteistöihin asennettujen savunpoistolaitteistojen perustoimintatavat
 - Laukaisukeskuksen sijainnit, sähkö- tai vajjeritoimiset savunpoistoluukut, helposti avattavat ovet tai ikkunat, automaattinen savunpoistolaitteisto, korvausilman järjestäminen tarvittaessa
- Osaa luetella ja käyttää pelastuslaitoksen käytössä olevaa savutuuletuksalustoa
 - Sähkökäyttöiset savutuulettimet, polttomoottorikäyttöiset savutuulettimet, akkukäyttöiset savutuulettimet, poistoputken, ”sukan”, asentaminen painepuolelle
- Osaa kuvailla savutuuletuksen peruserätykset ja osaa ottaa ne huomioon käytännössä
 - Korvausilma-aukon ja poistoaukon huomioiminen, tuulen suunnan ja voimakkuuden huomioiminen, tuulettimien oikea sijoittelu, savuttomien/savuisten tilojen erottelu ja hahmottaminen
- Osaa luetella pelastustyössä käytettävät savutuuletuksimenetelmät ja osaa toteuttaa eri menetelmiä käytännössä
 - Luonnollinen tuuletus, alipainetuuletus suihkuputkella, koneellinen alipainetuuletus, alipainetuuletus umpiperästä, ylipainetuuletus, suuntapainetuuletus, paineistus pelastusmenetelmänä
- Osaa kertoa aukkotehijöiden vaikutuksen savukaasujen leviämiseen ja osaa rajoittaa savukaasujen leviämistä
 - Savukaasujen ohjaus ovia ja ikkunoita sulkemalla/ avaamalla, korvausilma-aukon ja poistoaukon muuttaminen tarvittaessa, läpivientien huomiointi, smoke-stopperin käyttö
- Osaa perustella omat työskentelytavat savutuuletuksen toteuttamisessa
 - korvausilma-aukon ja poistoaukon oikea valinta, riittävän suuritehoisen tuulettimen valinta, savutuuletuksen aloittamisen etupainotteisuus, huolehditaan ettei savusteta puhtaita tiloja
- Osaa luetella palovahingon aiheuttamat vahinkotyypit ja mahdolliset jälkivahingot

- Palovahingot, savuvahingot, nokivahingot, vesivahingot, sortumat, säävauriot, energian puute
- Osaa rajoittaa onnettomuusvahinkojen kehittymistä ja laajenemista sammutustyön yhteydessä
 - Oikean sammutusaineen valinta, järkevä sammutusveden käyttö, alipainetuuletuksen aloittaminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, omaisuuden ja irtaimiston suojaus/siirtäminen, lisävahinkojen estäminen ja rajoittaminen
- Osaa suorittaa jvt-työn alkutoimenpiteet ja osaa toteuttaa niitä käytännössä
 - vahinkopaikan rajaaminen, lukituksen varmistaminen, sammutusjätteen raivaaminen, rakenteiden tukeminen ja suojaus, tilojen tuulettaminen, savun ja noen leviämisen estäminen, irtoveden poistaminen, valaistuksen järjestäminen, irtaimiston suojaus ja hätsiirrot, lisävahinkojen estäminen (vesivuodot)

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa kuveilla pelastusryhmän johtamisen ja kertoa ryhmän tehtäväkokonaisuudet
 - Mikä on suurin uhka? Mistä tulee selviytyä? Miten tilanne kehittyy?
- Osaa perustella tilannepaikanjohtajan tehtävät ja perustella sen merkityksen
 - joukkuetason tehtävässä kykenee johtamaan joukkuetta tilannepaikan johtajan roolissa, osaa jakaa vastuualueet ja määrätä omalle ryhmälle uuden johtajan. **Tilannearvio-päätös-käsky-valvonta.**
- Osaa nimetä yhteistyöviranomaiset ja osaa hyödyntää niitä
 - poliisi, ISTIKE, ELY-keskus, ympäristöviranomainen, kiinteistön omistaja, isännöitsijä
 - palonsyöntutkinnan ja palontutkinnan huomioiminen ennen toimenpiteitä kohteessa → yhteistyö poliisin kanssa
- Osaa käyttää tietolähteitä ja tietojärjestelmiä apuna pelastustoiminnassa
 - PEKE ja Pronton täyttö todenmukaisesti ja huolellisesti, kiinteistörekisteri
- Osaa antaa kattavan tilanneilmoituksen ja perustella sen merkityksen ja sisällön muille tehtävälle tuleville viranomaisille
 - todellinen tilanne kohteessa, onko kohteessa tulipalo, onko tilanne/tulipalo kehittymässä johonkin suuntaan, mihin? pelastuslaitoksen taktinen operaatiomalli ja toimenpiteet, työturvallisuuteen vaikuttavat tekijät, suojaustason määrittely
- Osaa hyödyntää kiinteistöihin asennettuja savunpoistolaitteistoja tehtävän hoitamisessa
 - Laitteistojen sijainti ja toiminta, paloilmoinlaitteen paikannuskaavion hyödyntäminen, savunpoiston laukaisukeskuksen suunnitelmien hyödyntäminen, laitteistolle nimetyt hoitajan hyödyntäminen, kiinteistöhoitajan hyödyntäminen
- Osaa tehdä taktisesti oikeita ratkaisuja savutuuletusmenetelmien valinnan ja jvt- työn aloittamisen suhteen
 - Savutuuletinkalustoselvitys tulee selvittää heti alkuvaiheessa rakennuspalon yhteydessä, korvausilma-aukkojen pinta-alan huomioiminen, poistoaukkojen pinta-alan huomioiminen
 - Osaa perustella nopeasti aloitetun jvt-työn merkityksen aineellisten vahinkojen ja mm. keskeytysvahinkojen rajoittamisessa
 - Osaa toimia tiiviisti yhteistyössä kohteen edustajan kanssa, pystyy tekemään päätöksen jvt- työn kestosta ja kohteen luovuttamisesta omistajalle (vedettömät/savuttomat tilat)
 - Muistaa oman alueen JVT-työhön erikoistuneet palokunnat ja hälyttää ne tarvittaessa kohteeseen etupainotteisesti

28.3.2020

LIITE 7

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen savusukellusharjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan savusukellustekniikkaa ja taktiikkaa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: 126: savusukellus; vaativat savusukelluskohteet

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojavarusteisiin
 - paloasu, palokypärä, aluskäsineet, sammutuskäsineet, paineilmalaitte, lämpökamera, murtovälineet ja -leikkurit, sammutusvälineet sekä korkealla työskentelyn välineet tarvittaessa
- Osaa kertoa, milloin kyseessä on vaativa savusukellus
 - maanalaiset tilat, teollisuushallit tai muut suuret, paljon palokuormaa sisältävät rakennukset
- erityishuomiot vaativissa sukelluksissa
 - ilman riittävyys, lisäilmavalmius, päätoiminen savusukellusvalvonta, viestivälineet suora-kanavatilaan maan alla tai VHF radiot!
- Osaa kertoa pitkän selvitysmatkan tuomat haasteet ja osaa varautua hitaaseen etenemiseen
- Osaa luetella erityistä vaaraa aiheuttavat seikat
 - kuilut, nosturit, tasot, portaat, hyllyt, kemikaalit, suuret palokuormat
- Osaa luetella tavanomaiset toiminta- ja selvitysmallit
 - savusukelluspari vs. savusukellusryhmä, riittävä työvara ja resurssi savusukellukseen
 - jos savusukellusryhmä, niin silloin myös SUOJARYHMÄ!
 - työjohto, järeä työjohto vai molemmat
- Osaa perustella vedentarpeen riittävyyden merkityksen
 - vedensaannin riittävyys ennen vaativaa tehtävää
- Osaa selvittää, onko rakennuksessa automaattista sammutusjärjestelmää ja perustella sen merkityksen tulipalon kehittämisessä
 - rajoittaa paloa, aiheuttaa näkyvyyden menetystä ja tuottaa kuumaa vesihöyryä

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa suorittaa hyvän tiedustelun ja perustella sen tärkeyden
 - palon sijainti, palon voimakkuus, savunpoisto eri keinoilla, hyökkäysreitit
- Osaa luetella erilaiset taktiikat ja osaa valita tilanteeseen sopivan sekä muuttaa sitä tarvittaessa
 - hyökkäävä/ puolustava, ulkoa/ sisältä, riittävä ”voima” ennen ensimmäistä sammutusiskua
- Osaa selvittää kohteen palotekniset laitteistot ja käyttää niitä hyödyksi pelastustoiminnassa
 - paloilmoin, sammutuslaitteisto, savunpoisto (automaattinen, käsin laukaisu, koneellinen, painovoimainen), korvausilma-aukot/ -luukut,
- Osaa perustella rakenteelliseen paloturvallisuuden merkityksen
 - osastoinnin merkitys palon rajoittamisessa, kantavat/ jäykistävät rakenteet, onko osastointi toiminut, voiko katolle mennä (kantavuus)
- Osaa perustella tukitoimintojen merkityksen sekä erikoiskaluston käytön
 - jatkuva vesihuolto, PI-laitahuolto , nostolava-autolle ja raivausautolle tila sekä sen käyttäminen, vaihtomiehistön ja riittävän reservin varaaminen, toimintavalmius tilanteen pitkittyessä

28.3.2020

LIITE 8

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen liikenneväline- ja konepalojen sammuttamisen harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan sammutustekniikkaa ja taktiikkaa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: 128: liikenneväline- ja konepalot

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojarusteisiin
 - paloasu, paineilmalaitte
- Osaa varustaa itsensä tarkoituksenmukaisella henkilökohtaisella kalustolla
 - lämpökamera, valaisin, murtovälineet, pientyökälyt, hydrauliset pelastusvälineet
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen ja lähestymissuunnan palavaan ajoneuvoon
 - ajoneuvon paikallaan pysyminen, työkoneiden renkaat (räjähdysvaara) → älä lähesty suoraan sivulta, paloa kiihdyttävät aineet (polttoaineen, nestekaasu, maakaasu, akusto), sähköiskun vaara (hybridiautot suuri jännite), liikkuvat/ epäkuntoon menevät koneen osat (etukuormaaja, kaivinkoneen puomi, rekan kippilava), junapalot (sähkörata, muu liikenne)
- Osaa käyttää hyödyksi suunniteltuja sammutusluukkuja
 - linja-autot, työkoneet
- Osaa varoa sammutustyön yhteydessä mahdollisen todistusaineiston tuhoamista
 - epäily tuhopoltosta, syttymissyyn selvittäminen

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa arvioida paikalle saatujen resurssien riittävyyttä tilanteen hoitamisessa
- Osaa arvioida tilannetta työturvallisuuden näkökulmasta
 - liittykö tehtävään jokin erityinen vaara? voiko sen poistaa?
 - tiedustelun yhteydessä arvioitava ja tiedotettava kaikille
 - mahdollinen sammutustyöstä luopuminen ja valitaan suojaava taktiikka
- Osaa käyttää hyödyksi kohteen asiantuntijaa ja koneen/ ajoneuvon kuljettajaa
- Osaa tehdä havaintoja työkoneiden suurista poltto- ja voiteluainemääristä
 - ympäristövahingon vaara, sammutusvesien hallinta
- Osaa nimetä yhteistyöviranomaiset ja sidosryhmät ja käyttää niitä hyödyksi
 - poliisi, ISTIKE, ympäristöviranomainen, ELY-keskus, toiminnanharjoittaja, VR
- Osaa kuvailla ja selvittää ajoneuvon erityispiirteet ja reagoida niihin
 - kaasu-, hybridi tai täyssähköauto, työkoneet, suuret jännitteet
 - ajoneuvon akustopalossa harkitse veteen upottamista → siirtolava
- Osaa perustella uudelleen syttymisen riskin (sähkö-/ hybridi)
 - ohjeista hinausauton kuljettaja hyvin onnettomusajoneuvon jatkosijoituksesta

28.3.2020

LIITE 9

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen paineilmalaitteen laiteoppiin ja käyttöön liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan laitteen peruskäyttöä sekä huoltotoimintaa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **131: paineilmalaitteen laiteoppi**
 132: paineilmalaitteen käyttöharjoitus

Miehistö:

- Osaa nimetä paineilmalaitteen pääosat
 - selkälevy ja hihnasto, paineenalentaja ja letkusto, painemittari, ilmasäiliö, hengitysventtiili, kasvo-osa
- Osaa kertoa selkäosan, hengitysventtiilin sekä kasvo-osan käytönjälkeisen huollon
 - selkäosa puhdistetaan pullo kiinnitettynä ja paineellisena, puhdistus pesuaineella ja vedellä
 - hengitysventtiili puhdistetaan päällisin puolin pesuaineella ja kostealla liinalla → hengitysventtiilin osittamisesta konsultoi asiantuntijaa (paineilmalaitehuoltajaa)
 - kasvo-osa ositetaan, liotetaan pesuaineessa ja puhdistetaan, huuhdellaan puhtaaksi
- Osaa kertoa paineilmalaitteen toimintaperiaatteen
- Osaa kertoa hengitysventtiilin ja kasvo-osan toimintaperiaatteen sekä osaa nimetä eri osat
 - kasvo-osa: sisämaski, puhelevy, puhelevyn kiristysrenkas, uloshengitysventtiili, uloshengitysventtiilin jousi + jousisilta, liekkisuojaus
- Osaa kuvailla ilmasäiliöiden täytön periaatteet ja osaa toimia niiden kanssa turvallisesti
 - paineilmapullojen täyttö → vain siihen koulutettu henkilö
 - pullojen maksimitäyttö 300 bar
 - pulloja kannetaan maksimissaan kaksi kerrallaan/ henkilö, ote pulloventtiilistä
- Osaa laskea ilmasäiliössä olevan ilman litroina sekä toiminta-ajan ilmoitetulla kulutuksella
 - hiilikuitupullon tilavuus 6,8 litraa
 - teräspullon tilavuus 6,0 litraa
 - ilmamäärä lasketaan pullon tilavuus (l) x paine (bar)
 - toiminta-aika lasketaan ilmamäärä (l) / ilmakulutus (l/ min)
- Osaa pukea paineilmalaitteen oikein, tehdä käyttöönottotarkastuksen ja todeta laitteen toimintakuntoiseksi
 - ei vuotoja, laitteessa oleva paine pysyy (pudotus max. 15 bar/ min), osat silmämääräisesti ehjät, akustinen ja (digitaalinen) varoitin toimivat 50-60 bar paineessa, hengitysventtiili ja kasvo-osa toimivat moitteetta

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa perustella paineilmalaitteen toimintaperiaatteen ja osaa kouluttaa sen
- Osaa auttaa ratkaisemaan ongelmatilanteita
- Osaa tehdä havaintoja henkilön toimintakyvystä paineilmalaitteen käyttöharjoituksessa
- Osaa auttaa henkilöä kehittymään paineilmalaitteen käytössä

28.3.2020

LIITE 10

**Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen pumppukaluston ja palopostien käyttöharjoitus työvuo-
roille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan erilaisten palopumppujen ja palopostien sekä vesiasie-
mien käyttöä. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja ali-
päälystölle.**

Store-koodit: **133: pumppukalusto**
 134: palopostit ja vesiasemat

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin varusteisiin
 - paloasu, palokypärä, sammutuskäsineet, kuulosuojaimet, radioyhteys, tarvittaessa huomiovaatetus, jos liikenne vaatii
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen toiminnassa
 - huomioi mitä ympärillä tapahtuu, paineelliset letkut, liittimet, meluhaitat, kuumat pakoputket, raskaat taakat, kompastumisvaara
- Osaa valita tilanteeseen tarkoituksenmukaisen pumpun sekä kaluston ja käyttää sitä oikein
 - auton palopumppu, moottoriruisku, kellupumppu, letkuja, liittimiä, imuputket, sihti, ämpäri, köysi, suihkuputki
- Osaa kertoa sammutus-/ säiliöauton palopumpun toiminnan ja käytön
 - palopumpun peruskäyttö, säiliökierto, säiliön täyttö säiliösarjakytkennällä ja sarjakytkennällä, palopumpun käyttö vikatilanteessa (venttiilit jäässä, paineilmajärjestelmässä vika, sähköjärjestelmässä vika) → manuaalikäyttö
- Osaa valita oikeat välineet moottoriruisku- ja kellupumppuselvitykseen
 - moottoriruisku, polttoaine, letkua, liittimiä, suihkuputki, imuputket, sihti, köysi, ämpäri, *talvella tarvikkeet avannon tekoon*
 - kellupumppu, polttoaine, köysi, letkua, suihkuputki
- Osaa valita oikeat välineet paloposti- ja vesiasemaselvitykseen sekä osaa käyttää niitä oikein ja turvallisesti
 - vesiasemaliitin, vesiasema-avain, liittimiä, letkua, vesiaseman tyhjennysliitin, paineilmalaitte tai paineilmaa autosta, *talvella lapio, metrimitta paikantamiseen*
 - palopostiputki, paloposti avain, liittimiä, letkua, palopostin tyhjennysliitin, paineilmalaitte tai paineilmaa autosta, *talvella lapio, metallinilmaisin, metrimitta*
 - tietää vesiasemien ja palopostien saatavuuden omalla toimialueella ja osaa etsiä tietoa niiden sijainnista
- Osaa soveltaa omia taitoja vedenkuljetuksessa ja osaa perustella vedenkäyttöä saatavilla olevaan veden määrään suhteutettuna
 - letkulinjan pituuden, korkeuserojen ja letkukitkojen vaikutus paineeseen ja virtaamaan
 - paineenkorotuspumpun tarve?

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa perustella pelastusryhmän johtamisen perusajatuksen
- Osaa määritellä ryhmän tehtäväkokonaisuudet
 - osaa antaa selvät ja johdonmukaiset käskyt pelastusryhmälle
 - osaa etsiä tietoa paloposteista ja vesiasemista PEKE:stä
 - osaa hyödyntää luonnon vedenottoaikoja ja osaa löytää ne
 - osaa perustella selvitysmatkan merkityksen vedenkuljetuksessa

28.3.2020

LIITE 11

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen vaahtokalustospelvityksen ja perusselvitysten käytännön harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan eri selvitysmallien tekemistä. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **135: vaahtokalustospelvitykset**
 136: perusselvitykset

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojarusteisiin
 - paloasu, palokypärä, viiltosuojakäsineet tai sammutuskäsineet, kuulonsuojaus, radio-yhteys, tarvittaessa paineilmlaite tai muu hengityksensuojain
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen omassa toiminnassa
 - huomioi paineelliset letkut, kompastumis- ja liukastumisvaara, putoamisvaara tikkailta
- Osaa tehdä perusselvityksen ja laajentaa sen vaahtokalustospelvitykseksi
 - Perusselvitys maatasossa, perusselvitys kerroksiin, perusselvitys tikkailla, vaahtospelvitys
- Osaa valita ja käyttää oikeita välineitä perus-, tikas- ja vaahtospelvityksessä
 - 76mm letkua, jakoliitin, 42mm letkua, tilanteeseen sopiva suihkuputki, letkunkannatin, köysi, vaahtopistooli, välisekoitin, ejektoriputki, vaahtonestettä, vaahtosinko, tikkaat → jatkotikkaat tai vetotikkaat
- Osaa soveltaa omia taitoja konemiehenä
 - Auton pumpun käyttö, lisävesi, laskutoimitukset pumppupaineita varten, vesimerkit
- Osaa kertoa miehistön eri tehtävät perusselvityksessä
 - Varmennettu pääjohto 2x 76mm → jakoliitin → 3x42mm työletku → suihkuputki, vesimerkit, oikea paine suihkuputkelle
- Osaa tehdä perusselvitykseen kerroksiin sisä- ja ulkokautta
 - lisänä perusselvitykseen, kannatinkoukku ja sen oikeaoppinen kiinnitys, korkeuden vaikutus tarvittavaan pumppupaineeseen, työjohdon nosto ulkokautta tai selvitys porrashuoneen rappusiin/ keskikuiluun
- Osaa tehdä tikasselvityksen parityöskentelynä
 - jatko- ja vetotikkaiden selvitys, max 4bar työskentelypaine työjohdossa tikkailla, työjohdon liittäminen jakoliittimeen vasta kun vesimerkki annetaan, oikeaoppinen kiipeämistekniikka, tikkaiden tukeminen
- Osaa tehdä vaahtokalustospelvityksen
 - osaa valita sopivan vaahtonkehittimien ja säätää paineen oikein (max 5 bar)
 - välisekoitin, ejektori, vaahtoneste, vaahtosinko, muistettava n. 30 % painehäviö pumppupaineita laskettaessa

- osaa valita yhteensopivat vaahdonkehittimen ja välisekoittimen

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuudet
 - mikä on suurin uhka? mistä tulee selviytyä? miten tilanne kehittyy
 - havainnoi kokonaistilannetta, osaa antaa selvät ja johdonmukaiset käskyt pelastusryhmälle
 - kertoo jakoliittimen paikan ja pyrkii etsimään parhaimman hyökkäysreitit kohteeseen
- Osaa selittää eri sammutteiden ominaisuudet ja pystyy arvioimaan niiden käytettävyyttä
 - osaa valita oikean sammutteen oikeaan kohteeseen
 - osaa valita oikean vaahdotteen oikeaan tilanteeseen
 - osaa arvioida vaahdon riittävyttä eri seossuhteilla
 - osaa selittää vaahdon puoliintumisajan ja sen vaikutuksen toimintaan
 - osaa selittää vaahtohäviön merkityksen ja osaa huomioida sen vaahtosammutuksessa
- Osaa arvioida jälkivahingontorjunnan tarpeen tehtävässä, jossa vaahdotetta on käytetty
 - JVT valmius tehtävän jälkeen
 - vaahtojen ympäristöhaitat
 - sammutusvesien hallinta

28.3.2020

LIITE 12

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen täydentävien sammutusmenetelmien harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan täydentävien ja vaihtoehtoisten sammutusmenetelmien käyttöä. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällisyydelle.

Store-koodit: 138: täydentävät sammutusmenetelmät

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojavarusteisiin
 - paloasu, palokypärä, aluskäsineet, sammutuskäsineet, paineilmalaitte, lämpökamera, murtovälineet ja -leikkurit, sammutusvälineet sekä korkealla työskentelyn välineet tarvittaessa
- Osaa käyttää vaihtoehtoisia sammutusvälineitä sekä lämpökameraa ja osaa perustella niiden käytön rajoitukset
 - Jauhe-, neste- ja vaahtosammutin, pistosuihkupuutki ja heittosammuttimet
 - Lämpökameralla kuumimman kohdan etsiminen ja sammutteen sinne saattaminen
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen rakennuspalopaikalla
 - huomioi mitä ympärillä tapahtuu, kohteen tiedustelu ja ensiarvio, palon kehittyminen ja eteneminen turvallisen toiminnan varmistamiseksi (hengitysvaihe vaarallinen täydentävillä sammutusmenetelmillä), viestiliikenneyhteydet pelastajien välillä, ilmanvaihdon ja pölyisyyden huomiointi suljetussa tilassa
- Osaa tehdä vaadittavan selvityksen ja aloittaa sammutustehtävän annetun käskyn perusteella
 - ajoneuvojen sijoitus oikein kohteessa
 - perusselvityksen pistosuihkupuutkella
 - oikea sammutustekniikka ja -välineet
 - osaa käyttää jatko- ja vetotikkaita
- Osaa kuvailla palonkehittymisen vaiheet ja osaa valita oikean sammutteen oikeaan vaiheeseen
 - Syttymisvaiheeseen käytetään vaahto- tai nestesammutinta
 - Täydenpalonvaiheeseen käytetään jauhesammutinta, heittosammutinta tai pistosuihkupuutkea
 - Tehokkain sammutusvaikutus saadaan yhdistämällä eri sammutusmenetelmät
- Osaa luetella rakennusten eri paloluokat ja tunnistaa ne pääpiirteissään ulkopuolelta
 - Kerrostalo ja suurteollisuus P1
 - Jotkut kaupparakennukset ja puukerrostalot P2
 - Omakotitalot ja pienteollisuus P3
- Osaa soveltaa omia taitojaan täydentävien sammutteiden käyttämisessä
 - sammutusmenetelmien yhdistäminen on tehokkainta
 - ymmärtää sen, milloin täydentävien sammutusmenetelmien käyttämisestä tulee luopua

SAVUSUKELLUS PELKÄLLÄ KÄSISAMMUTTIMELLA ON VAARALLISTA!

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa perustella vasteen tarkistamisen, paikantaa kohteen ja valita sopivan kaluston mukaan
- Matkalla tilannekuvan luominen, onko vaste riittävä/oikea?
 - jos ei savusukellusvalmiutta → vasteen korottaminen
 - minkälainen rakennus kyseessä, kerros määrä, missä/mitä palaa, ihmisiä vaarassa, altistuneiden määrä, leviämiskaava
 - sisääntulokohtien määrittäminen tarvittaessa
- Kohteessa, **Tilannearvio-päätös-käsky-valvonta**
 - työturvallisuuden huomioiminen, rakennuksen paloluokka, ajoneuvojen sijoittaminen kohteessa, tila nostolava-autolle ja raivausautolle
 - osaa tiedustella tehokkaasti, antaa selkeät ensikäskyt ja suorittaa tehokkaan alkusammutuksen
- Jos kyseessä rakennuspalo
 - Palonkehittämävaiheen lukeminen → millä sammutusmenetelmällä lähdetään kohti infernoa
 - Osaa antaa käskyt täydentävien sammutusmenetelmien käyttämiseen
 - Perusselvitys alkusammutustiedustelulla
- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuudet
 - mikä on suurin uhka? mistä tulee selviytyä? miten tilanne kehittyy?
- Hallitsee tilannepaikanjohtajan tehtävät ja osaa perustella sen merkityksen
 - joukkueen tehtävässä kykenee johtamaan joukkuetta tilannepaikan johtajan roolissa, osaa jakaa vastualueet ja määrätä omalle ryhmälle uuden johtajan. Tilannearvio-päätös-käsky-valvonta.
- Osaa antaa kattavan tilanneilmoituksen ja perustella sen merkityksen ja sisällön muille tehtävälle tuleville viranomaisille
 - todellinen tilanne kohteessa, minkälainen rakennus kyseessä, kerros lukumäärä, missä/mitä palaa, missä savua ja savun väri, altistuneiden määrä ja sijainti, jotain muuta erityishuomiota, onko tilanne kehittymässä johonkin suuntaan, mihin? leviämiskaava, onko onnettomuudessa osallisena vaarallisia aineita

SAVUSUKELLUS PELKÄLLÄ KÄSISAMMUTTIMELLA ON VAARALISTA!

28.3.2020

LIITE 13

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen tieliikenneonnettomuuden harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan henkilöauton käsittelyä. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **211: tieliikenneonnettomuus, henkilöauto**
 214: kaasu-, sähkö- ja hybridautot
 A13: liikenteenohjaus

Miehistö:

- Osaa valita ja pukeutua oikeisiin suojavarusteisiin
 - paloasu, palokypärä, viiltosuojakäsineet tai sammutuskäsineet, huomioliivi, suojalasit, leikkaus-/ levitystehtävässä myös visiiri sekä hengityksensuojain tarvittaessa
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen tieliikenneonnettomuuspaikalla
 - huomio mitä ympärillä tapahtuu, ohikulkeva liikenne, laukeamattomat turvavarusteet, air-bag-suojan asentaminen
- Osaa perustaa työkaluaseman ja käyttää pelastustyökaluja
 - erillisen pressun päälle lähelle onnettomuusajoneuvoa. Levitin, leikkuri, tankolevitin, puukkosaha, tuentaportaat, rh-pusher, stab-fast, pientyökalut
- Osaa ajoneuvon virrattomaksi tekemisen ja syttymisen estämisen
 - akkukaapeleiden irrotus (useita akkuja) ja vähintään käsisammutin. Jos polttoainevuotoja tai savuaa → työjohtoselvitys sekä Suojavaahdotuksen indikaatiot.
- Osaa soveltaa omia taitoja pyörillään olevan ajoneuvon käsittelyssä
 - stabilointi, oven poisto, koko kyljen aukaisu, keulan kääntö ja ratin nosto, katon kääntö eteen, sivuun tai taakse, ketjuveto
- Osaa soveltaa omia taitoja kyljellään olevan ajoneuvon käsittelyssä
 - stabilointi, katon kääntö alas, tunneli perän suuntaan, keulan ja ratin nosto
- Osaa soveltaa omia taitoja katolla olevan ajoneuvon käsittelyssä
 - stabilointi, koko kyljen aukaisu, tunneli perän suuntaan, perän nosto
- Osaa suorittaa liikenteenohjauksen onnettomuuspaikalla
 - ennakointi ja riittävän etäältä, perusvarustuksen lisäksi VIRVE, liikenteenohjauskilpi ”ajoneuvolla ajo kielletty”; pimeällä valaistu. Kts. oppimateriaali
- Osaa kertoa potilaan siirtotekniikat yhteistyössä ensihoidon kanssa + NEXUS-kriteeristö
 - hätäsiirto, rangan suuntainen nopea tai suunniteltu, siirto avustettuna
- Osaa kertoa toimintatavat sähkö-, kaasu- ja hybridaajoneuvojen onnettomuuksissa
 - kaksi virtapiiriä (12 V ja korkeajännite 400-690 V), kaasusäiliöiden vaarat, ennakointi

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuudet
 - mikä on suurin uhka? mistä tulee selviytyä? miten tilanne kehittyy?
- Hallitsee tilannepaikanjohtajan tehtävät ja osaa perustella sen merkityksen
 - joukkuetan tehtävässä kykenee johtamaan joukkuetta tilannepaikan johtajan roolissa, osaa jakaa vastuualueet ja määrätä omalle ryhmälle uuden johtajan. **Tilannearvio-päätös-käsky-valvonta.**

- Hallitsee yleisjohtajan tehtävät moniviranomaistehtävässä
 - osaa huomioida poliisin ja ensihoidon. Yhteydenpito ja selkeät vastuualuejaot. Moniviranomaistehtävässä pelastustoiminnan johtaja toimii tilanteen yleisjohtajana. (PeIL 35 §)
- Hallitsee viestiliikenteen ohjeiden mukaisesti
 - pelastuksen johtamispuheryhmät (EKP 4 johtamisaluetta; LPR, IMA, SALPA, KÄRKI), KUO YL Kutsu, KUO YL 1, EK MOVI 1 tai 2, EK POPE. Maakunnan tilannekuvan ylläpitäminen siten, että jos samaan aikaan toinen Movi-tehtävä, niin sille oma puheryhmä. Esim EK MOVI 2.
- Osaa nimetä yhteistyöviranomaiset ja osaa hyödyntää niitä pelastustoiminnassa
 - poliisi, ensihoito, raja, tulli, tieliikennekeskus Tampere, rataliikenteenohjaus Kouvola, IS-TIKE, ELY-keskus, ympäristöviranomainen
- Osaa käyttää tietolähteitä ja tietojärjestelmiä hyväksi pelastustoiminnassa
 - PEKE, CRS, Pronton täyttö todenmukaisesti ja huolellisesti
- Osaa antaa kattavan tilanneilmoituksen ja perustella sen merkityksen ja sisällön muille tehtävälle tuleville viranomaisille
 - todellinen tilanne kohteessa, altistuneiden määrä, sijainti ja karkea terveydentilan kuvaus, ajoneuvojen lukumäärä, sijainti ja kunto/ muodonmuutokset, onko kohteessa tulipalo/ savuaako ajoneuvot, onko liikenne-este, jotain muuta erityishuomiota, onko tilanne kehittymässä johonkin suuntaan, mihin? onko onnettomuudessa osallisena vaarallisia aineita

28.3.2020

LIITE 14

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen kuorma-autojen ja linja-autojen tieliikennepelastamiseen liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan ajoneuvojen käsittelyä ja pelastustekniikkaa sekä erityispiirteitä. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **212: kuorma-autot**
 213: linja-autot

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojarusteisiin
 - paloasu, palokypärä, viiltosuojakäsineet tai sammutuskäsineet, huomioliivi, suojalasit, leikkaus-/levitystehtävässä myös visiiri sekä hengityksensuojain tarvittaessa
 - kertakäyttöiset hengityksensuojaimet ovat suositeltavaa olla mukana työkaluissa, joita käytettäessä irtoaa pölyä, kuten puukkosahassa tai lasisahassa
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen tieliikenneonnettomuuspaikalla
 - huomio mitä ympärillä tapahtuu, ohikulkeva liikenne, laukeamattomat turvavarusteet, airbag-suojan asentaminen
 - suoja-auton sijoittaminen
 - Osaa tunnistaa ajoneuvon käyttövoiman ja osaa etsiä tietoa siitä ensitoimenpiteenä (kaasu, sähkö)
- Osaa perustaa työkaluaseman ja käyttää pelastustyökaluja
 - erillisen pressun päälle lähelle onnettomuusajoneuvoa. Levitin, leikkuri, tankolevitin, puukkosaha, tuentaporaat, rh-pusher, stab-fast, pientyökalut
- Osaa tehdä ajoneuvon virrattomaksi ja estää syttymisen
 - akkukaapeleiden irrotus (useita akkuja) ja vähintään käsisammutin. Jos polttoaineuotoja tai savuaa → työjohtoselvitys sekä Suojavaahdotuksen indikaatiot.
 - ymmärtää missä tilanteessa ajoneuvoa ei kannata tehdä virrattomaksi, ja ymmärtää sen, että tilanteen alkuvaiheessa virtoja kannattaa hyödyntää luukkuja avattaessa tai penkkejä siirrettäessä
 - ymmärtää, milloin virrattomaksi tekeminen ei ole enää merkityksellistä
- Osaa soveltaa omia taitoja pyörillään olevan ajoneuvon käsittelyssä
 - stabilointi, oven poisto, puukkosahan käyttö kopin aukaisemiseksi, puukkosahan ja leikkurin yhteiskäyttö auton ollessa eri asennoissa, keulan eteen työntö, ketjuveto
- Osaa soveltaa omia taitoja kyljellään olevan ajoneuvon käsittelyssä
 - stabilointi, katon kääntö alas puukkosahaa, leikkuria, levitintä ja vinssiä käyttämällä
- Osaa soveltaa omia taitoja katollaan olevan ajoneuvon käsittelyssä
 - stabilointi, kyljen aukaisu, tuulilasin poisto
- Osaa suorittaa liikenteenohjauksen onnettomuuspaikalla
 - ennakointi ja riittävän etäältä, perusvarustuksen lisäksi VIRVE, liikenteenohjauksilpi ”ajoneuvolla ajo kielletty”; pimeällä valaistu. Kts. oppimateriaali
 - suoja-auton käyttö (säiliöauto tai muu ”iso auto”)
- Osaa kertoa potilaan siirtotekniikat yhteistyössä ensihoidon kanssa + NEXUS-kriteeristö

- hätäsiirto, rangan suuntainen nopea tai suunniteltu, siirto avustettuna
- KEDin käyttö
- Osaa kertoa toimintatavat sähkö-, kaasu- ja hybridiajoneuvojen onnettomuuksissa
 - kaksi virtapiiriä (12 V ja korkeajännite 400-690 V), kaasusäiliöiden vaarat, ennakointi
 - tilanne, kun kaasua vuotaa
 - tilanne, kun ajoneuvo palaa
 - tilanne, kun kaasujärjestelmä palaa (varoventtiili → soihtu
 - tilanne, kun hybridibussi palaa

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa kyseenalaistaa, että Erica-vasteissa sekä lähtötiedoissa voi olla poikkeamia
- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuudet
 - mikä on suurin uhka? mistä tulee selviytyä? miten tilanne kehittyy?
 - tilanne, kun kaasua vuotaa (CNG/ LNG käyttövoima)
 - tilanne kun ajoneuvo palaa (huomioi tavaratila)
 - tilanne kun kaasujärjestelmä palaa (varoventtiili → kaasun hallittu purkautuminen)
 - tilanne kun hybridibussi palaa
 - monipotilastilanne, altistuneiden evakuointi
- Hallitsee tilannepaikanjohtajan tehtävät ja osaa perustella sen merkityksen
 - joukkuetason tehtävässä kykenee johtamaan joukkuetta tilannepaikan johtajan roolissa, osaa jakaa vastuualueet ja määrätä omalle ryhmälle uuden johtajan. **Tilannearvio-päätös-käsky-valvonta.**
 - **jaetaanko toiminnallisiin ryhmiin vai fyysisiin sektorillisiin ryhmiin**
 - **mistä tehtävistä tulee suoriutua**
- Hallitsee yleisjohtajan tehtävät moniviranomaistehtävässä
 - osaa huomioida poliisin ja ensihoidon. Yhteydenpito ja selkeät vastuualuejaot. Moniviranomaistehtävässä pelastustoiminnan johtaja toimii tilanteen yleisjohtajana. (PelL 35 §)
- Hallitsee viestiliikenteen ohjeiden mukaisesti
 - pelastuksen johtamispuheryhmät (EKP 4 johtamisaluetta; LPR, IMA, SALPA, KÄRKI), KUO YL Kutsu, KUO YL 1, EK MOVI 1 tai 2, EK POPE. Maakunnan tilannekuvan ylläpitäminen siten, että jos samaan aikaan toinen Movi-tehtävä, niin sille oma puheryhmä. Esim. EK MOVI 2.
- Osaa nimetä yhteistyöviranomaiset ja osaa hyödyntää niitä pelastustoiminnassa
 - poliisi, ensihoito, raja, tullit, tieliikennekeskus Tampere, rataliikenteenohjaus Kouvola, ISTIKE, ELY-keskus, ympäristöviranomaiset
- Osaa käyttää tietolähteitä ja tietojärjestelmiä hyödyksi pelastustoiminnassa
 - PEKE, CRS, Pronton täyttö todenmukaisesti ja huolellisesti
- Osaa antaa kattavan tilanneilmoituksen ja perustella sen merkityksen ja sisällön muille tehtävälle tuleville viranomaisille
 - todellinen tilanne kohteessa, altistuneiden määrä, sijainti ja karkea terveydentilan kuvaus, ajoneuvojen lukumäärä, sijainti ja kunto/ muodonmuutokset, onko kohteessa tulipalo/ savuaako ajoneuvot, onko liikenne-este, jotain muuta erityishuomiota, onko tilanne kehittymässä johonkin suuntaan, mihin? onko onnettomuudessa osallisena vaarallisia aineita

28.3.2020

LIITE 15

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen vesiliikenneonnettomuuksiin liittyvä harjoitus työvooroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan tekniikkaa ja taktiikka sekä toimintaa vesialueen onnettomuuksissa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: 232: vesiliikenneonnettomuus

Miehistö (tai kansimiehet):

- Osaa peruuttaa venetraileriyhdistelmän luiskaan ja laskea veneen siitä turvallisesti veteen
- Osaa tähystää tehokkaasti ja käyttää apuna erilaisia etsintäapuvälineitä (kiikarit, tutka, valonheitin, valonvahvistin, lämpökamera, kuuloaisti)
- Osaa avustaa sukeltajaa tai pintapelastajaa tehtävässä
- Osaa kertoa pelastettavien alukseen nostamistavat ja osaa soveltaa niitä
 - pelastusverkko, nostovaljas, aluksen keulaportti, peräkansi

Alipäällystö (tai kuljettajakoulutetut) edellisten lisäksi:

- Osaa paikantaa kohteen ensitietojen perusteella ja suunnitella tarkoituksenmukaisen reitin kohteeseen
- Osaa valmistautua tehtävään jo matkalla ennakkotietojen perusteella
 - mitä kalustoa kyytiin, varustus, sukeltajat/ensihoido kyytiin vai vasta seuraavassa ”aallossa”, pinturin tarve, työnjako, kalustoa käyttövalmiiksi kannelle
- Osaa ottaa yhteyttä virvellä tai Meri-Vhf:llä vesistöalueen toimijoihin
 - Rajan helikopteri, Saimaa Vts, Järvipelastajat
- Osaa tunnistaa vedestä pelastamiseen tai aluksen avustamiseen/sammuttamiseen liittyvät riskit eri tilanteissa ja olosuhteissa oma kalusto ja miehistön taito/kokemus huomioiden
- Tuntee etsintäkuviot, osaa valita tehtävään soveltuvan etsintäkuvion ja merkitä sen kartalle huomioiden alueella olevat merenkululliset esteet sekä ilmoittaa alueet, joilla oma alus ei pysty suorittamaan etsintää
- Osaa tehdä päätöksen käytettävästä pelastamistekniikasta ja -välineestä
 - veneen vierelle ajaminen / eri nostovälineet / pinturi
- Osaa luokitella pelastusjärjestyksen tilanteessa, jossa vedessä on useita uhreja
- Osaa varautua ennalta uhrin hoitoon ja kuljetukseen
- Osaa määrittää oman aluksen evakuointikapasiteetin eri tilanteissa sekä priorisoida evakuointijärjestyksen
- Osaa valita tilanteeseen sopivat vauriontorjuntamenetelmät
 - pumput, vuodon tukkiminen

28.3.2020

LIITE 16

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen ilmaliikenneonnettomuuksiin liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan tekniikkaa ja taktiikkaa sekä toimintaa ilmaliikenneonnettomuuksissa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: 242: ilmaliikenneonnettomuus

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojarusteisiin
 - Paloasu, palokypärä, sammutuskäsineet, paineilmalaitteet, huomiovaatetus tarvittaessa
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen ilmaliikenneonnettomuudessa
 - Huomio mitä ympärillä tapahtuu, lentokentällä tapahtuvissa onnettomuuksissa asematasolla mahdollisesti muita lentokoneita, rullaavia/parkissa olevia (vaikea havaita onko koneissa moottorit käynnissä)
 - Koneen siiven ja rungon alla liikkumista vältettävä (laskutelineet voivat pettää)
- Osaa kertoa yhteistyön peruseriaatteen lentokentän pelastuspalvelun kanssa onnettomuustilanteessa
 - Pelastuspalvelun tehtävä ulkopuolisen palon sammuttaminen lentoaseman vaahtoautoilla, pelastuslaitos sammutus/pelastus koneen sisälle, lisäveden varmistaminen
- Osaa kertoa nestepalon sammuttamisen periaatteen
 - Pääsammutusaineena käytetään vaahtoa
 - sammutusisku koneen keulan puolelta raskailla vaahtoautoilla, suunnista ”klo 11 ja klo 1”
- Osaa kertoa ilma-aluksen sammuttamisen periaatteen
 - Tuli irti rungosta
 - Matkustamon suojaus (vaahtotykki, letkuservitykset)
 - Evakuointi/pelastaminen,
 - Suojapari (kabiinipalo)
 - Loukkaantuneiden kokoaminen/ensihoito
- Osaa kertoa moottoripalon sammuttamisen periaatteen
 - Moottoreissa palo uloimman kuoren alla (sammutus moottorin ulkokuoren luukuista tai kuori rikkomalla)
- Osaa suorittaa tilannepaikan taltioinnin, välttää ylimääräistä raivaus/rojujen siirtelyä, koneen ohjaamon paneeleihin/hallintalaitteisiin ei mennä koskemaan
- Osaa soveltaa omia taitoja, jos koneeseen joudutaan murtautumaan (tekemään runkoon aukko)
 - Leikkuukohdat useasti merkitty

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuudet
 - mikä on suurin uhka? mistä tulee selviytyä? miten tilanne kehittyy?
- Hallitsee viestiliikenteen ohjeiden mukaisesti
 - pelastuksen johtamispuheryhmät (EKP 4 johtamisaluetta; LPR, IMA, SALPA, KÄRKI), KUO YL Kutsu, KUO YL 1, EK MOVI 1 tai 2, EK POPE. Maakunnan tilannekuvan ylläpitäminen siten, että jos samaan aikaan toinen Movi-tehtävä, niin sille oma puheryhmä. Esim EK MOVI 2.

- Osaa kertoa, miten pelastuspalvelun LENTO P3:een saa yhteyden
- Osaa nimetä ajoreitit ja portit oman alueen lentoasemalle
- Osaa nimetä yhteistyöviranomaiset ja osaa hyödyntää niitä
 - poliisi, ensihoito, raja, tulli, ISTIKE, ELY-keskus, ympäristöviranomainen, Lento P3, alueennojohto, lentopelastuskeskus
- Osaa antaa kattavan tilanneilmoituksen ja perustella sen merkityksen ja sisällön muille tehtävälle tuleville viranomaisille ja osaa selvittää seuraavat asiat
 - Ilma-aluksen tyyppi
 - Onnettomuuspaikka
 - Jos tulossa laskuun aika
 - Vika tai oletettu vika
 - Henkilömäärä
 - Polttoainemäärä/VAK-aineet

28.3.2020

LIITE 17

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen kemikaalisukellus ja vaarallisten aineiden torjunnan tukitoimintoihin liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan varsinaista kemikaalisukellusta sekä toimintaan oleellisesti liittyviä tukitoimia. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **311: kemikaalisukellus**
 312: TOKEVA-mallin mukainen harjoitus
 313: vaarallisten aineiden torjunnan tukitoimet

Miehistö:

- Osaa selittää seuraavat termit ja perustella merkityksen vaarallisten aineiden onnettomuuksissa
 - välittömän vaaran alue, suoja alue, lähtöpaikka, huuhtelupaikka, puhdistuspaikka
- Osaa tiedustella onnettomuuspaikan turvallisesti ja tehokkaasti
 - oikea suojaustaso, paineellinen työjohto mukana, lähestyminen tuulen yläpuolelta, vuodon määrittäminen iso vs. pienivuoto, tarvittava kalusto mukaan (mittarit, ”muistiinpano” taulu)
- Osaa pukeutua oikeaan suojaustasoon esimiehen ohjeiden mukaisesti
 - paloasu + PI-laite, roiskesuojapuku + suodatinnaamari/ PI-laite, kaasutiiviskemikaalisuojapuku+ mahdollinen kylmäsuojapuku
- Osaa pukeutua oikein ja toimia avustajana
 - puvun tuuletusilma, kylmäsuojapukua käytettäessä letkujen reititys
- Osaa tukkia/ hallita erilaisia vuotoja eri menetelmiä käyttäen (alueellinen kalusto huomioiden)
- Osaa perustaa huuhtelupaikan ja tietää, miten se laajennetaan puhdistuspaikaksi
- Osaa luetella huuhtelu- ja puhdistuspaikan kaluston ja kertoa suojaustason
- Osaa luetella puhdistuspaikan toiminnan eri vaiheet
 - kemikaalisukeltajien raakapesu, lisäsuojainten ja työkalujen jättöpiste, oikeaoppinen riisuuntuminen, varsinainen puhdistus, puhdistusveden talteenotto tarvittaessa, suojaustason riisuminen ja altistuksen vähentäminen
- Osaa kertoa joukkuemuodostelman eri ryhmien tehtävät perustoimintamallin mukaisesti
 - I-ryhmä: tiedustelu, pelastaminen, alkutorjunta, huuhtelupaikan perustaminen, ensivaiheen välittömän vaaran alueen määrittäminen
 - II-ryhmä: tukitoiminnot → alueen eristäminen, lisäilmasta ja lisävedestä huolehtiminen, huuhtelupaikan laajentaminen puhdistuspaikaksi
 - III-ryhmä: varsinainen kemikaalisukellus, vuotojen tukkiminen ja aineen vaarattomaksi tekeminen
- Osaa luetella, ketkä toimivat välittömän vaaran alueella
 - vain pelastustoiminnan johtajan määräämässä suojaustasossa
 - välittömän vaaran alueella suoritetaan kemikaalisukellusta
- Osaa luetella, ketkä toimivat suoja-alueella
 - pelastustehtävään osallistuva henkilöstö, eristetään sivullisilta

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee tietolähteiden käytön ja osaa tunnistaa aineen tiedustelutietojen perusteella
 - TOKEVA2020, OVA-ohjeet, ICSC-kemikaalikortit, CAS-numero

- Osaa ryhmittää joukkue-tason muodostelman perustoimintamallin mukaisesti
- Osaa arvioida tilanteen laajuuden ja kyseenalaistaa resurssien riittävyyttä
- Osaa kertoa tavanomaisen ja vaativan kemikaaliohjeiden erot
 - Kts. pelastussukellusohje
- Osaa määrittää välittömän vaaran alueen heti kohteeseen saavuttua ja tiedottaa siitä kaikille
- Osaa arvioida tilannetta kokonaisvaltaisesti ja analysoida, mihin se voi kehittyä
 - staattinen vai dynaaminen onnettomuus
 - neste- vai kaasuvuoto
 - höyrystyykö aine, muodostaako se kaasupilven
 - onko olemassa jokin erityisvaara → syttyminen, kuumuus, kylmyys, räjähtävyys, syövyttävyys
- Osaa perustella, mistä tehtävistä kohteessa tulee selviytyä?
- Osaa luetella ne tehtävät, joista tilanteen jälkeen tulee suoriutua
 - puhdistusvesien hallinta
 - ympäristövahingosta ilmoittaminen → ympäristöviranomainen, ELY-keskus
 - saastuneiden varusteiden ja kaluston asianmukainen puhdistaminen
- Pystyy muodostamaan toimintakykyisen resurssin kohteeseen saatavasta henkilöstöstä
- Osaa arvioida resurssien riittävyyttä ja toiminnan jatkuvuutta tilanteen pitkittyessä

28.3.2020

LIITE 18

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen vaarallisten aineiden mittaustoimintaan, tunnistamiseen ja tiedostoihin liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan teknistä mittausta, tunnistamista sekä tietolähteiden käyttöä. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **314: mittarit**
 315: tunnistaminen ja tiedostot

Miehistö:

- Osaa käyttää ajoneuvoissa olevia mittareita sekä hallitsee näppäintekniikan
 - lisävarusteiden käyttö: imusondin käyttö, mistä mittari imee kaasua
- Osaa kertoa, mille aineelle mittari soveltuu ja mitä mittaustekniikkaa se käyttää
 - jatkuva vai kertaluontoinen mittaustapa
 - mittaako annosta vai pitoisuutta
- Osaa tulkita mittarin näyttämää oikein ja osaa kertoa, mitä lyhenteet tarkoittavat
 - vaaralliset rajat O2, LEL, HEL, ppm
- Osaa mitata aineen pH:n liuskalla ja osaa kertoa, mikä on normaali pH
- Osaa tunnistaa aineita kuljetus- ja pakkausmerkinnöistä sekä osaa luetella, mitä tietoa kuljetuksesta/ pakkauksesta täytyy kerätä
- Osaa määrittää tiedustelussa vuodon suuruuden ja osaa kuvailla sen ymmärrettävästi
 - iso, pieni, kaasu, neste, höyrystyvä

Alipäällistö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa etsiä tietoa sekä osaa perustella aineiden ominaisuuksien vaikutusta pelastustoimintaan
 - vesiliukoinen, ilmaa kevyempi/ raskaampi, syttymisrajat, altistus ajat eri pitoisuuksille
- Hallitsee tietolähteiden käytön
 - Tokeva2020, OVA-ohjeet, ICS-kemikaalikortit, CAS-numero, kirjallisuus

28.3.2020

LIITE 19

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen vesisukellusharjoitus, joka suoritetaan altaassa, avove-
dessä, jään alle tai koulutusvyöhyteen. Harjoitus on tarkoitettu työvuorojen vesisukeltajille. Alla on esitetty
osaamisvaatimukset päätoimisten palokuntien miehistölle ja alipäällystölle

Store-koodit:

- 411: vesisukellus; allasharjoitus**
- 412: vesisukellus; avovesiharjoitus**
- 413: vesisukellus; jään alle sukellus**
- 414: vesisukellus; sukellus koulutusvyöhyteen**

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin varusteisiin vesisukellustehtävässä
 - alusasu, kuivapuku, räpylät, puukko, sukellustietokone, sukelluslaite kokokasvo-
osalla, painovyö, köysi/ kaapeli, valaisin, puheyhteys, muut tehtävään tarvittavat väli-
neet/ varusteet
- Osaa luetella erilaiset ongelmatilanteet ja osaa kertoa menetelmät niissä toimimiseen
 - Ilman tulon loppuminen, kiinni juuttuminen, puvun rikkoutuminen
- Osaa selittää sukellustaulukoiden käytön ja sukellussuunnitelman teon
 - avustajan osattava myös
- Osaa käyttää köysimerkkejä sukellustehtävässä
 - avustajan osattava myös
- Avustajat osaavat auttaa sukeltajaa pukeutumisessa/ riisumisessa
- Osaa käyttää sukellustehtävässä käytettäviä avustavia laitteita
 - sukelluspuhelin, lippujen käyttö, valot
- Sukeltaja osaa kertoa erilaiset etsintätekniikat ja soveltaa niitä käytännössä
 - sektorietsintä, suorakaide, kehäetsintä
- Osaa valita vaihtoehtoisia menetelmiä huonoon näkyvyyteen
 - askelsektori yms.
- Osaa kertoa Pelastusopiston vesisukelluksen turvaohjeen perusperiaatteet
- Osaa suorittaa oikeaoppisen avannonteon
 - jäät nostetaan pois, avanto riittävän suuri, vähintään 2x2 metriä
- Osaa luetella vesisukellukseen liittyvät ulkoiset riskit
 - kova virta, liikkuvat/putoavat rakenteet, muut alukset
- Osaa perustella turvasukeltajan toiminnan merkityksen
 - Lisäilman syöttäminen, etsintä jään alta
- Osaa ankkuroida aluksen sukeltaessa aluksesta
- Osaa valita tehokkaimman etsintämenetelmän kohteen mukaan
- Osaa havainnoida poliisitutkinnan kannalta merkittävät seikat
 - jäljet / tavarat pohjassa, poikkeamat uponneessa aluksessa
- Osaa toteuttaa veden alla olevan kohteen nostamisen pintaan
- Osaa käyttää nostotyynyjä kappaleiden nostamisessa
 - avustajat tietävät toimintaperiaatteen ja osaavat laittaa kaluston käyttövalmiiksi
- Osaa kertoa toiminnot sukellusonnettomuuden sattuessa

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osa perustella tehtävälajin muuttuminen yhden tunnin pelastussukelluksen jälkeen
 - ei enää pelastustehtävä → etsintätehtävä, poliisi johtaa
- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuudet
 - mikä on suurin uhka? mistä tulee selviytyä? miten tilanne kehittyy?
- Hallitsee tilannepaikanjohtajan tehtävät ja osaa perustella sen merkityksen
 - joukkueetason tehtävässä kykenee johtamaan joukkuetta tilannepaikan johtajan roolissa, osaa jakaa vastuualueet ja määrätä omalle ryhmälle uuden johtajan. **Tilannearvio-päätös-käskey-valvonta.**
- Hallitsee yleisjohtajan tehtävät moniviranomaistehtävässä
 - osaa huomioida poliisin ja ensihoidon. Yhteydenpito ja selkeät vastuualuejaot. Moniviranomaistehtävässä pelastustoiminnan johtaja toimii tilanteen yleisjohtajana. (PeIL 35 §)
- Hallitsee viestiliikenteen ohjeiden mukaisesti
 - pelastuksen johtamispuheryhmät (EKP 4 johtamisaluetta; LPR, IMA, SALPA, KÄRKI), KUO YL Kutsu, KUO YL 1, EK MOVI 1 tai 2, EK POPE
- Osa nimetä yhteistyöviranomaiset ja osaa hyödyntää niitä
 - poliisi, ensihoito, ISTIKE
- Osa käyttää tietolähteitä ja tietojärjestelmiä hyödyksi pelastustoiminnassa
 - PEKE, kartta-aineistot, Pronton täyttö todenmukaisesti ja huolellisesti

28.3.2020

LIITE 20

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen pintapelastukseen liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan pintapelastustekniikkaa ja taktiikkaa avovedessä sekä talvisissa olosuhteissa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **421: pintapelastus; avovedessä**
 422: pintapelastus; talviolosuhteissa

Miehistö:

- Osaa liikkua vedessä lämpimän veden aikaan tehokkaasti ilman pukua
- Osaa pukeutua riipeästi pukuja rikkomatta
 - alusasu, puku, räpylät, puukko, paukkuliivit, turvanaru, snorkkeli+maski
- Osaa selittää varusteiden oikeanlaisen käytön vedessä
 - osaa uida kuivapuvulla, hallitsee räpylöiden käytön pintauinnissa, hallitsee snorkkelin ja maskin käytön (maski ei vuoda + pystyy jatkamaan toimintaa ilman erillistä putken tyhjentämistä)
- Osaa kertoa perusmenetelmät pintapelastustehtävässä
 - uimalla pelastaminen, pelastuslautan käyttö, pelastamaan pinnan alta (taitto)
- Osaa nimetä perusetsintämenetelmät
 - sektori-/suorakaide-etsintä, osaa etsintämerkit
- Osaa uhrin paikallistamisen suuntimien avulla
 - ”kolmiomittaus”
- Osaa valita oikean pelastustaktiikan etäisyyden ja olosuhteiden mukaan
 - uinti, pelastuslauta, vene
- Osaa nostaa uhrin laiturille, jään reunalle ja veneeseen
- Osaa luetella eri etenemismuodot ja osaa perustella maaston / rakenteiden käytettävyyden
 - pettäväällä jäällä eteneminen, laitureiden ja maaston hyödyntäminen etenemisessä
- Osaa perustella potilaan käsittelyn merkityksen
 - hypotermien tai traumapotilas
- Osaa selittää pintapelastukseen liittyvät ulkoiset riskit
 - virtaus, pimeys, liikkuvat rakenteet, veneliikenne

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa varautua tehtävän muuttumiseen -> sukellus
- Osaa tehdä havaintoja ympäristöstä mahdollisen poliisitutkinnan kannalta
 - vesinäyte, virtaukset, itsemurhanmerkit
- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuudet
 - mikä on suurin uhka? mistä tulee selviytyä? miten tilanne kehittyy?
- Hallitsee yleisjohtajan tehtävät moniviranomaistehtävässä
 - osaa huomioida poliisin ja ensihoidon. Yhteydenpito ja selkeät vastuualuejaot. Moniviranomaistehtävässä pelastustoiminnan johtaja toimii tilanteen yleisjohtajana. (PeIL 35 §)
- Hallitsee viestiliikenteen ohjeiden mukaisesti
 - pelastuksen johtamispuheryhmät (EKP 4 johtamisaluetta; LPR, IMA, SALPA, KÄRKI), KUO YL Kutsu, KUO YL 1, EK MOVI 1 tai 2, EK POPE

- Osaa nimetä yhteistyöviranomaiset ja osaa hyödyntää niitä
 - poliisi, ensihoito, ISTIKE
- Osaa käyttää tietolähteitä ja tietojärjestelmiä hyödyksi pelastustoiminnassa
 - PEKE, Pronton täyttö todenmukaisesti ja huolellisesti
- Osaa antaa kattavan tilanneilmoituksen ja perustella sen merkityksen ja sisällön muille tehtävälle tuleville viranomaisille
 - todellinen tilanne kohteessa, altistuneiden määrä, sijainti ja karkea terveydentilan kuvaus, ajoneuvojen lukumäärä, sijainti ja kunto/ muodonmuutokset, onko kohteessa tulipalo/ savuaako ajoneuvot, onko liikenne-este, jotain muuta erityishuomiota, onko tilanne kehittymässä johonkin suuntaan, mihin? onko onnettomuudessa osallisena vaarallisia aineita

28.3.2020

LIITE 21

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen korkealla työskentelyyn liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan korkealla työskentelyn henkilökohtaisia taitoja sekä ryhmätyöskentelyä. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit:
511: korkealla paikalla tehtävä työ
512: hätäpoistuminen/ korkeanpaikan työskentelyn perusharjoitus
513: työskentely korkealla/ kuilussa, soveltava (ryhmätaidot)

Miehistö:

- Osaa kertoa korkealla työskentelyn turvaohjeen pelastustoimessa A72 keskeisen sisällön
- Osaa pukeutua tilanteen vaatimaan suojavarustukseen
 - sammutusasu, kevythaalari, kevytkypärä, köysityöskentelyyn sopivat hanskat
- Osaa nimetä käytettävän putoamissuojainkaluston ja osaa kertoa niiden käyttökohteen
 - köysi, valjas, laskeutumislaitte (Grigri, RIG), sulkurengas, väkipyörä, tuplaväkipyörä, ASAP + sorber, Jag-system, nousukahva, jalkalenkki, vaijerit, nauhalenkki, kiipeilykoukut, Grillon, lukkiutuva väkipyörä, ankkurilevy
- Osaa tehdä köysityöskentelyssä käytettävät perussolmut
 - tuplakahdeksikko, pupunkorvat, alppiperhonen, paalusolmu, prusik-solmu, stopperisolmu köyden päähän
- Osaa pukea valjaat ja henkilökohtaisen varustuksen oikein
 - kokovaljas, laskeutumislaitte, ASAP, Jag System, nousukahva jalkalenkilä, kiipeilykoukut, Grillon, riittävä määrä sulkurenkaita ja nauhalenkkejä
- Osaa toimia köysityöskentelyryhmän jäsenenä ja tarvittaessa koulutuksen mukaisesti toimia ryhmänjohtajana
- Osaa kertoa köysityöskentelyn turvalliset työtavat
 - Aina kaksiköysijärjestelmä ja kaksi toisistaan riippumatonta ankkuripistettä, jos ei ole ”pomminvarma” ankkuripiste
- Osaa kiinnittäytyä köysiin ja liikkua köydessä turvallisesti alaspäin sekä ylöspäin
 - Työköyteen laskeutumislaitte ja turvaköyteen ASAP + putoamisenvaimennin (sorber)
- Osaa vapauttaa itsensä ASAP:in tarratessa kiinni
- Osaa kuvailla pelastuslaitoksen vuosiharjoittelun mukaiset köysityöskentelymallit
 - Köysirata, vastapainonosto, lumenpudottajan pelastaminen, koripaarien käyttö ja saattajan rooli, mastosta pelastaminen
- Osaa soveltaa omia taitojaan tilanteen mukaisesti ja noudattaa ryhmänjohtaja ohjeita
 - Erilaiset taljajärjestelmät, jaetut ankkuripisteet, nostolavan käyttö ankkuripisteeseen

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuuden
- Ymmärtää luovuttaa köysityöskentelyn johtajan tehtävän koulutetulle pelastajalle, jos ei itse ole korkeanpaikan kouluttaja
- Osaa kysyä ryhmän mielipidettä toimintatavasta ja on valmis muuttamaan suunnitelmaa

28.3.2020

LIITE 22

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen kattotyöskentelyn perusharjoitus ja soveltava harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan kattotyöskentelyn perusteita ja soveltavia taitoja. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **515: kattotyöskentelyn perusharjoitus**
 516: kattotyöskentelyn soveltava harjoitus

Miehistö:

- Osaa kertoa korkealla työskentelyn turvaohjeen pelastustoimessa A72 keskeisen sisällön
- Osaa pukeutua tilanteen vaatimaan suojavarustukseen
 - paloasu, palokypärä, sammutuskäsineet, savusukellusvarustus
- Osaa nimetä kattotyöskentelyssä käytettävät välineet ja kertoa niiden käyttötarkoituksen
 - Kattotyöskentelypussi, nauhalenkit, vajjerit, tikkaat, moottorisaha, laikkaleikkuri, pisto-suihkuputki
- Osaa valmistautua kattotyöskentelyyn oikein maan tasossa tehtävän edellyttämällä tavalla
 - Osaa kiinnittää laskeutumislaitteet oikein
 - ankkurointivälineet ovat helposti kytkettävissä kattorakenteisiin
- Osaa kertoa erilaisten kattorakenteiden ongelmat ja osaa kiivetä katolle turvallisesti
 - Kattomateriaali, katon jyrkkyys, katon alla olevat rakenteet
 - Talotikkaat, jatko- tai vetotikas tai nostolava
- Osaa toimia katolla molemmissa (ykkösen ja kakkosen) rooleissa
 - Savu 1 tekee savunpoistoaukon ja savu 2 varmistaa työskentelyn
- Osaa perustella savunpoistoaukon tekemisen merkityksen ja osaa tehdä sen erilaisilla välineillä
 - Osaa huomioida olosuhteet → alkupalokohta ja tuulen suunta
- Osaa liikkua katolla turvallisesti kahden köyden järjestelmässä
 - Osaa avustaa savuparia tarvittaessa
- Osaa tehdä kalustonostoihin liittyvät solmut
 - moottorisaha, moottorileikkuri, pistosuihkuputki ja letku nostaminen katolle
- Osaa suorittaa hätäpoistumisen katolta yhdellä köydellä turvallisesti
 - Osaa mitata köyden räystäällä ja tehdä lukituksen Grigriin

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Johtamisen lisäksi osaa arvioida katolla työskentelyn tarpeen ja riskit tilanteessa
 - Huomioi kattomateriaalin tiili, huopa, pelti, varttikate
 - Osaa arvioida onko katolla työskentely turvallista ja luopua tarvittaessa tehtävästä
- Osaa työskennellä savusukellusparin kanssa katolla ja antaa heille ohjeita toimintaan
 - Osaa tulkita lämpökameran kuvaa ja tehdä päätöksen savunpoistoaukon paikasta
 - Osaa varmistaa suihkuputkella savuparin turvallisuuden
- Osaa perustella ja arvioida vaihtoehtoisten työtapojen mahdollisuutta
 - Nostolavan käyttö (korista työskentely), hankalat ankkuripisteet – köydet harjan yli tekniikka, vetotikkaat kulkusiltana lappeen suuntaisesti

28.3.2020

LIITE 23

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen vauriotuhopuiden raivaamiseen liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan vauriotuhopuiden raivaamista ja turvallisia työtapoja. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: 611: vauriotuhopuiden raivaus

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojavarusteisiin
 - metsurin suojavarusteet: metsurikypärä kuulosuojaimineen, metsuritakki, metsurin viiltosuojahousut, metsurin viiltosuojasaappaat/maiharit ja metsurin viiltosuojahanskat. PALO-ASU ei suojaa sahan terältä!
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen vauriotuhopuiden raivauksessa
 - huomio: mitä ympärillä tapahtuu (esim. onko muita kaatumassa olevia puita), ohikulkeva liikenne, sähkölinjat, puiden jännitys, tuuliolosuhteet, maastonmuodot ja lumikuorma)
 - oikean ja turvallisen työmenetelmän valinta
 - hallitsee turvalliset ergonomiset työasennot (estää väsymystä ja paikkojen kipeytymistä)
 - sahaamiseen liittyvien riskien tuntemus (esim. sahan takapotku, konkelopuu, ”parturin-tuoli”)
 - käyttää suojavarusteita
- Osaa käyttää moottorisahaa oikein ja osaa luetella moottorisahan turvavarusteet
 - tietää turvavälineiden toiminnan: kaasun turvaliipaisin, ketjujarru, moottorin pysäytin, ketjusieppo ja oikean käden suojalevy
 - käynnistäminen turvallisesti polvien välissä tai maassa ketjujarru päällä (ei heitto-käynnistystä)
 - ketjujarrun käyttö liikuttaessa kohteessa saha käynnissä
 - tietää takapotkuvaaran ja takapotkusektorin sahan laipalla
- Osaa käyttää kaatotunkkia (kaadonsuuntaaja) oikein
 - Tukeva kiinnitys puuhun: kiristäessä seurattava pureutumista puuhun ja maahan
 - Oikea tekniikka jos joutuu löysäämään kiristystä, ei sormia väliin rattaistoon.
- Osaa selittää puunkaadon perustekniikan
 - kaatosuunnan valinta, poistumisreitti puun tyveltä (raivaus tarvittaessa), kaatotunkin asettaminen, kaatokolo, juurenniskojen poisto, kaatosahaus (suorasahaus, pistosahaus)
- Osaa kertoa myrskytuhopuiden raivauksessa käytettävät menetelmät
 - konkelonpurku: pyöräytysmenetelmä, tyven irti sahaaminen ja siirtomenetelmä, pätkimällä purkaminen
 - sähkölinjaan tai rakennuksiin konkelossa olevien puiden poisto
 - kallellaan olevat puut
 - kaatuneiden puiden/puuryhmien raivaaminen
 - heittosaha (jos kalustossa)
 - oksasaha (jos kalustossa)
- Osaa selittää sahan perushuollon
 - teräketjun teroitus/vaihto
 - teräketjun kireyden säätäminen

- sahan puhdistus: ilmansuodatin, vetolaitteisto ja jarrupanta, yleinen siisteys

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuudet
 - mikä on suurin uhka? mistä tulee selviytyä? miten tilanne kehittyy?
 - tarvitaanko lisäapuna esimerkiksi nostolava-autoa, nosturia?
 - osaa arvioida, onko puu pelastuslaitoksen tehtäväpiirissä vai pystyykö jättämään ammattimetsurille hoidettavaksi (ei vaaraa aiheuttavat, mutta huonokuntoiset puut)
- Osaa nimetä yhteistyöviranomaiset ja osaa hyödyntää niitä
 - poliisi, verkkoyhtiö, energialaitos
- Osaa käyttää tietolähteitä ja tietojärjestelmiä hyödyksi pelastustoiminnassa
 - PEKE, Pronton täyttö todenmukaisesti ja huolellisesti

28.3.2020

LIITE 24

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen eläinten pelastamiseen liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan pien- ja tuotantoeläinten pelastamista erilaisista olosuhteista. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: 711: eläinten pelastaminen

Miehistö:

- Osa pukeutua oikeisiin suojavarusteisiin
 - Paloasu/Työasu, turvakengät, suojakypärä silmäsuojilla, työkasine, heijastinliivi
- Osa perustella työturvallisuuden merkityksen eläinonnettomuuksissa
 - onnettomuuspaikan rajaaminen/eristäminen ja liikenteen ohjaus
 - hälytysäänet/ -vilkut ajoissa pois lähestyessä kohdetta
 - ajoneuvojen sijoitus kohteeseen saavuttaessa
 - vapaana olevat eläimet, muut häiriötekijät (äänet yms.)
- Osa tehdä tilanearvion kohteeseen saavuttaessa
 - Onnettomuustyyppin arviointi: välitön ihmisen tai eläimen pelastaminen
 - Onko eläin pelastettavissa, ja millä pelastustoimen menetelmin
 - Eläinlääkärin konsultointi puhelimitse (Päivystävä eläinlääkäri)
- Osa määrittellä tehtävät, joista tulee selviytyä
 - Turvallinen, yksinkertaisin ja nopeasti suoritettava toimenpide
 - Arvio toiminnan riskitekijät, onko jokin seikka, joka voi pahentaa tilannetta
 - Tee valmiiksi varasuunnitelma, jos toimintasuunnitelma ei toimi
 - Mieti jatkotoimenpiteet, kun ensivaiheen toiminta suoritettu
- Osa luetella merkitykselliset pääasiat pelastettavasta eläimestä
 - Kuinka eläin liikkuu normaali tilanteessa (minne nivelet taipuvat)
 - saaliseläin, saalistaja, laumaeläin, yksineläjä, puolustautumistavat
 - Eläimen perustarpeet: lämpö/jäähdyttäminen
- Osa luetella erilaiset pelastusmenetelmät sekä osaa käyttää työvälineitä
 - Linnut: haavi, peite, lakana, pahvilaatikko
 - Lemmikkieläimet: haavi, peite, hihna, häkki
 - Tuotantoeläimet: eläinten ajaminen/ohjaus, nostot (liinat, siilot, lautalat, jäistä ja nosturin tarve)
 - Luonnoneläimet: poliisi, suurriistapäivystäjä, nostot (liinat, vaikeat paikat, jäistä ja nosturin tarve)
- Osa kertoa yhteistyöstä eläinonnettomuuksissa
 - pelastuslaitosviranomaisen tilanteen yleisjohtajana
 - poliisi, eläinlääkäri, eläinkäsittelytaitoiset, eläinsuojeluyhdistys, eläinhoitolat ja eläimen omistaja

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella johtamistavoillaan turvallisen ja tehokkaan tehtävän suorittamisen
- Osa arvioida resurssien saatavuuden/ riittävyden ja hoitaa yhteistoimijoiden hälyttämisen

- Osaa avustaa eläimen sijoituspaikan valinnassa yhdessä yhteistoimijoiden kanssa

28.3.2020

LIITE 25

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen erikoisyksiköiden ajoharjoittelu työvuoroille, jossa harjoitellaan raivausauton REK115 käsittelyä, petaamista, kappaletavaranosturin käyttöä sekä ajoneuvon erikoiskalustoa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten palokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: A26: erikoisyksiköt REK115

Miehistö:

- Osaa selittää ajoneuvon hallinta- ja ohjauslaitteiden toiminnan
 - Osaa kuvailla auton kääntösäteen lukkojen kanssa ja ilman
 - Osaa huomioida auton painon ja teitä/siltoja koskevat painorajoitukset
 - Osaa kertoa, mistä autosta löytyy päävirta ja sulakerasiat
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen toimiessa raivausajoneuvon kanssa
 - ajoneuvon sijoitus kohteessa: tarvitaanko pelastuskalustoa vai toimiiko suoja-autona
 - varmista kohteen turvallisuus, jos tarve pedata
 - liukkailla keleillä pysäköitäessä mäkeen varmistuu ajoneuvon paikallapysymisestä
- Osaa suorittaa ajoneuvon petaamisen ja käyttää nosturia
 - petaamisen tilavaatimukset
 - osaa perustella nosturin käyttötarkoituksen → kappaletavaranosturi
 - teleskooppi ei ole tarkoitettu vetämiseen eikä kuorman nostamiseen
 - Hallitsee puomin nostorajat ja etäisyydet, sekä puomin ja sähköisten rajoittimien toiminta-periaatteet
 - osaa kiinnittää purkukouran ja tietää katon purkamisen periaatteet
 - Osaa kertoa, missä kaikissa tilanteissa HIAB:ia voi käyttää
 - Osaa perustella multi-näppäimen käytön vaarat ja hyödyt
- Osaa selittää keulavinssin, nosturin vinssin, generaattorin ja kompressorin käytön
 - Osaa laittaa kyseiset laitteet toimintakuntoon
 - Osaa kertoa vinssien maksimikuormat
- Osaa nimetä ajoneuvossa olevan pelastuskaluston ja kertoa käyttötarkoituksen
 - Osaa tarjota oikeita välineitä käyttöön
 - Osaa kertoa kaluston sijainnin ajoneuvossa
 - Osaa selittää, miten erikoiskalusto toimii ja missä tilanteissa niitä voi käyttää (Paineilma-työkalut, Power Shore tukitangot, Bigmama-savutuuletin, uppopumput, nostotyyny, tunkit
- Osaa nimetä käytössä olevat VIRVE puheryhmät ja kansiot sekä osaa käyttää niitä
 - osaa nimetä johtamisalueet ja osaa valita oikean puheryhmän käyttöön
 - johtamisalueet (LPR, IMATRA, SALPA, KÄRKI)
- Osaa suorittaa ajoneuvon kaluston käytönjälkeisen huollon

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa perustella ajoneuvon käyttökohteet ja osaa hyödyntää raivausautoa tehokkaasti
 - osaa kertoa, mihin ajoneuvo ja sen kalusto on tarkoitettu
 - osaa selittää, mitä ajoneuvon erikoiskalustolla voi tehdä
- Osaa arvioida ajoneuvon ulottuvuuden ja tilan tarpeen ja jättää sille tilan onnettomuuspaikalla

28.3.2020

LIITE 26

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen teknisiin apuvälineisiin liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan Virven käyttöä sekä erilaisten johtamissovellusten hyödyntämistä. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **A41: Virve-harjoitus**
 A42: Johtamissovellukset

Miehistö:

- Osaa kertoa VIRVE:n peruskäytön ja pystyy viestimään tehokkaasti osana pelastusryhmää
 - osaa kertoa käytössä olevat puheryhmät (oma toimintaryhmä)
 - osaa selittää viestiliikennekurin ja viestinnän lainalaisuudet
 - osaa paikantaa sijainnin ja lähettää merkkipisteen
 - osaa selittää puheryhmän prioriteettien eron
 - osaa vaihtaa kansion ja puheryhmän
 - osaa valita käyttöön ylä- tai alamikrofonin
 - osaa erottaa ykköstangentin ja kakkostangentin sekä kertoa niiden eron
 - osaa vaihtaa järjestelmätilasta suorakanavatilaa
 - osaa selittää, milloin suorakanavatilaa on järkevää käyttää
 - osaa suorittaa skannauksen päälle/ pois kytkennän
 - osaa mykistää ja laittaa kaiuttimen päälle/ pois
 - osaa kertoa eri puheryhmien tarkoituksen
- Osaa kertoa PEKE/ KEJO-järjestelmän peruskäytön
 - osaa ottaa tehtävän vastaan ja tarkastaa tehtävän lisätiedot
 - osaa paikantaa kohteen kartalla ja reitittää sen kartalle
 - osaa lähettää tilatiedon ja vahvuuden
 - osaa hyödyntää karttanäkymää sekä osaa käyttää erilaisia karttatasoja tehtävän mukaisesti
 - osaa luoda merkkipisteen kartalle ja nimetä sen
 - osaa ottaa viestejä vastaan ja tallentaa sen omaan päätelaitteeseen
 - osaa mitata matkan ja pinta-alan kartalla

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee VIRVE-päätelaitteen käytön ja osaa perustella ominaisuuksien merkityksen
 - osaa vaihtaa puheryhmien prioriteettia
 - osaa hyödyntää kotiryhmän/ kahden viimeksi valitun ryhmän toimintoa
 - osaa nimetä johtamispuheryhmät ja kertoa, missä alueella käytetään mitäkin ryhmää
 - osaa soittaa päätelaitteella yksilö-, pika- ja normaalipuhelun
 - osaa arvioida tilanteen, jossa yksi päätelaite ei riitä
- Osaa käyttää PEKE/ POKE-järjestelmän ominaisuuksia johtamistoiminnassa
 - osaa valita kartalle säätiedot ja osaa kertoa, mistä säätieto on peräisin
 - osaa suorittaa dynaamisen paikannuksen ja perustella sen käytön
 - osaa luoda piirtotason ja käyttää piirtotyökaluja tilannekuvan piirtämiseen
 - osaa lähettää ja vastaanottaa piirtotason sekä avata sen omalle päätelaitteelle

28.3.2020

LIITE 27

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen paloteknisiin laitteisiin liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa tutustutaan erilaisiin paloteknisiin laitteisiin ja harjoitellaan hyödyntämään niitä pelastustoiminnassa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistöille ja alipäällystölle.

Store-koodit: A43: Palotekniset laitteistot (paloilmoitin)

Miehistö:

- Osaa kertoa automaattisen paloilmoitinjärjestelmän toiminnan peruseriaatteet
 - Laitteisto, joka automaattisesti ja välittömästi ilmoittaa alkavasta palosta. Paloilmoitin antaa myös ilmoituksen sen toimintavarmuutta vaarantavista vioista. Kummatkin ilmoitukset menevät suoraan hätäkeskukseen
- Osaa kertoa, että on olemassa kahdenlaisia paloilmoitinjärjestelmiä
 - Osoitteellinen paloilmoitinjärjestelmä antaa ilmoituksen yksittäisen paloilmalaisimen tarkkuudella
 - Konventionaalinen paloilmoitinjärjestelmä antaa palo ilmoituksen paloryhmän tarkkuudella
- Osaa nimetä ja luetella erilaisia paloilmalaisia ja hälytyksiä
 - palohälytys voidaan antaa palokellon, palosireenin, kantaäänisummerin (liitetty ilmaisimeen) tai kuulutusjärjestelmän kautta
 - lisäksi voi olla lisähälyttimenä vilkkuvaloja tai tärinähälyttimiä.
 - savuilmaisimien: kammioilmaisin (ioni- tai optinen ilmaisimien) tai näytteentalteenottoilmaisin
 - lämpöilmaisin: perustuu lämpötilan nousuun tiettyyn lämpötilaan (M) tai tiettyssä ajassa (DM). Lisäksi olemassa kaapeli-ilmaisimia, jotka toimivat lämpötilan noustessa.
 - linjailmaisimien (isoissa avonaisissa tiloissa, kuten urheilu- tai varastohallit)
 - liekki- tai kipinäilmalaisimet (infrapunailmaisimet)
 - hiilimonoksidi tai muut kaasuilmaisimet (ammoniakki)
- Osaa varustautua oikeisiin suojavarusteisiin (tulee varautua savusukellustehtävään)
 - palopuku, palokypärä, kypärän alushappu, palokäsineet, alushanskat, palojalkineet, paineilmahengityslaitte (altistumisen vähentäminen) jossa on liikeilmaisin ja lisäilman syöttömahdollisuus. Lisäksi puukko, letkukannatin ja valaisin. Kaksi- tai useampikerroksisiin rakennuksiin tai tiloihin mentäessä savusukellusparilla tulee olla hätäpoistumisen mahdollistavat varusteet
- Osaa paikantaa paloilmoitinkeskuksen sijainnin
 - paloilmoitinkeskus on merkitty oven PALOILMOITIN-merkillä. Lisäksi paloilmoitinkeskukselle johtavan oven yhteydessä on sireeni/palokello/vilkkuvalo.
- Osaa kertoa toiminta-alueen pelastustoimen avainsäilöjen (putkilukko) toimintaperiaatteen
 - Eri kunnissa on erilaisia periaatteita putkilukkojen toteutukseen. Kaikissa kunnissa ei ole käytössä perinteistä putkilukkojärjestelmää.
 - Putkilukko voi olla sijoitettuna paloilmaitimelle johtavan oven läheisyyteen tai alueelle johtavan portin ulkopuolella. Rakennuksen ulkopuolelta löytyvältä avaimella pääsee yleensä vain paloilmoitinkeskukselle. Sisällä on erillisessä putkilukossa reittiävain.
- Osaa paikantaa paloa tai vikaa hälyttävän kohteen
 - Etelä-Karjalan alueella on kymmeniä erilaisia paloilmoitinkeskuksia
 - Osaa lukea paloilmoitinkeskuksen näytöltä tekstin, joka osoittaa palo/vikakoodin

- Osaa tulkita paikantamiskaavioita ja paikantaa palo- tai vikaohälytyksen
- Osaa havainnoida ja perustella, milloin paloilmaisin on toiminut
 - perusohjeena on se, että yksittäiseen ilmaisimeen syttyy punainen valo pysyvästi palamaan. Tämä voi olla mahdollista myös konventionaalissa järjestelmässä.
 - piilossa olevalle ilmaisimelle on oma merkinantolaite, tällöin välitila tulee tarkastaa (esimerkiksi alas lasketun katon tai korotetun lattian välitila)
- Osaa tehdä aistinvaraisen arvion onko tulipalo erheellinen vai ei
 - tulee varmistaa kyseinen tila se viereiset tilat varmuuden vuoksi
- Osaa raportoida tiedustelutiedot ryhmänjohtajalle oikeassa puheryhmässä

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuudet
 - osaa kertoa, miten toimia niin erheellisen kuin oikean hälytyksen yhteydessä
 - osaa raportoida tilanteesta tarvittaessa päivystävälle palomestarille (P31)
- Hallitsee tilannepaikanjohtajan tehtävät ja osaa perustella sen merkityksen
 - joukkuetaso tehtävässä kykenee johtamaan joukkuetta tilannepaikan johtajan roolissa, osaa jakaa vastuualueet ja määrätä omalle ryhmälle uuden johtajan. **Tilannearvio-päätös-käsky-valvonta.**
- Hallitsee viestiliikenteen ohjeiden mukaisesti
 - pelastuksen johtamispuheryhmät (EKP 4 johtamisaluetta; LPR, IMA, SALPA, KÄRKI)
 - Hätäkeskus EKP INFO tai vuoromestarin puhelinnumero
- Osaa palauttaa paloilmoinlaitteiston tai irti kytkeä paloilmaisimen tai paloryhmän
 - kyseisten tehtävien yhteydessä tukeudutaan aina paloilmointikeskuksen käyttöohjeisiin
- Osaa kysyä tarvittaessa hätäkeskukselta lisätietoja
 - Onko paloilmoinin palautunut hätäkeskuksen järjestelmään
 - Paloilmoinlaitteiston yhteyshenkilötiedot hätäkeskusjärjestelmästä
- Osaa kirjata palohälytyksen tiedot todenmukaisesti oikeisiin järjestelmiin/ asiakirjoihin
 - Osaa kirjata Paloilmointikeskuksella tiedot päiväkirjaan (palokunta täyttää kohteen)
 - Osaa kirjata tiedot osoitteen tarkkuudella (osoitenumero sekä tilan nimi). Konvektionaalissa järjestelmässä ilmaisimien tulee merkitä erittäin tarkasti sijainnin perusteella.
 - Osaa tiedottaa paloilmoinlaitteiston yhteyshenkilöä tehdyistä irtikytkennöistä ja vioista
 - Osaa kirjata PRONTO-järjestelmään edellä mainitut tiedot, sekä tehdä arvion siitä, mikä aiheutti palohälytyksen
- Osaa kertoa, ketkä vastaavat erheellisten palohälytysten käsittelystä pelastuslaitoksella
 - Tehtävään nimetyt vastuuhenkilöt vastaavat erheellisistä palohälytyksien laskutuksesta. Lisäksi heiltä voi kysyä apua PRONTO-kirjauksiin paloilmointitehtävistä.

28.3.2020

LIITE 28

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen paloteknisiin laitteisiin liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa tutustutaan erilaisiin paloteknisiin laitteisiin ja harjoitellaan hyödyntämään niitä pelastustoiminnassa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistöille ja alipäällystölle.

Store-koodit: A43: Palotekniset laitteistot (sammutuslaitteisto)

Miehistö:

- Osaa kertoa automaattisen sammutuslaitteiston toimintaperiaatteen
 - Tulipalon rajoittamiseen/ sammuttamiseen tarkoitettu automaattisesti toimiva laitteisto, joka antaa suoraan hälytyksen hätäkeskukseen
 - Sprinklerilaitteistot toimivat lämpötilan nousuun perustuen. Kun yhden suuttimen kohdalla lämpötila nousee, niin suuttimen lasiampulli hajoaa
 - Kaasusammutusjärjestelmien toiminta perustuu savuilmaisuun ja erilliseen ohjausyksikön toimintaan.
- Osaa kertoa erilaisista sammutuslaitteistoista
 - Sprinklerijärjestelmät: normaali sprinkleri, matalapaine- tai korkeapainevesisumu, delugejärjestelmä (aluelaukaisujärjestelmä) sekä vesivalelujärjestelmät
 - Sprinklerijärjestelmät voivat olla kuiva- tai märkäjärjestelmiä. Kuivajärjestelmässä putkisto on täynnä paineilmaa ja märkäjärjestelmässä vettä
 - Märkäjärjestelmässä voi olla jatkona kuivajatkeventtiili, joka suojaa esimerkiksi jonkin kylmätilan (lastauslaituri)
 - Vesivahingonestojärjestelmät: edellyttää sekä paloilmottimen toimintaa sekä sprinklerisuuttimen laukeamisen, jotta vettä tulee suuttimesta
 - Kaasusammutusjärjestelmät: kaasuihin toimivat argon, hiilidioksidi sekä erilaiset kaasuseokset
- Osaa varustautua oikeisiin suojavarusteisiin (tulee varautua savusukellustehtävään)
- palopuku, palokypärä, kypärän alushappu, palokäsineet, alushanskat, palojalkineet, paineilma-hengityslaitte, (altistumisen vähentäminen) jossa on liikeilmaisina ja lisäilman syöttömahdollisuus. Lisäksi puukko, letkukannatin ja valaisin. Kaksi- tai useampikerroksisiin rakennuksiin tai tiloihin mentäessä savusukellusparilla tulee olla hätäpoistumisen mahdollistavat varusteet
- Osaa paikantaa sprinklerikeskuksen / kaasusammutusjärjestelmän rakennuksessa
 - Sprinklerikeskus on merkitty ulkoa sisälle asti merkillä SPRINKLERIKESKUS-merkillä
 - Kaasusammutusjärjestelmälle ei ole samanlaista merkintää, vaan suojattu tila on merkitty
 - Sprinklerikeskus ja kaasusammutuslaitteistolla suojattu tila on merkitty automaattisen paloilmotinlaitteiston paikantamiskaavioihin rasterimerkinnällä, jos tila on myös suojattu paloilmotimella
- Osaa kertoa toiminta-alueen pelastustoimen avainsäilöjen (putkilukko) toimintaperiaatteen
 - Eri kunnissa on erilaisia periaatteita putkilukkojen toteutukseen. Kaikissa kunnissa ei ole käytössä perinteistä putkilukkojärjestelmää
 - Putkilukko voi olla sijoitettuna paloilmotimelle johtavan oven läheisyyteen tai alueelle johtavan portin ulkopuolella. Putkilukko voi olla myös sprinklerikeskukselle johtavan oven vieressä, jos rakennusta ei ole suojattu paloilmotimella

- Rakennuksen ulkopuolelta löytyvältä avaimella pääsee yleensä vain sprinklerikeskukselle tai paloilmoitinkeskukselle. Sisällä on nykyisin erillisessä putkilukossa reittiävain
- Osaa paikantaa hälytyskohteen rakennuksessa
- Sprinklerilaitteiston laukeaminen edellyttää yleensä koko laukaisuventtiilillä suojatun tilan tarkastamista, jotta lauennut suutin löydetään. Ääni on paras tunniste
- Sprinklerikeskuksella saattaa olla useita venttiileitä. Hälytysventtiilit tulee olla numeroitu
- Isossa rakennuksessa, jossa useita kerroksia, voi sprinklerijärjestelmässä olla virtauskytkimiä. Virtauskytkimille on yleensä erillinen valotaulu, joista voi katsoa, mistä virtauskytkimestä vesi on virrannut läpi
- Osaa havainnoida, milloin sprinkleri on toiminut
- Veden virtauksen voi saada selville hälytysventtiilien yläpuolen putken lämpötilasta. Yleensä vesilähteen lämpötila on matalampi kuin sprinkleriputken, jolloin putki tuntuu kylmältä
- Vesiturbiinikello (sprinklerikello) toimii. Vesiturbiinikello toimii veden virtauksesta
- Osaa sulkea sprinkleriventtiilin, kun vedenvirtausta ei tarvita sekä osaa perustella kuivasprinklerin putkiston tyhjennyksen merkityksen
- Sprinkleriventtiili voidaan sulkea pääsulkuventtiilistä tai hälytysventtiililtä. Jos sprinklerikeskuksella on useita hälytysventtiileitä, on paras sulkea vain kyseisen hälytysventtiilin sulku, jolloin muut alueet jäävät toimintaan
- Kuivajärjestelmästä tulee laukeamisen jälkeen vesi poistaa putkistosta välittömästi kovalla pakkasella jäätyminen välttämiseksi
- Osaa syöttää lisävetä sprinklerijärjestelmään
- sprinklerijärjestelmään pystyy yleensä syöttämään lisävetä
- Lisävedensyöttöpisteet on merkitty sprinklerilaitteiston suojausaluekaavioihin
- Syöttö yleensä 3'' kynsiliekkimet ja maksimipaine 10 bar
- Järjestelmässä on oma sulkuventtiili, joka tulee muistaa avata sprinklerikeskukselta
- Osaa raportoida tiedustelutiedot ryhmänjohtajalle oikeassa puheryhmässä

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuudet
- osaa kertoa, miten toimia niin erheellisen kuin oikean hälytyksen yhteydessä
- osaa raportoida tilanteesta tarvittaessa päivystävälle palomestarille (P31)
- osaa pyytää sprinklerikeskuksen vastuuhenkilön palauttamaan järjestelmän toimintaan
- Hallitsee tilannepaikanjohtajan tehtävät ja ymmärtää sen merkityksen
- joukkuetason tehtävässä kykenee johtamaan joukkuetta tilannepaikan johtajan roolissa, osaa jakaa vastuualueet ja määrätä omalle ryhmälle uuden johtajan. **Tilannearvio-päätös-käsky-valvonta.**
- Hallitsee viestiliikenteen ohjeiden mukaisesti
- pelastuksen johtamispuheryhmät (EKP 4 johtamisaluetta; LPR, IMA, SALPA, KÄRKI)
- Hätäkeskus EKP INFO tai vuoromestarin puhelinnumero
- Osaa kysyä tarvittaessa hätäkeskukselta:
- Onko paloilmoitin/välitinlaite palautunut hätäkeskuksen järjestelmään
- Sprinklerilaitteiston yhteyshenkilötiedot hätäkeskusjärjestelmästä
- Osaa kirjata palohälytyksen tiedot oikeisiin paikkoihin ja todenmukaisesti
- Sprinklerikeskuksella/paloilmoitinkeskuksella tiedot kirjataan päiväkirjaan (palokunta täyttää osioon)
- Tiedot kirjataan tilan/venttiilin tarkkuudella (osoitenumero sekä tilan nimi)
- PRONTO-järjestelmään kirjataan edellä mainitut tiedot sekä tehdään arvio siitä, mikä aiheutti palohälytyksen
- Osaa kertoa, ketkä vastaavat erheellisten palohälytysten käsittelystä pelastuslaitoksella
- Tehtävään nimetyt vastuuhenkilöt vastaavat erheellisistä palohälytyksien laskutuksesta. Lisäksi heiltä voi kysyä apua PRONTO-kirjauksiin paloilmoitintehtävistä

28.3.2020

LIITE 29

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen paloteknisiin laitteisiin liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa tutustutaan erilaisiin paloteknisiin laitteisiin ja harjoitellaan hyödyntämään niitä pelastustoiminnassa. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistöille ja alipäällystölle.

Store-koodit: A43: Palotekniset laitteistot (savunpoistolaitteistot)

Miehistö:

- Osaa perustella savunpoiston tarkoituksen
 - varmistaa poistumisturvallisuus, helpottaa pelastustoimintaa (näkyvyys ja kuumuus), hidastaa tulipalon kehittymistä (poistetaan lämpöä savua poistamalla), estää yleissyttyminen sekä vähennetään omaisuus- ja ympäristövahinkoja
- Osaa toteuttaa savunpoiston tarkoituksenmukaisella tavalla
 - Osaa poistaa savua rakennuksesta painovoimaisesti ja koneellisesti
 - Osaa käyttää hyödyksi rakennuksen omia ja pelastuslaitoksen savunpoistopuhaltimia
 - Painovoimaisesti perustuvassa savunpoistossa osaa käyttää hyödyksi lämpimän ilman nousua ylös
 - Osaa käyttää savunpoistossa hyödyksi savunpoistoluukkuja, -ikkunoita tai muita aukkoja kuten ovien yläosia
 - Osaa perustella korvausilman merkityksen. Korvausilma tulee olla aina järjestetty, jotta savunpoisto toimii! Ensin järjestetään korvausilma sekä sen jälkeen avataan savunpoistoon tarkoitetut aukot tai käynnistetään puhaltimet.
 - Osaa järjestää riittävän paljon korvausilma-aukkoja → korvausilmaa tulee olla yhtä paljon kuin poistettavaa ilmaa, eli aukkojen pinta-ala tulee suhteessa olla yhtä suuri
 - Osaa kertoa, että on olemassa myös savunpoistolaitteistoja, joissa savunpoisto käynnistyy automaattisesti savun tunnistuksen tai lämpötilan vaikutuksesta. Tällöin savunpoistossa niin korvausilmaluukut/puhaltimet/aukot sekä savunpoistoluukut/puhaltimet/aukot avautuvat automaattisesti
- Osaa varustautua oikeisiin suojarusteisiin (tulee varautua savusukellustehtävään)
- palopuku, palokypärä, kypärän alushuppu, palokäsineet, alushanskat, palojalkineet, paineilma-hengityslaitte, (altistumisen vähentäminen) jossa on liikeilmaisain ja lisäilman syöttömahdollisuus. Lisäksi puukko, letkukannatin ja valaisin. Kaksi- tai useampikerroksisiin rakennuksiin tai tiloihin mentäessä savusukellusparilla tulee olla hätäpoistumisen mahdollistavat varusteet
- Osaa paikantaa ja käyttää kohteen savunpoiston laukaisua
 - Savunpoiston laukaisukeskus tai laukaisupaikka on merkitty opasteella SAVUNPOISTO. Opaste voi olla merkitty ulko-oveen tai sisäoveen
 - Osaa tulkita savunpoiston laukaisukaaviota. Jos laukaisualue on laaja tai on useita laukaisuryhmiä, niin silloin laukaisukeskuksella on laukaisukaavio
- Osaa löytää savunpoiston laukaisukaaviosta pelastuslaitoksen työhön merkitykselliset asiat
 - Savunpoistoryhmät/lohkot, savusulut, korvausilman saanti, savunpoistoluukut/aukot/puhaltimet, katolla olevat käsin laukaistavat luukut
 - Osaa löytää savunpoiston laukaisupainikkeet kerrostaloissa
- Osaa raportoida tiedustelutiedot ryhmänjohtajalle oikeassa puheryhmässä

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee pelastusryhmän johtamisen ja osaa perustella tehtäväkokonaisuudet
 - Osaa kertoa, miten toimia niin erheellisen kuin oikean hälytyksen yhteydessä
 - Osaa raportoida tilanteesta tarvittaessa päivystävälle palomestarille (P31)
 - Osaa pyytää kiinteistön vastuuhenkilön virittämään savunpoistoluukut toimintaan
- Hallitsee tilannepaikanjohtajan tehtävät ja osaa perustella sen merkityksen
 - joukkueetason tehtävässä kykenee johtamaan joukkuetta tilannepaikan johtajan roolissa, osaa jakaa vastuualueet ja määrätä omalle ryhmälle uuden johtajan. **Tilannearvio-päätös-käsky-valvonta.**
- Hallitsee viestiliikenteen ohjeiden mukaisesti
 - pelastuksen johtamispuheryhmät (EKP 4 johtamisaluetta; LPR, IMA, SALPA, KÄRKI)
- Osaa kirjata savunpoistojärjestelmän tiedot oikeisiin paikkoihin
 - PRONTO-järjestelmään kirjataan käytetyn savunpoiston tiedot

LIITE 30

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen ryhmänjohtamisen ja tilannepaikan johtamisen harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan ryhmänjohtamista sekä tilannepaikan johtajan tehtäviä. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällistölle.

Store-koodit: **B11: johtaminen; pelastusryhmä ja tilannepaikan johtaja**

Miehistö:

- Osaa kertoa pelastustoiminnan johtamisen viitekehyksen
 - toiminta on: hallittua, johdonmukaista, selkeää, määrätietoista
 - johtaminen on: tarkoituksenmukaista, päämäärähakuista, tavoitteellista, tehokasta, hallittua, selkeää
 - koostuu: ihmisten johtaminen, asioiden johtaminen, organisaatiotaidot
- Osaa nimetä eri johtamistasot
 - tekninen (), taktinen (), operatiivinen ()
- Osaa varautua, että voi joutua tilapäisesti johtamaan pelastusryhmää onnettomuustilanteessa
- Osaa käyttää VIRVE-päätelaitetta ja teknisiä apuvälineitä johtamisen apuvälineinä
 - osaa luetella VIRVE-puheryhmät ja kertoa niiden käyttötarkoituksen
 - osaa kertoa, missä puheryhmässä saa yhteyttä keneenkin toimijaan
 - osaa käyttää: kenttäjohtamisjärjestelmä, TOKEVA 2020, OVA, CRS
- Osaa kertoa johtamisprosessin ja osaa perustella sen käytön pelastustoiminnan johtamisessa
 - **tilanearvio – päätös – käsky – valvonta**
- Osaa kuvailla perustoimintamallit tavanomaisissa onnettomuustilanteissa
- Osaa perustella hyvän tiedustelun merkityksen ja osaa antaa selkeän tilanneilmoituksen PTJ:lle

Alipäällistö yllä mainittujen lisäksi:

- Hallitsee johtamisprosessin ja osaa arvioida sen käyttöä
- Hallitsee perustoimintamallit vaativissa onnettomuustilanteissa
- Hallitsee tilannepaikan johtamisen joukkue-tason onnettomuustilanteessa
 - siirryttävä johtamistasosta tekninen → johtamistasoon taktinen
 - suunnittelee tilannetta joukkue-tasolla taktisesta näkökulmasta
 - määrää omalle ryhmälle uusi ryhmänjohtaja
- Hallitsee VIRVE-päätelaitteen käytön ja osaa hyödyntää sitä tehokkaasti
- Hallitsee kenttäjohtamisjärjestelmän käytön ja osaa analysoida tietoa, jota on saatavilla
- Osaa perustella, milloin omat johtamistaidot eivät riitä ja on pyydettävä apua johtamiseen
- Osaa kertoa, milloin on tarpeellista olla yhteydessä muihin viranomaisiin

28.3.2020

LIITE 31

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen maalla tapahtuvien öljyvahinkojen torjuntaan liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan öljyntorjuntaa maa-alueella, erilaisten imeytysaineiden käyttöä ja luodaan teoreettinen tietoperusta öljyvahinkojen torjuntaan. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: ÖT1: öljyvahinkojen torjunta maalla

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojavarusteisiin
 - Roiskesuojapuku, silmä- ja hengityssuojaimet, kumihanskat, öljynkestävät saappaat (kumisaappaat)
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen
 - Suljetun tilan vaarat, syttymisvaara, kaasu, roiskeet, liukkaus
 - Aineen tunnistus ja syttymisvaaramittaus
- Osaa kertoa öljyntorjunnan pääperiaatteet
 - Leviäminen: kaivot, maahan imeytyminen, vedenpuhdistamot ja -ottamot
 - Vesistöön leviäminen ja pohjavesialueet
- Osaa kertoa kaluston sijainnin omassa ajoneuvossa/ perävaunussa
- Osaa nimetä eri torjuntatekniikat ja osaa hyödyntää niitä
 - Patoaminen eri menetelmin, juoksutuspato
 - Ojarumpujen tukkiminen
 - Kaivojen tukkiminen
 - Väliaikaisaltaat
 - Siirtopumppaus ja maadoitus
 - Vuodon tukkiminen
 - Säiliöauton mekaniikka ja periaatteet
 - Imeytysaineet ja niiden käyttö

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa etsiä lisätietoa öljyntorjunnasta pelastuslaitoksen järjestelmistä
 - Öljyvahinkojentorjuntasuunnitelma sekä ohjeet
- Osaa arvioida maanvaihtotyön tarpeellisuutta
- Osaa kertoa laskutusmenettelyt ympäristövahingossa
- Osaa perustella, millaisessa tilanteessa on ilmoitusvelvollisuus
 - P31:n kautta
 - Ympäristö, SYKE, Poliisi rikosepäilyn yhteydessä
- Osaa perustella jätehuollon merkityksen ja osaa järjestää sen
- Osaa tehdä Pronto-merkinnät ja käyttää tarvittaessa päiväkirjaa

28.3.2020

LIITE 32

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen vesistöissä tapahtuvien öljyvahinkojen torjuntaan liittyvä harjoitus työvuoroille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan öljyntorjuntaa vesistöissä, öljypuomin levittämistä, öljyn keräämistä vedestä sekä luodaan teoreettinen tietoperusta öljyvahinkojen torjuntaan. Alla on esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **ÖT2: öljyvahinkojen torjunta vesistöissä**

Miehistö:

- Osaa pukeutua oikeisiin suojarusteisiin
 - Roiskesuojapuku, silmä- ja hengityssuojaimet, kumihanskat, öljynkestävät saappaat (kumisaappaat), kahluuhousut
- Osaa perustella työturvallisuuden merkityksen öljyntorjuntatehtävissä
 - Syttymisvaara, kaasu, roiskeet, liukkaus
 - Aineen tunnistus ja syttymisvaaramittaus
 - Pelastusliivit tai muu kelluntaväline vesillä
- Osaa selittää torjunnan periaatteet vesistöissä
 - Leviäminen vesistöissä – ennakointi → virtaukset
 - Rannansuojaus
 - Vedenottamot ja –puhdistamot
- Osaa kertoa kaluston sijainnin öljyntorjuntavarastolla
- Osaa luetella torjuntatekniikat ja osaa hyödyntää niitä
 - Puomitus: ankkurointi, liittäminen, toiminta virtaavassa vedessä
 - Eri puomityyppien soveltuvuus: imupuomi, nauhapuomi, rajoittava puomi
 - Keräily: skimmerit, sivukerääjät

Alipäällystö yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa etsiä lisätietoa öljyntorjunnasta pelastuslaitoksen järjestelmästä
 - Öljyvahinkojentorjuntasuunnitelma sekä ohjeet
- Osaa kertoa laskutusmenettelyt
- Osaa kertoa, millaisessa tilanteessa on ilmoitusvelvollisuus
 - P31:n kautta
 - Ympäristö, SYKE, Poliisi rikosepäilyn yhteydessä
- Osaa perustella jätehuollon merkityksen ja osaa järjestää sen
- Osaa tehdä Pronto-merkinnät ja käyttää tarvittaessa päiväkirjaa

28.3.2020

LIITE 33

Pelastustoiminnan harjoitusjärjestelmän mukainen öljyntorjuntavenekalustolla tehtävä harjoitus työvuo-
roille sekä sopimuspalokunnille, jossa harjoitellaan aluksen käsittelyä ja hallintalaitteiden käyttöä, navigoin-
tia ja kartan lukua, tutkan käyttöä ja aluksen erityispiirteisiin liittyvien toimintojen hallitsemista. Alla on
esitetty osaamisvaatimukset päätoimisten ja sopimuspalokuntien miehistölle ja alipäällystölle.

Store-koodit: **ÖT3: harjoittelu öljyntorjuntavenekalustolla päivällä**
 ÖT4: harjoittelu öljyntorjuntavenekalustolla pimeällä

Kansimiehet:

- Osaa tehdä käytössä olevat solmut
 - köysivyöhyti, lepuuttajan kiinnitys, köyden kiinnitys knapiin, pollariin, lenkkiin, paalu- ja jalussolmu
- Osaa tähyttää ja antaa selkeitä tähytysmerkkejä
- Osaa käyttää aluksen hallintalaitteita ja ohjailta alusta turvallisesti
- Osaa kiinnittää ja irrottaa sekä ankkuroida aluksen
 - laiturit, matalat/jyrkät rannat, toisen aluksen kylkeen

Kuljettajakirjalliset yllä mainittujen lisäksi:

- Osaa kertoa meriteiden säännöt ja noudattaa niitä ajaessa
- Osaa nimetä oman aluksensa kaluston ja käyttää niitä
 - mitä minkäkin luukun/oven takana, missä tärkeimmät avaimet
- Osaa käyttää aluksen radiolaitteita
 - virve, meri-vhf, käsiradiot, hailer
- Osaa toimia meri-VHF-aseman käyttäjänä (SRC-luvalliset)
- Osaa suorittaa alukseen liikkeellelähtö- ja viikkotarkastuksen
- Osaa kertoa aluksen sähkö- ja polttoainejärjestelmien perustoiminnan
 - tankkaus, hätäsulut, sulaketaulut, maasähkö, inventteri, laiturit
- Osaa käyttää aluksen öljynkeräyslaitteita
 - kylmäkoneet, siivet, hissit, pumput
- Osaa käyttää aluksen hydraulisia apulaitteita
 - keulapotkuri, HIAB, Ferrari, vinsit yms.)
- Osaa käyttää aluksen pumppauskalustoa
 - aluksen tyhjennys/pumppausharjoitus, aluksen sammutuskalustolla harjoittelu, selvitykset saareen, vesi- ja vaahtotykit
- Osaa toimia häiriötilanteessa rauhallisesti
 - polttoainejärjestelmän ilmaus/vedenpoisto, kauhojen tukoksen poisto, toiminta MOB-tilanteessa, totaali ”blackout”, vuoto aluksessa
- Osaa lastata aluksen turvallisesti
 - painopiste, sitominen, vaikutus ajoon
- Osaa hinata toista alusta kyli- ja peräkiinnityksellä
- Osaa määrittää aluksen suunnan ja paikan tavanomaisesti käytössä olevilla menetelmillä
- Osaa käyttää aluksen navigointi- ja tutkalaitteita
- Osaa navigoida sähköisten apulaitteiden avulla
- Osaa navigoida pelkän merikartan avulla ilman sähköisiä apulaitteita

- Osaa navigoida hyvissä olosuhteissa ilman merikarttaa väyliä pitkin maisemanavigoinnilla
- Osaa perustella navigoitsija – kuljettaja yhteistyön merkityksen sujuvassa navigoinnissa
- Osaa nimetä yleisimmät retkisatamat ja muut riskikohteet omalla alueella
- Osaa käyttää viistokaikua kohteen etsimiseen pohjasta
- Osaa perustella pimeällä ajamiset erityisriskit ja osaa varautua niihin
 - tähystäjät heittimillä, tutka, pimeänäkölaite

Pelastustoimen sopimushenkilöstön vastaavan kouluttajan kouluttajakoulutus

Oppimiskeskustelun runko

"Oppimiskeskustelu on tilaisuus, jota tavoitteet kontrolloivat"

1. Kuvaileva kierros

- Mistä oli kysymys? Minkälainen tilanne? EI TOIMINNAN ANALYYSIÄ!
- Pyydä lyhyet kommentit suorittajilta tai kerro itse.

Palauta tavoitteet mieleen

- Voit kysyä myös suorittajilta / seuraajilta

Video? Jos näytät videoklippejä, sopiva paikka on esimerkiksi ennen analyttistä vaihetta. Keskity onnistumisiin. Näytä videota "virheellisestä toiminnasta" vain erittäin perustelluista syistä.

2. Analyttinen vaihe

Osallistuja esittää ensin yhden asian missä onnistuttiin ja yhden kehitettävän asian. Käytä apuna kysymyksiä:

- Mikä edesauttoi onnistumista ja mikä myötävaikutti siihen, ettei onnistuttu.
- Minkä tekemistä aiot jatkaa/toistaa työelämässä?
- Minkä tekemistä et jatka, mitä muutat ja miksi? Kuinka toimit jatkossa?

Järjestys: Suorittajat, johtaja viimeisenä > seuraajat > ohjaajat vasta kun muilla ei enää sanottavaa, pääohjaaja viimeisenä.

Kysy perusteluja vastakysymyksillä, käännä kysymyksiä ryhmälle. Lähesty systeeminäkökulmasta, vältä "syyllisten" ristiinnaulitsemista. Älä laske sekunda läpi, laita osallistajat tarvittaessa etsimään konkreettiset parannusehdotukset.

Varmista toimintaan tarvittavien muutosten perillemeno.

Ohjaajien ei tarvitse toistaa asioita, jotka on jo käsitelty!

Onko vielä kysyttävää tai kommentoitavaa?

- Annetaan osallistujille mahdollisuus kysyä epäselvää, tai nostaa esille käsittelemätön asia.
- Pidetään fokus kuitenkin tavoitteissa, ei mennä lillukanvarsiin.

3. Miten hyödynnät työelämässä? Älä hyväksi abstraktia, vaadi konkreettinen asia!!

- Yleensä vain suorittajat, ei jäädä keskustelemaan ja analysoimaan!

Selkeä oppimiskeskustelun lopetus ilman analyysia, tarvittaessa "roolien purku".

**Pelastustoimen sopimushenkilöstön vastaavan kouluttajan
kouluttajakoulutus**

1. Kuvaileva vaihe - Mistä oli kysymys?
- Suorittajat kommentoivat lyhyesti

Palauta mieleen tavoitteet!

Näytä mahdolliset videot

2. Analyyttinen vaihe
- Yksi hyvä ja yksi kehitettävä asia
Suorittajat > seuraajat > ohjaajat

Anna mahdollisuus täydentää ja kysyä

3. Miten hyödynnät työelämässä?
- Yleensä vain suorittajat

Lopetus